

**BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
GAZDÁLKODÁSI KAR ZALAEGERSZEG**

Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen

Varga-Lengyeltóti Szilvia
Levelező tagozat
Pénzügy mesterszak
Vállalati pénzügy szakirány

2020

NYILATKOZAT

a szakdolgozat/zárodolgozat digitális formátumának benyújtásáról

Hallgató neve:	Varga-Lengyeltóti Szilvia		
Szak:	Pénzügy mesterszak		
Szakirány (ha van):	Vállalati pénzügy		
Neptun kód:	FAS72E	Benyújtás éve:	2019
Szakdolgozat/zárodolgozat címe:	Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen		
Belső (operatív) konzulens neve:	Balázsne Dr. Lendvai Marietta		
Külső (szakmai) konzulens neve:	-		
Legalább 5 kulcsszó a dolgozat tartalmára vonatkozóan:	hitel, csalás, gazdasági bűncselekmény, kockázatkezelés, hitelezés		

Kérjük a szerzői döntésnek megfelelő opciót aláhúzni:

Hozzájárulok / nem járulok hozzá, hogy szakdolgozatomat/zárodolgozatomat az egyetem az interneten a nyilvánosság számára repozitóriumában közzétegye.

A hozzájárulás szerzői feltételei:

- mások számára a közzététel semmilyen formában nem engedélyezett,
- a dolgozat magáncélra letölthető, a forrás és nevem megjelölésével szabadon idézhető, de az idézést meghaladó felhasználás (átvétel) tilos,
- hozzájárulásom időtartamra nem korlátozott és bármikor visszavonható.

Hozzájárulás hiányában a dolgozat csak az egyetem könyvtáraiban az arra kijelölt számítógépeken, képernyős megtekintéssel kutatható. Egyéb hozzáférés, többszörözés nem engedélyezett.

Felelősségem tudatában kijelentem, hogy szakdolgozatom/zárodolgozatom digitális adatállománya mindenben eleget tesz a vonatkozó hatályos intézményi előírásoknak, tartalma megegyezik nyomtatott formában benyújtott szakdolgozatommal.

Dátum: 2019. december 19.

.....
hallgató aláírása

A digitális szakdolgozat könyvtári benyújtását és átvételét igazolom.

Dátum: 2019 december 19.

.....
könyvtári munkatárs

Budapesti Gazdasági Egyetem
Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg
Könyvtár
P.H.
8900 Zalaegerszeg
Gasparich u. 18/a
Adószám: 15329822-2-41

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2. PIACI TRENDEK - A FEHÉRGALLÉROS BŰNÖZÉS ÉS A GAZDASÁGI BŰNCSELEKMÉNYEK.....	3
2.1. A fehérgalléros bűnözés.....	3
2.2. Gazdasági bűnözés	6
2.3. A gazdasági bűncselekmények arányának vizsgálata.....	8
2.4. A bankok ellen elkövetett bűncselekmények nemzetközi viszonylatban.....	12
2.5. A hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények alakulása Magyarországon	15
2.5.1. A bűncselekmények definíciója, sajátosságai.....	15
2.5.2. Az adatbázis elemzése	18
3. CSALÁS A BANKI KOCKÁZATI RENDSZERBEN	24
3.1. A csalás	24
3.1.1. A csalás definíciója	24
3.1.2. A csalás elkövetésének motivációja, pszichológiai háttere	26
3.2. Banki kockázatok, fókuszban a csalás kockázata.....	32
3.3. Külső védelmi vonalak	36
3.3.1. A banki működés mágikus háromszöge és a prudenciális szabályok	36
3.3.2. Bázeli ajánlások	39
3.3.3. A bankok kockázati jelentéseinek csalás szempontjából történő elemzése	40
3.3.4. Felügyelet	42
3.4. Belső védelmi vonalak.....	43
3.4.1. Compliance szervezet.....	45
3.4.2. Fraud management	49
3.4.3. Belső ellenőrzés	52
3.4.4. Kockázati (risk) kontrolling.....	52
4. VÁLLALATI HITELCSALÁSI ESETEK A GYAKORLATBAN.....	53
4.1. A kutatás előzményei – Egy mélyinterjú felmérés tapasztalatai	53
4.1.1. Az alkalmazott módszertan bemutatása	53
4.1.2. A kutatás eredményei	54
4.1.3. Javaslataim a védőrendszerekkel kapcsolatban	63
4.2. Az online megkérdezés eredményeinek bemutatása	65
4.2.1. A kutatás célja.....	65

4.2.2. Hipotézisek	65
4.2.3. A primer kutatás logikai váza	66
4.2.4. Az alkalmazott módszertan bemutatása	66
4.2.5. A kutatás eredményei	68
4.2.6. Hipotézisvizsgálat	91
5. ÖSSZEGZÉS	93
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	97
7. MELLÉKLETEK.....	106
7.1. A mélyinterjú kérdései.....	106
7.2. A primer kutatás során használt (papír alapú) kérdőív sablonja	107
7.3. Csalási esetek magyarázata	114
7.4. A kérdőív eredményei a kerdoivem.hu oldal alapján	118
7.5. A klaszteranalízis során kapott dendogramok.....	138
7.6. A csalási esetek súlyosság-, valószínűség-, védhetőség szempontjából történő ábrázolása az átlagok alapján.....	140

Ábrajegyzék

1. ábra: A tapasztalt gazdasági visszaélések arányának összehasonlítása 2011-2018 között 9	
2. ábra: A bűncselekmények felfedezésének módja 2011-2018 között.....	10
3. ábra: Az elkövetett főbb gazdasági bűncselekmények alakulása 2011-2018 között	11
4. ábra: A bűncselekmények összesített számának alakulása 2013-2018 között	19
5. ábra: Az egyes bűncselekmények megoszlása 2013-2018 között	20
6. ábra: A bűncselekmények számának alakulása az elkövetés helye szerint 2013-2018 között.....	21
7. ábra: Az elkövetett bűncselekmények száma az egyes megyékben	22
8. ábra: Az okozott- és a megtérült kár aránya 2013-2018 között.....	22
9. ábra: A visszaélési háromszög.....	26
10. ábra: A főbb banki kockázatok csoportosítása	32
11. ábra: A csalás kockázata.....	32
12. ábra: A banki működés mágikus háromszöge	36

13. ábra: A banki belső védelmi vonalak	44
14. ábra: A compliance szervezet tevékenységei	46
15. ábra: A csalásmenedzsment három fő eleme	50
16. ábra: A kvalitatív kutatás irányvonalai.....	54
17. ábra: A gyanús esetek modellje	55
18. ábra: A legfőbb csalások modellje	57
19. ábra: A külső- és belső védőrendszerek	63
20. ábra: Hipotézisek.....	65
21. ábra: A primer kutatás logikai váza	66
22. ábra: A válaszadók hitelintézetnél- és vállalati hitelezéssel eltöltött ideje	69
23. ábra: A válaszadók munkakör szerinti megoszlása.....	70
24. ábra: A válaszadók munkaterületének helye szerinti megoszlása	71
25. ábra: A válaszadók megoszlása a bank típusa szerint	71
26. ábra: A számviteli csalások gyakoriságának megoszlása.....	72
27. ábra: A fedezetekkel kapcsolatos visszaélések gyakoriságának megoszlása	73
28. ábra: A tulajdonosi/vezetői csalások gyakoriságának megoszlása	74
29. ábra: Banki alkalmazottak által elkövetett visszaélések gyakoriságának megoszlása ...	75
30. ábra: Egyéb csalási esetek gyakoriságának megoszlása.....	75
31. ábra: A csalási esetek gyakoriság szerinti jéghegy modellje.....	77
32. ábra: A csalási esetek jéghegy modellje az érzékelt veszélyszint alapján	85
33. ábra: A válaszadók megoszlása a csalási eset hírnévromboló hatására adott pontszám alapján	86
34. ábra: A válaszadók megoszlása a korrupció jelenlétére vonatkozó kérdésre adott pontszám alapján.....	87
35. ábra: A válaszadók megoszlása a döntéshozó megvesztegetésére vonatkozó kérdésre adott pontszámok alapján.....	88
36. ábra: A válaszadók megoszlása az alkalmazottak által elkövetett csalások kérdésre adott pontszámok alapján.....	89
37. ábra: A hipotézisvizsgálat eredményei.....	92
38. ábra: A csalási esetek súlyosság-, valószínűség-, védhetőség szempontjából történő ábrázolása	140

Táblázatjegyzék

1. táblázat: A felmérésben részt vevők főbb adatai	9
2. táblázat: Kategóriák a klaszterek alapján és a 3 dimenzió mentén	78
3. táblázat: A csalási esetek észlelési térképe.....	80
4. táblázat: Javaslatok a legmagasabb veszélyszintű csalások megelőzésére	82

1. BEVEZETÉS¹

Napjaink egyik klasszikus bűncselekménye a csalás, ami a gazdasági élet szinte egész területét átszövi. Ez alól sajnos a hitelintézetek sem mentesülnek. A médiában még ma is olvashatók galád hitelcsalásokról szóló cikkek, kiváltképp a vállalati hitelezés terén. Az elkövetők javarész a kis- és középvállalkozások (kkv) köréből kerülnek ki. Ennek oka, hogy a szektor jelenlegi gazdasági helyzete és tőkestruktúrája nem elég stabil, a részvényeik piaci szereplők általi megítélése nem kielégítő, a hitelek és kölcsönök felvétele a hitelbíráló szempontjai miatt nem minden esetben teljesíthető. Ezen negatív tényezők jelenléte gyakorta sarkallja arra a vállalkozásokat, hogy ellenszegüljenek az etikai normáknak és csalást kövessenek el. (Hegedűs, 2014, p. 562.)

A csalás pszichológiai hátterét tekintve fontos a megfelelő motiváció megléte, igaz ez a hitelcsalásokra is. Van olyan vállalkozás, aki azért csal, hogy a hitelbíráló során kedvezőbb színben tűntesse fel magát, s szándékában áll később törleszteni. Ezzel szemben vannak olyan elkövetők, akik azzal a konkrét elhatározással hajtják végre a visszaéléseket, hogy a kapott tőkével aztán eltűnjenek a bank látóköréből, hatalmas veszteségeket okozva ezzel. Mindkét esetben azonban a fő elkövetési motívum a megtévesztés, amely komolyan büntetendő. A bankoknak mind a hitelbíráló folyamat, mind a folyósított hitel utáni monitoring során figyelniük kell minden csalásgyanús jelre, ezért a hitelintézeteknél kiemelt területet képez a kockázatkezelés, a compliance szervezet és a fraud management, azaz a csalásmenedzsment. Ezen szervezeti egységeknek a fő feladata, hogy csökkentsék a bankokkal szemben fennálló olyan kockázatokat, mint a hitelezés- és a csalás kockázata, biztosítsák a tisztességességet és a transzparenciát. Csalást számos módon elkövethetnek a vállalkozások. Ezek közül a leggyakoribbak a számviteli csalások és a fedezetekkel kapcsolatos visszaélések, de ide sorolhatók a tulajdonosok által elkövetett csalások, a

---

¹ Jelen munka alapját a „*Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen*” című TDK-dolgozatom jelentette, amelyet a BGE TDK-n (2019. november 28.) mutattam be a „Tőke- és pénzpiacok, vállalati pénzügyek” szekcióban. A szakdolgozatomban továbbá bemutatásra kerülnek a „*Vállalkozási hitelcsalások nyomában*” című korábbi TDK-dolgozatomban főbb eredményei, amelyet 2018. november 23-án mutattam be az intézményi TDK konferencián szintén a „Tőke- és pénzpiacok, vállalati pénzügyek” szekcióban.

csődbűncselekmény, a keresztfinanszírozás, vagy az alkalmazottak által elkövetett csalások, ügyféllel történő összejárások is.

Jelen téma kutatását már 2018. őszén megkezdtem. Az akkori fő célom az volt, hogy felderítsem a vállalati hitelezési folyamat során alkalmazott megtévesztő csalási eseteket, s azokat rendszerezem. Ennek érdekében 12 mélyinterjút készítettem nagybanki- és takarékszövetkezeti szakemberekkel, amelynek eredményeként 38 csalási esetet azonosítottam. Jelen kutatás során a legfőbb motivációm, hogy átfogó képet kapjak arról, hogy a korábban felderített csalások közül valójában melyek azok, amelyek a legnagyobb veszélyt és kockázatot jelentik a hitelintézetek számára.

A kutatásom két fő részre osztható. Elsőként szekunder kutatás során vizsgálom a fehérgalléros bűnözést, majd mélyebben elemzem a gazdasági bűnözés és a csalás fogalmát, motivációját, pszichológiai hátterét. Információt keresek arra vonatkozóan, hogy a hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények milyen számban fordultak elő az elmúlt évek viszonylatában Magyarországon, milyen nagyságú kárt okozva ezzel a hitelintézeteknek. Ezt követően a banki kockázatkezelési területeket vizsgálom meg, kiemelve a compliance csoport és a fraud management fontosságát. A szekunder kutatás során főként szakkönyvekből, online forrásokból, és különböző jelentésekből dolgozom.

A primer kutatásomat kvantitatív technikával bonyolítom le, egy kérdőíves felmérés segítségével, amelyben a korábban azonosított csalási eseteket közül 25-öt vizsgálok gyakoriság, előfordulási valószínűség és súlyosság szempontjából. Arra is választ keresek, hogy a csalási eseteket a banki szűrők és védőrendszerek vajon mennyire tudják kivédeni. Kutatásommal láthatóvá kívánom tenni, hogy a hitelintézetek ellen elkövetett hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények közül valójában melyek a legtipikusabbak és a legsúlyosabbak, amelynek szemléltetésére a jegyhegy modellt fogom alkalmazni.

A kutatásom megvalósítását az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-2-BGE-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programja támogatta.

2. PIACI TRENDEK - A FEHÉRGALLÉROS BŰNÖZÉS ÉS A GAZDASÁGI BŰNCSELEKMÉNYEK

Mielőtt még részletesen belemennénk a csalás és a kockázatkezelés témakörébe fontos kitérni arra, hogy kik és miért követik el ezeket a csalárd tetteket. Ebben a fejezetben röviden ismertetem a fehérgalléros bűnözés megjelenésének történetét, s jellemzőit, majd az azzal sokszor rokonértelemben emlegetett gazdasági bűnözés jellegzetességeit. Végül ismertetek néhány statisztikai adatot, jelentést a gazdasági bűnözés és a hitelintézetekkel szemben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban.

2.1. A fehérgalléros bűnözés

Mind maga a csalás, mind a konkrét hitelezési csalás a fehérgalléros bűnözés témakörébe tartozik. De mi is az a fehérgalléros bűnözés vagy más néven az elitbűnözés?

A leggyakoribb vélemény szerint a fehérgalléros bűnözés olyan nem legális eseményeket foglal magába, amelyeket tollal vagy számítógéppel követnek el, nem pedig fegyverrel vagy késsel, tehát a fizikai erőszak hiánya jellemezi. (Geis, 2011, p. 1.) A fehérgalléros szó abból ered, hogy általában az öltönyös, fehér inget viselő egyének hozhatók összefüggésbe ezekkel a bűncselekményekkel, tehát főként a diplomás, szellemi munkát végzők. A fehérgalléros bűnözést a szakirodalom gyakran nevezi elitbűnözésnek és intellektuális bűnözésnek, de az is előfordul, hogy ezt a kriminológiai kifejezést egy az egyben a gazdasági bűnözés, a foglalkozás körében elkövetett bűncselekmény, a korrupció vagy a megvesztegetés fogalmával helyettesítik. (Inzelt, 2015, p. 37.) Az amerikai szakemberek a fehérgalléros bűnözést az elit devianciájaként is definiálják, mivel véleményük szerint ezeket a bűncselekményeket a társadalmi elit, úgy a gazdasági- és politikai intézmények képviselői követik el. (Irk, 2014, p. 54.)

A fehérgalléros bűnözés fogalmának megjelenése a 20. század közepére tehető, megteremtője Edwin H. Sutherland kriminológus volt. Sutherland 1940-ben publikált művében arra mutatott rá, hogy a bűnügyi statisztikák azt a képet festették le akkoriban, hogy a bűncselekmények volumene magas az alsó társadalmi osztályba tartozók körében, még alacsonyabb a felsőosztály bélieknél. Az akkori kimutatások szerint az egy év alatt

börtönbe kerülő személyek kevesebb, mint 2%-a tartozott a felső elithez. Ezek a statisztikák azonban csak olyan bűncselekményeket foglaltak magukba, mint a gyilkosság, a különböző támadások, rablások, nemi erőszakhoz kapcsolódó bűncselekmények. Ebből az az általános elmélet született, hogy a bűnözés szinte kizárólag az alsó osztályokra koncentrálódik, s azt a szegénység követi el, kiváltképp az alacsony iskolai végzettségűek, a nyomornegyedekben élők és a nem megfelelő nevelésben részesültek. Sutherland ismerte fel, hogy az akkori felfogás megtévesztő, és a bűncselekmények valójában nincsenek ilyen szoros összefüggésben a szegénységgel, s ezért annak kriminológiai definícióját más irányba kell terelni. A hagyományos nézetek nem terjedtek ki az üzletemberek, a hivatalnokok által elkövetett bűncselekményekre, mintha azok meg sem történtek volna, pedig már a tizenkilencedik század közepén, mint „rabló bárók” jelen voltak. Az 1900-as évek elejei fehérgalléros bűnözők sokkal okosabbak voltak, kifinomultabbak voltak a módszereik, mint a „rabló báróknak”. Az elkövetők általában földhivatalnokok, biztosítók, bankárok, brókerek, ingatlanügynökök, olaj iparágban dolgozók, politikusok voltak, tehát szinte minden szellemi foglalkozás képviseltette magát az elkövetők palettáján. Sutherland felfedezte, hogy fehérgalléros bűnözés az üzleti életben leggyakrabban a vállalatok pénzügyi kimutatásaiban szereplő hamis adatok bemutatására, tőzsdei manipulációra, kereskedelmi megvesztegetésre, tisztviselők közvetlen vagy közvetett megvesztegetésére irányultak, elsősorban a kedvező szerződések és jogszabályok biztosítása érdekében. Ide tartoztak még a megtévesztő reklámtevékenységek, az árucikkek téves besorolása, az adócsalások, a pénzeszközök jogosulatlan felhasználása a követelések kielégítése és a csődök során. Sutherland felhívta a figyelmet arra is, hogy a fehérgalléros bűnözésből származó hatalmas pénzügyi veszteség mellett e bűncselekmény azért is veszélyes, mert károsítja a társadalmi kapcsolatokat, sérti a bizalmat, bizalmatlanságot teremt, amely veszélyezteti a társadalmi morált és nagymértékű társadalmi rendezetlenséghez vezet. Más, hagyományos bűncselekmények nincsenek ilyen nagymértékű hatással a szociális intézményekre és a társadalmi szervezetekre. (Sutherland, 1940, pp. 1-5.)

Ebből következően Sutherland megfogalmazta azt az úttörő definíciót, miszerint a fehérgalléros bűnözés nem más, mint az a fajta bűncselekmény, amelyet egy tiszteletbeli és magas társadalmi státuszú személy foglalkozása során követ el. (Sutherland, 1949, p. 9.)

Ezen definícióból kiindulva később több kutató összefoglalta a fehérgalléros bűnözők tipikus profiljára vonatkozó jellemzőket, amelyek a következők:

- Magas társadalmi státuszú és jelentős befolyással rendelkezik, tiszteletet és bizalmat élvez, a társadalmi elithez tartozik.
- Ezen elitbe tartozó személyeknek általában magasabb tudásuk és presztízsük, magasabb pozíciójuk, ebből kifolyólag több pénzük van, mint a lakosság többi egyénének.
- A csoportba tartozóknak olyan kiváltságai és hatalma van, ami nem látható, de mindenki számára ismert.
- Az elit tagjai az üzleti életben, a közigazgatásban, a politikában, a gyülekezetekben és a társadalom számos más területén tevékenykednek.
- Az elit egy olyan kisebbség, amely tekintélyt követelően viselkedik másokkal szemben.
- A személy általában gazdag, ami azt jelenti, hogy a jó élethez valójában nincs szüksége a bűncselekményből származó jövedelemre.
- A személy általában magasan képzett és kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkezik.
- Kihhasználja a pozícióját azért, hogy pénzügyi bűncselekményt követhessen el.
- Nem bűnözőnek tekinti magát, hanem mint egyfajta közösségépítő, aki magatartására személyes szabályokat alkalmaz.
- Általában olyan befolyásos helyzetben lehet, hogy a rendőrség vonakodik már a nyomozás megindításától is. (Gottschalk-Gunnesdal, 2018, p.2.)

A fenti felsorolás több lényegi elemre hívja fel a figyelmet. A mai bűnüldözés még mindig a tradicionális bűncselekményekre fókuszál, így a különböző fizikai erőszakkal járó tevékenységekre, mint a gyilkosság, rablás, drogkereskedelem, családon belüli erőszak. Ez abból következik, hogy a fehérgallérosok által elkövetett gaztettek nehezen hozzáférhetőek és felderíthetőek, s sem a kormányzati- sem a vizsgált szervek gyakran nem támogatják a nyomozást. A támogatás hiánya abból fakad – mint már Sutherland definíciójából is látható volt –, hogy a jogsértők az esetek többségében magas státuszú emberek, gyakran a nagyvállalatok felsővezetői, topmenedzserei, akikkel szemben azok hatalma és kiterjedt kapcsolati tőkéje miatt nehéz a fellépés. Ezen személyek által elkövetett bűncselekmények gyakran nagyobb veszélyeket jelentenek a társadalomra nézve, mint azok, akik „sima”, hagyományos bűncselekményeket követnek el, amelynek oka, hogy nap mint nap úgy

hajtják végre a csalárd tettet, hogy azokat sem felelősségre vonás, sem büntetés nem követi. Ilyen bűncselekmények középpontjában a különböző pénzügyi bűncselekmények, a csalás, a korrupció, a környezeti károkozások (pl. légszennyezés), a döntéshozatali hibák, a számítógépes bűnözés, az állami szervek bűnelkövetése, vagy az egészségügyben rejlő visszaélések állnak. (Irk, 2014, p. 53.)

Ma a fehérgalléros bűnözés egy igen tág halmaza nevesíthető világszerte. Egy amerikai ügyvédi iroda például az alábbiakat sorolja ide: egészségügyben elkövetett csalás, biztosítási csalás, számítógépes bűncselekmények, sikkasztás, adócsalás, értékpapír-csalás, jelzálogcsalás, csődbűncselekmény, zsarolás, megvesztegetés, személyazonosság-lopás, hitelkártya-csalás, hitelcsalás, hamisítás, hamis dokumentumok rögzítése, pénzmosás, költségvetési csalás, állami szervek által elkövetett csásások, szellemi tulajdon lopása. (<https://mycaliforniadefenseattorney.com/white-collar/>). Ezen felsorolásból is látszik, hogy a csalás a fehérgalléros bűnözés elsődleges velejárója, hiszen az elkövető a cél érdekében a megtévesztés ősi művészetét alkalmazza. A fehérgalléros bűnözés során a megtévesztés három formában jelenhet meg: a valóság megszerpítése, utánzása, elrejtése. Ezen formák közül az utolsó a legveszélyesebb, mert ez esetben az elkövető úgy állítja be a jogsértő cselekedetet, mintha az a társadalom javát szolgálná, holott a megszerzett haszon csak az ő tulajdonába kerül, minden más személy számára pedig kárt eredményez, akik ráadásul sok esetben nincsenek is tisztában azzal, hogy amit tesznek, az negatív hatással lehet az életükre és az egészségükre. (Irk, 2014, p. 55.)

A fehérgalléros bűnözés elkövetéséhez alapvetően három előfeltétel szükséges: motiváció, az etikai korlátok semlegesítése, tulajdonképpeni lehetőség. A motiváció elsősorban valamilyen pénzügyi haszon formájában nyilvánul meg. A második feltétel arra irányul, hogy fellátsza a bűnelkövető erkölcsi, etikai korlátaikat, s a viselkedést úgy állítsa be, mintha az rutinszerű, napi munkavégzés része lenne. A tulajdonképpeni lehetőség pedig teret ad az elkövetésnek. (Irk, 2014, p. 62.)

2.2. Gazdasági bűnözés

A fehérgalléros bűnözést gyakorta hozzák szoros összefüggése a gazdasági bűnözéssel, számos esetben előfordul, hogy e két fogalmat szinonimaként használják. A gazdasági

bűnözés esetében alapvetően három megközelítés létezik: köznapi felfogás, kriminológiai definíció és büntetőjogi fogalom.

A köznapi felfogás szerint gazdasági bűnözésnek számít minden olyan jogsértés, bűntett, amely révén az elkövető jogosulatlan gazdasági hasznot ér el, ide értve a társadalom és a gazdasági élet területein magasabb és alacsonyabb pozícióban lévőket egyaránt. Ezen gazdasági bűncselekményeknek közös jellemzőjük, hogy legális és illegális elemeket egyaránt tartalmaznak, tehát a fehér- és a feketegazdaságot ötvözik, létrehozva ezzel a szürkegazdaságot. A szürkegazdaságban egyre inkább terjedőben van, hogy különböző fedővállalkozások révén legális tevékenységgel próbálják leplezni a tényleges törvénysértő ügyleteket. A szürkegazdaságnak van egy alacsonyabb szintje is, amely körbe tartozó apró jogsértések mára szinte teljesen elfogadottá váltak a társadalom által. Ilyen például a céges gépjárművek és telefonok magáncélra történő igénybe vétele, a nyaralások és utazások szakmai továbbképzésnek történő feltüntetése, az elszámolás részét képező tényleges útiköltségek felnagyítása, a munkavállalók béren felüli juttatásainak zsebbe történő kifizetése, a nagyobb beruházásoknál a tényleges számlaforgalom redukálása, vagy a kórházi berendezések magánrendelés alatti használata. (Tóth, 2015, pp. 2-4.)

A kriminológiai megközelítésben már helyet kap a szürkegazdaság veszélyesebb nagytestvére a feketegazdaság is. A feketegazdaság illegális gazdasági tevékenység végzését foglalja magába, amelynek elsődleges célja - és ezáltal a legfőbb problémája - a láthatatlan jövedelmek képzése, az ellenőrizhetőség ellehetetlenítése, a követhetlenség elérése, gyakran adóelkerülési szándékkal. Az adóelkerüléssel azonban mégsem lehet egy az egyben helyettesíteni, mivel az elkövető gyakran pont az adófizetéssel legalizálja a nem tisztességes módon megszerzett jövedelmet. Ez általában pénzmosás formájában valósul meg, amikor is az illegális pénzt nyereségként tüntetik fel, amely után megfizetik az adót, így azt a látszatot keltik, hogy a nyereség törvényes úton került megszerzésre. A feketegazdaságba sorolható bűncselekmények általában három formában különíthetők el egymástól:

- illegális bevételek megszerzésére irányuló nem gazdasági jellegű ügyletek, például drogkereskedelem;
- illegális bevételek megszerzésére irányuló gazdasági jellegű tevékenységek, például áfa-csalás;
- *„legális gazdasági tevékenység keretében, illetve azzal összefonódva megvalósított közteher elvonások”*, például adóelvonás. (Tóth, 2015. pp. 4-5.)

A büntetőjogi megközelítés az alábbi bűncselekményeket sorolja a gazdasági bűnözéshez:

- a vagyon elleni bűncselekmények közül a sikkasztás, csalás, orgazdaság, hűtlen kezelés, szerzői jogsértés;
- hivatali visszaélés;
- vesztegetés, befolyással üzérkedés;
- környezet- és természetkárosítás;
- gazdasági és üzleti titoksértés;
- fegyvercsempészet, emberkereskedelem;
- hulladékgazdálkodási szabályok megsértése;
- gazdálkodás rendjét sértő büntettek, ide értve a hitelezői érdekek megsértését;
- pénzmosás;
- költségvetési csalás;
- pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmény;
- fogyasztóvédelmi és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények. (Tóth, 2015, pp. 7-8.)

2.3. A gazdasági bűncselekmények arányának vizsgálata

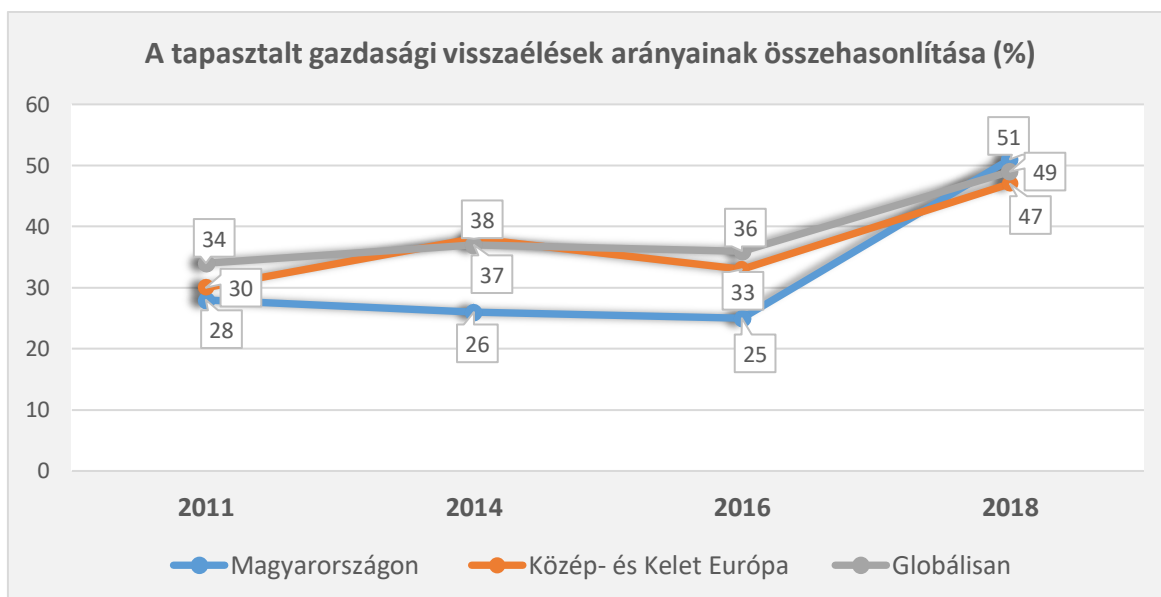
Fontos kérdést vet fel, hogy vajon a fehérgallérosokhoz köthető gazdasági bűncselekmények milyen számban fordulnak elő globális szinten, hiszen ez megmutatja, hogy milyen veszélyt is rejt ez a fajta bűncselekmény típus. Ehhez talán a legjobb példa a PricewaterhouseCoopers, vagyis a PwC jelentése, hiszen ők a világ egyik legnagyobb könyvvizsgáló és gazdasági tanácsadó szervezete. A PwC 158 országban van jelen, 250 000 munkavállalót foglalkoztat 5 kontinensen, ebből 1000 fő Budapesten és Győrben tevékenykedik. (<https://www.pwc.com/hu/hu/rolunk.html>) A PwC által két évenként végrehajtott Globális Gazdasági Bűnözés Felmérés mind hazai, mind nemzetközi szinten méri a gazdasági bűncselekmények arányát. A kutatás célja, hogy a vállalatok vezetői egy komplex képet kapjanak arról, hogy melyek a vállalatok számára veszélyt jelentő bűncselekmények, s azok milyen mértékű károkat okoznak, valamint hogy milyen módszereket alkalmaznak azok kivédésére. A vizsgálódásom a 2011, 2014, 2016, 2018-as jelentéseket foglalja magába, jelen alfejezetnek ezen dokumentumok a forrásai. A vizsgálatban részt vevők főbb az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat: A felmérésben részt vevők főbb adatai

Év	Felmérésben részt vevő országok száma	Megkérdezett felsővezetők száma	Magyarországi vállalatvezetők száma
2011	78	4 000	85
2014	nincs adat	5 000	91
2016	115	6 337	95
2018	123	7 228	71

Forrás: saját szerkesztés, PwC jelentései alapján

1. ábra: A tapasztalt gazdasági visszaélések arányának összehasonlítása 2011-2018 között

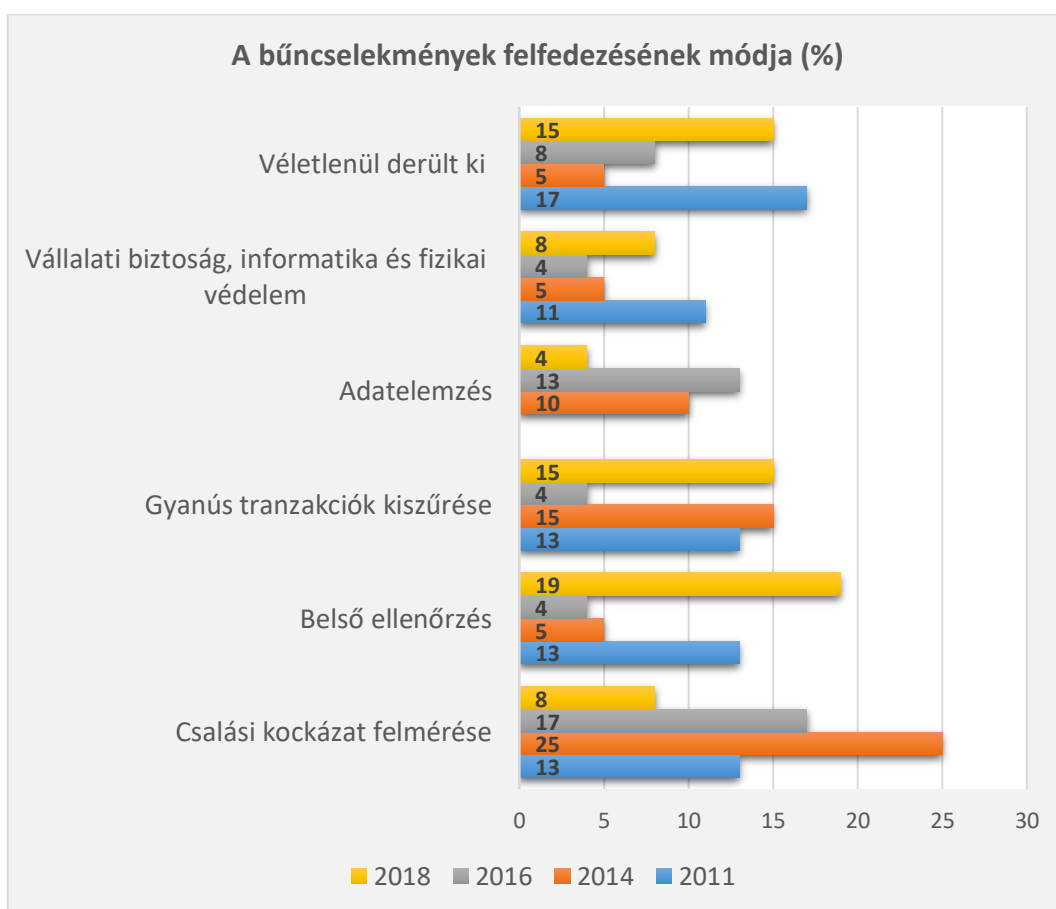

Forrás: saját szerkesztés, PwC jelentései alapján

A tapasztalt gazdasági bűncselekmények 2011 és 2018 közötti hazai, közép- és kelet európai, valamint nemzetközi összehasonlítása (1. ábra) azt mutatja, hogy a mai gazdasági szektor rendkívül ki van téve a bűncselekményeknek. Magyarországon az elmúlt években az átlagnál alacsonyabb mértékben volt tapasztalható gazdasági bűncselekmény, 2018-ra azonban a duplájára nőtt. Fontos megjegyezni azonban, hogy ez a magas arány nem csak annak tudható be, hogy ilyen jelentős mértékben nőtt volna a bűnözés aránya, hanem inkább annak, hogy a vállalatok az elmúlt években törekedtek az ellenük elkövetett csalások felderítésére. Olyan kifinomult, preventív eszközöket és technológiákat dolgoztak ki és vetettek be, amelyek hozzájárultak a védelmükhöz. A vállalatoknál egyre inkább tudatosulni látszik, hogy a gazdasági visszaélések felderítése és visszaszorítása mára egy stratégiai cél,

hiszen ezek a csalárd módon elkövetett tettek rendkívüli veszteségeket okozhatnak. A 2018-as felmérés szerint a gazdasági bűncselekményekben érintett társaságok 45%-a megközelítőleg 100 000 amerikai dollár veszteséget szenvedett el Magyarországon. A magyarországi vállalkozások többsége a visszaélések megelőzésére elsődlegesen belső ellenőrzést alkalmaz, illetve törekszik a gyanús tranzakciók kiszűrésére. Ezzel szemben viszont aggodalomra adhat okot, hogy a vállalatok egyre kevésbé alkalmazzák a csalási kockázatok mérését és kezelését, amelynek aránya 2018-ban 8%-ra csökkent, valamint 2011-hez képest kevesebb figyelmet fordítanak a vállalati biztonság, informatika és fizikai védelemre is, ami a mai fejlett technológiai támadások miatt könnyelmű cselekedetnek mondható. Az adatelemzés is háttérbe szorult, valószínűleg a Big Data, azaz a hatalmas adatmennyiség elterjedése miatt. A 2. ábrán az is látható, hogy Magyarországon az esetek 15%-a még mindig olyan módon derül ki, amelyet nem felderítési és megelőzési folyamat során észlelnek.

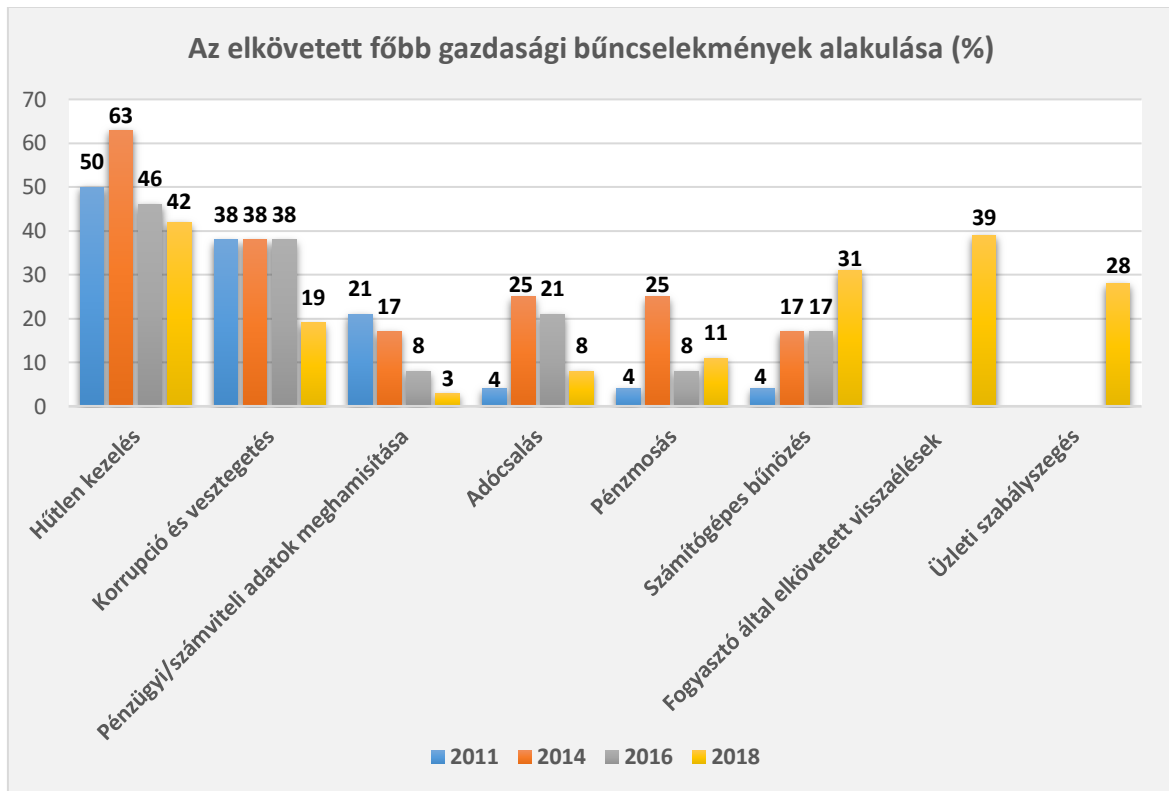
2. ábra: A bűncselekmények felfedezésének módja 2011-2018 között

Forrás: saját szerkesztés, PwC jelentései alapján

3. ábra: Az elkövetett főbb gazdasági bűncselekmények alakulása 2011-2018 között

Forrás: saját szerkesztés, PwC jelentései alapján

A felmérés megállapítása, hogy Magyarországon a hűtlen kezelés még mindig a legveszélyesebb és leggyakoribb fehérgalléros bűnözési forma. Pozitívum, hogy a korrupció a korábbi évek stabilitása után némiképp visszaesett, de ezzel szemben megjelentek olyan bűnözési formák, kockázati faktorok, amelyek az elmúlt években nem voltak jelen. Ilyen a fogyasztó által elkövetett visszaélések, amely a maga 39%-val szinte berobbant a listába. Szintén újdonságnak számít az üzleti szabályszegés, ami 2018-ban a megkérdezett vállalkozások 28%-nál volt tapasztalható. A számítógépes bűnözés nem újkeletű dolog, viszont a diagram adataiból látható, hogy ennek mértéke 2018-ra számottevően nőtt, s így harmadik helyen áll a leggyakrabban elkövetett gazdasági bűncselekmények listáján. Véleményem szerint ez a magas arány összefüggésben van napjaink digitális forradalmával, a különböző Fintech-hez köthető technológiai újdonságokkal. A 2018-as jelentés szerint a leggyakrabban elkövetett kiberbűnözési forma a kártevő szoftverek alkalmazása (44%), így a vírusok, trójai programok, különböző zsaroló programok és az adathalászat (37%). Ezt a kockázati faktort a magyar vállalkozások felismerték, 2018-ban a megkérdezett vállalkozások 72%-a válaszolta, hogy rendelkezik a számítógépes támadásokra vonatkozó

incidenskezelési tervvel. Ez 30 százalékpontos emelkedést jelent a 2016-os felméréshez képest.

Kérdést vethet fel, hogy vajon kik azok a személyek, akikkel szemben a legjobban ki vannak téve a vállalkozások. Magyarországon a fő elkövetők a külső felek voltak, arányuk 58%, amely 2011-hez képest 4 százalékpontos emelkedést jelent. A belső személyek által elkövetett visszaélések aránya 35%, a bázis évhez (2011) képest 3 százalékpontot csökkent. Ez a magas arány valószínűsíthető a hitelintézetek esetében is, ami mutatja a kutatás létjogosultságát.

2.4. A bankok ellen elkövetett bűncselekmények nemzetközi viszonylatban

A bevezetésben már említésre került, hogy a csalások erősen sújtják a hitelintézeti szférát is. Az úgynevezett Négy Nagy (Big 4) könyvvizsgáló cég tagja – a PwC mellett – a KPMG globális banki csalás felmérést végzett, amely annak vizsgálatára irányult, hogy a bankok miként kezelik az őket fenyegető belső- és külső csalásokat. A kutatás középpontjában a csalás kockázata állt. Kitértek arra, hogy milyen típusú visszaéléseket követtek el ellenük, a digitális kor előre haladtával miként törekednek a biztonságra, és miként strukturálják az erőforrásokat a csalásfelderítési és kockázatkezelési folyamat optimalizálása érdekében. A kutatás rendkívül friss, a mintavétel 2018. november és 2019. február között valósult meg, 43 kereskedelmi bank bevonásával, amely közül 13 ázsiai, 5 amerikai, 25 pedig európai, közel-keleti és afrikai.

A kutatás legfőbb megállapításai a következők:

- A felmérésben részvevő válaszadók több mint fele arról számolt be, hogy a külső csalások volumenükben és összértékükben is növekvő tendenciát mutatnak. Elsősorban a személyazonosság-lopást, a bankkártyával történő visszaélést, a számítógépes támadásokat jelölték meg, mint fő elkövetési formát.
- A válaszadók nagy része azt nyilatkozta, hogy a belső csalások okozta költségek és a felderített alkalmazottak által elkövetett csalások volumene közel azonos maradt. Ez azonban nem feltétlenül mutatja a valós képet, mert sok külső csalás az ügyfél és az alkalmazott összejárásán alapján valósul meg. Az úgynevezett bennfentes csalások potenciális káros hatása ugyanolyan nagy, ha nem nagyobb, mint a bankon kívüli

személyek által elkövetett visszaélések. Ennek oka, hogy a munkavállalók ismerik a bank ellenőrzési hiányosságait, és ezt kihasználva rendkívül nagy kizsákmányoló tevékenységet végezhetnek. Tekintettel erre a tényre, a bankoknak továbbra is proaktív hozzáállást kell tanúsítaniuk a belső csalások felderítésére vonatkozóan.

- A válaszadók több mint fele az elszenvedett veszteség kevesebb, mint 25%-át realizálta, amely arra világít rá, hogy a csalásmegelőzés kulcsfontosságú a szektorban. Ebből kifolyólag globális viszonylatban a bankok olyan új technológiákba fektettek be, mint valós idejű csalásjelző berendezések, olyan biometrikus eszközök, mint a hang-, arc-, ujjlenyomat felismerő, valamint olyan mechanizmusokba, amelyek képesek az ügyfelek viselkedését elemezni. A válaszadók 70%-a használja a valós idejű csalásjelző berendezéseket, amelyek a kockázatok csökkentése érdekében a banki tranzakciók vizsgálatára irányulnak. A megkérdezettek 67%-a használja a fent felsorolt biometrikus azonosítás valamelyikét, 63% pedig szabályok és algoritmusok segítségével monitorozza a tranzakciókat. 33% nyilatkozott úgy, hogy alkalmaz viselkedési biometriákat a csalásfelderítés érdekében.
- Az összes vizsgált régióban a bankok legnagyobb kihívásának a kibertámadások növekvő tendenciáját tekintették, amelyhez a különböző számítógépes támadások, adatlopások kapcsolódnak. Kihívásnak tekintették még a gyorsabb fizetési módokat, az open bankingot, azaz a nyitott bankolást, a fejlődő digitális csatornákat, a virtuális valuták megjelenését, a bevezetésre kerülő azonnali fizetési rendszert, azaz a PSD2-öt, valamint a közösségi visszaéléseket. Ez utóbbi olyan galád tevékenységeket jelent, mint jogosulatlan hozzáférés az ügyfelek bankszámlájához, olyan információszerzések, amelyet aztán az áldozat pénzeszközeinek jogellenes felhasználására fordítanak, de ide kapcsolódnak azok a legálisnak tűnő, engedélyezett kifizetések is, amelynek háttérben zsarolás áll, amikor arra kényszerítik ügyfelet, hogy utalja át a pénzt a csaló számlájára.
- Mindhárom régióban a legfontosabb csalási kockázatokat a világ digitális átalakulása indukálta. Ebből kifolyólag paradigmaváltás szükséges a pénzügyi intézményeknél. Fel kell venniük a lépést a digitalizációval, ami által képesek lesznek olyan kockázatkezelési tervet létrehozni, amely hatékony és eredményes módon enyhíti a csalási kockázatokat.
- Az ügyfelek kulcsszerepet játszanak a csalások megelőzésében és felderítésében, a válaszadók 89%-a azt állította, hogy 2018-ban az ügyfelek voltak az azonosított csalárd

tevékenységek felfedezésének forrásai. Magas azon bankok aránya is, akik az automatizált folyamataik során bukkantak csalásokra (82%), 71%-uk pedig manuális módszerek segítségével is fedezett fel gáztett. A megkérdezett hitelintézetek 68%-a nyilatkozta azt, hogy a csalásfelfedezés informátor segítségével valósult meg, 58%-nál külső- vagy belső audit hozta napvilágra a bűncselekményt.

- A csalók egyre kifinomultabb eszközökhöz folyamodnak, ezért annak érdekében, hogy az ügyfelek védekezni tudjanak a csalások ellen, és mivel ők jelentik a csalásfelderítés fő forrását a bankoknak mindenképpen oktatnia kell őket. Folyamatosan fel kell hívniuk az ügyfelek figyelmét a számlatevékenység időben történő felülvizsgálatára, arra, hogy gyakran változtassák meg a jelszavukat, a felugró ablakokat hagyják figyelmen kívül, valamint arra, hogy hogyan ismerjék fel az adathalászó e-mail-eket, sms-eket, telefonhívásokat. Végül, de nem utolsó sorban mind a mai napig fontos nyomatékosítani az ügyfelekben, hogy egy valódi szervezet soha nem kér jelszót és egyéb bankszámlához kapcsolódó információkat.
- A bankok védelmének biztosítása érdekében fontos a jól szervezett csaláskockázatkezelési modell és a vállalati szintű kockázatelemzés. A megkérdezett hitelintézetek 71%-a rendelkezik dokumentált csaláskockázat kezelési modellel, 57%-uk végez vállalati szintű csaláskockázat értékelést, 69%-uk pedig konkrét csalás bizottsági szervezettel rendelkezik.
- Hiába vannak azonban a magas szintű technológia fejlesztések, ugyanis a válaszadók 51%-a úgy gondolja, hogy ezek a technikai megoldások inkább akadályozzák a csalások felderítését, mivel számos esetben hamis eredményt adnak.
- A tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy a változó globális banki környezetben, ahol a digitális fizetések volumene növekszik, és a fizetéseket másodpercek alatt dolgozzák fel, a csalók kreatívan találják meg az új módszereket a bankok és banki ügyfelek adatainak ellopásához, azok megkárosításához.
- A belső és a külső csalók által alkalmazott módszerek tovább fejlődnek. A bankok számára egyre növekvő igény van olyan fejlesztésekre, amelyek növelik a digitális csalások ellenőrzésének hatékonyságát és eredményességét, fejlett adatelemzésre és humán szaktudás kihasználására van szükség a csalások előrejelzéséhez, megelőzéséhez és felderítéséhez. A beszámoló arra is kitér, hogy a menedzsment néha eltitkolja a valós kockázat mértékét, amely hiányos beszámolás negatívan befolyásolja a védekezést. (KPMG, 2019)

2.5. A hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények alakulása Magyarországon

Konkrét hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények vizsgálatához a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) Bűnügyi Statisztikai Rendszerét (BSR) használtam fel. Az adatbázis 2013.01.01-2018.06.30. között tartalmaz információkat, amely az ENyÜBS adatai alapján készült. Az adatbázisban a témához kapcsolódóan az alábbi bűncselekmények találhatók meg:

- Csődbűncselekmény
- Hitelezési csalás
- Hitelsértés
- Tartozás fedezetének elvonása

2.5.1. A bűncselekmények definíciója, sajátosságai

A számszaki adatok előtt először is fontos, hogy a fenti bűncselekmények pontos definícióját, sajátosságát megismerjük.

A csőd a gazdaság óhatatlan és természetes folyamata, amely azt jelenti, hogy bizonyos gazdasági társaságok tönkremennek, s ezáltal felszámolási eljárás hatálya alá kerülnek. Nem mindegy azonban, hogy milyen hozzáállást tanúsít a nehéz helyzetbe került vállalkozó. A vállalkozás vagyonának a közvetlen megóvása, annak csökkentéstől és elvonástól való védelme egy elsőrendű feladat, hiszen ezáltal őrizhető meg a hitelezői bizalom, ami a gazdasági élethez elengedhetetlenül szükséges. (Kondorosi, 2019, p. 158.) Magát a csődbűncselekmény fogalmát a Büntető Törvénykönyv 404. § definiálja. Eszerint:

„Aki a csőd eljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete esetén

a) a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével,

b) színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy

c) az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyonát ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését

részben vagy egészben megghiúsítja, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet

a) fizetéseképtelenné válását vagy annak látszatát az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével idézi elő, és ezzel vagy

b) fizetéseképtelensége esetén az (1) bekezdésben meghatározott magatartások valamelyikével a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.”

(2012. évi C. tv. 404. §. (1)-(2))

A csődbűncselekménynek alapvetően négy alapesete különíthető el egymástól:

- *vétkes gazdálkodás:* a tettes fedezetelvonó magatartást tanúsít az előrejelezhető válság során, azaz csökkenti a vagyont. A vétkes gazdálkodás megvalósítási módját a 404. §. 1. pontja tartalmazza. A vagyontitkolása, elrejtése akkor következik be, ha némelyik vagyonelem nem kerül kimutatásra a nyilvántartásokban, így azok nem kerülnek végrehajtás alá, s ezáltal a hitelezők nem is tudnak annak létezéséről. A vagyontárgy megrongálása annak használatát korlátozza, a megsemmisítés véglegesen kizárja, a használhatatlanná tétel pedig átmenetileg zárja ki azt. (Gál, 2007, pp. 103-104.) A színlelt ügyletek esetében a tevékenység mögött általában nincs szerződés. Az ilyen ügyleteknek a célja, hogy a bevonható vagyontényleges tulajdonjogát leplezzék a hitelezők előtt. A kétes követelés indokoltsága és behajthatósága vitatható. Ennek egy példája, amikor a vagyongazdálkodó olyan hitelezőt rögzít a kielégítendőkhöz, akinél eleve látszik, hogy a követelése behajthatatlan, vagy ilyen jellegű követelésre csődegyezséget kezdeményez. (Tóth, 2002, p. 173.)
- *csalárd bukás:* a vállalkozó részéről egy tudatos, előre eltervezett tevékenység, amikor már a krízis megjelenése előtt kiment a vagyont a vállalkozásból, s ezáltal előidézi annak fizetéseképtelenségét, ami oda vezet, hogy a hitelezői követelések kielégítése részben vagy egészben sikertelenné válik. Elég gyakori, hogy a csalárd bukás után a vállalkozó egy új vállalkozást alapít meg és folytatja törvénytelen tevékenységét.
- *fedezetelvonó csődbűncselekmény:* a vétkes gazdálkodástól annyiban különbözik, hogy itt a válság már ténylegesen kialakult, azaz a bíróság a Csődtörvény értelmében megállapította a vállalkozás fizetéseképtelenségét.

- *kielégítési sorrendet sértő csődbűncselekmény*: a csődbűncselekmény egy enyhébb formája, amikor a tényleges vagyon nem kerül kimentésre, s abból a tettes kifizeti a hitelezőit, viszont nem a törvényben meghatározott kielégítési sorrend szerint teszi azt, tehát némely hitelezőjét előnyben részesíti. (Gál, 2007, pp. 104-105.) A kielégítési sorrendet a Csődtörvény 57. §-a tartalmazza, amely szerint elsődlegesen a felszámolási költségeket kell rendezni, majd a zálogjoggal érintett értékeket, s ezt követi a többi követelés. (1991. évi XLIX. tv. 57. §. (1)-(2))

A hitelezési csalás konkrét fogalma kikerült a 2012-ben életbe lépő Büntető Törvénykönyvből. Hitelezési csalásnak tekinthető, ha az elkövető a hitelfelvétel során a kedvezőbb elbírálás reményében valótlan tartalmú okiratokkal téveszti meg a hitelt nyújtókat. A csalárd tett mind magánokirat, mind közokirat hamisítása révén megvalósítható. A hitelezési csalás jellemzője, hogy a cselekedet minden esetben szándékos és célzatos, s a bűncselekmény megvalósítása nem csak hitelfelvétel során követhető el, hanem hitelfeltételek megváltoztatása vagy a hitel megszüntetése esetében is. Azt hogy hány rendbeli az elkövetett bűntett az határozza meg, hogy hány hitelügyletnél állapították meg a csalárd tettet. (Tóth, 2002, pp. 236-238.) A szándékosság azonban nem mindig egyenlő azzal, hogy az adott személy kárt szeretne okozni. Előforduló eset, hogy szándékában áll visszafizetni a felvett hitelt, de a valós tartalmú adatokkal ezt nem kapta volna meg, így okirat hamisításhoz kellett folyamodnia. Ezek bár nem károkozó szándékkal készültek, mégis növelik a hitelnyújtás kockázatát, ezért büntetendők. A hitelezési csalásnak különböző fázisai vannak. Az előkészületi magatartás során az elkövető elkészíti a hamis okiratot, majd ennek felhasználásakor kerül a kísérleti stádiumba az ügylet. A cselekmény akkor válik befejezetté, ha a valótlan tartalmú okiratot a hitelező rendelkezésére bocsátották vagy tudomására hozták annak tartalmát. (Molnár, 2009, pp. 105-109.)

A tartozás fedezetének elvonása jelentését a Btk. 405. §-a tartalmazza. Eszerint:

„Aki írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetéül szolgáló vagyont részben vagy egészben elvonja, és ezzel a tartozás kiegyenlítését részben vagy egészben megghiúsítja...”
(2012. évi C. tv. 405. §. (1))

A bűncselekmény elkövetésének a tárgya a tartozás fedezetéül szolgáló vagyon. Az elvonás azt jelenti, hogy a hiteladós átmenetileg vagy véglegesen megakadályozza a hitelt nyújtók igényét a tőke megtérülése kapcsán azáltal, hogy a biztosítékul szolgáló vagyont elidegeníti,

elrejt, eltitkolja, megsemmisíti. (Gál, 2007, p. 106.) Szintén az elvonás fogalmkörébe tartozik, ha egyazon vagyontárgy egyszerre több hitelező részére szolgál biztosítékkul, bár nincs akkora értéke, hogy minden tartozást fedezzen. (Tóth, 2002, p. 233.) Itt is fontos szempont a szándékosság, vagyis a bűnös előre megfontoltan követi el csalárd tettét. A jogszabály azonban a büntetés terén könnyítéseket tartalmaz a fedezetelvonókkal kapcsolatban. Nem szabnak ki büntetést az elkövetőre, ha a fennálló tartozását a vádirat benyújtásáig megfizeti. Ha ezt megteszi, akkor nincs szükség a fedezet bevonására, ezáltal annak elvonása sem számít. Ezzel a kitéttel a hitelezők érdekeit védik, hiszen fontosabb, hogy azok követelése megtérüljön mintsem a büntetés kiszabása. (Molnár, 2009, p. 102-105.)

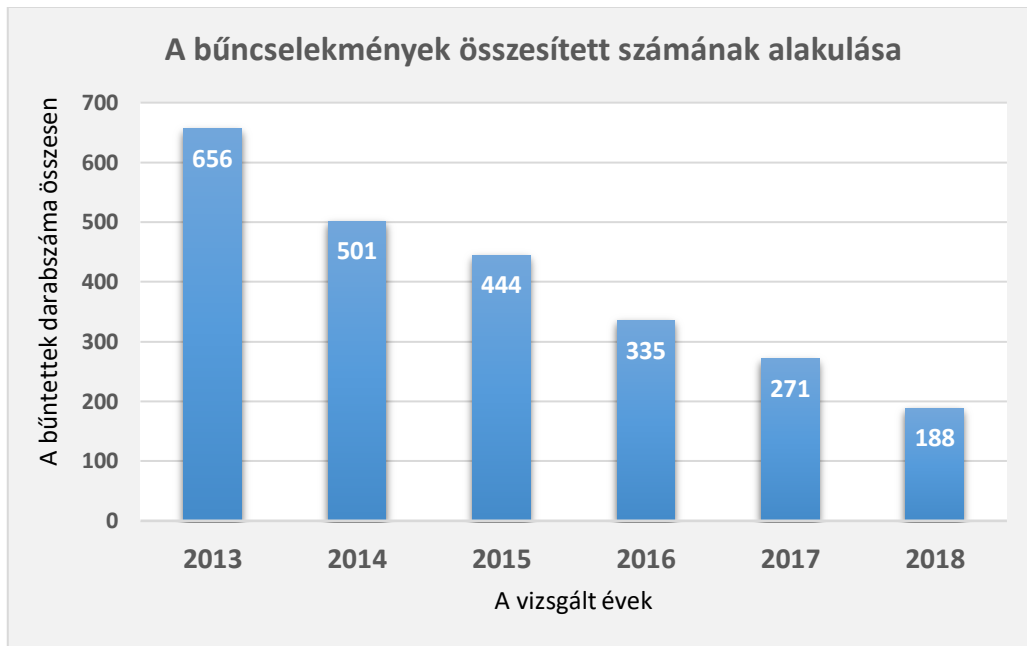
A hitelsértés az új Btk-ban összevonásra került a tartozás fedezetének elvonásával. (Kondorosi, 2019, p. 35.) Erre azért volt szükség, mert mindkét bűncselekmény lényege egy és ugyanaz, vagyis a hitel biztosítékkul szolgáló vagyon részben vagy egészben történő elvonása, ezzel a hitelezők követelése behajtásának ellehetetlenítése. Abban különbözik a kettő, hogy a tartozás fedezetének elvonása során a lekötött vagyon gazdasági tevékenységből származik, míg hitelsértés esetén a tartozás fedezete nem gazdasági tevékenységből származó lekötés. (Gál, 2007, pp. 250-251.)

2.5.2. Az adatbázis elemzése

A fogalmak tisztázása után rátérhetünk az adatbázisban található adatokra, azok eredményeire. Elsőként azt vizsgáltam meg, hogy a hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények (hitelezési csalás, csődbűncselekmény, tartozás fedezetének elvonása, hitelsértés) milyen számban fordultak elő az elmúlt évek viszonylatában Magyarországon.

4. ábra: A bűncselekmények összesített számának alakulása 2013-2018 között

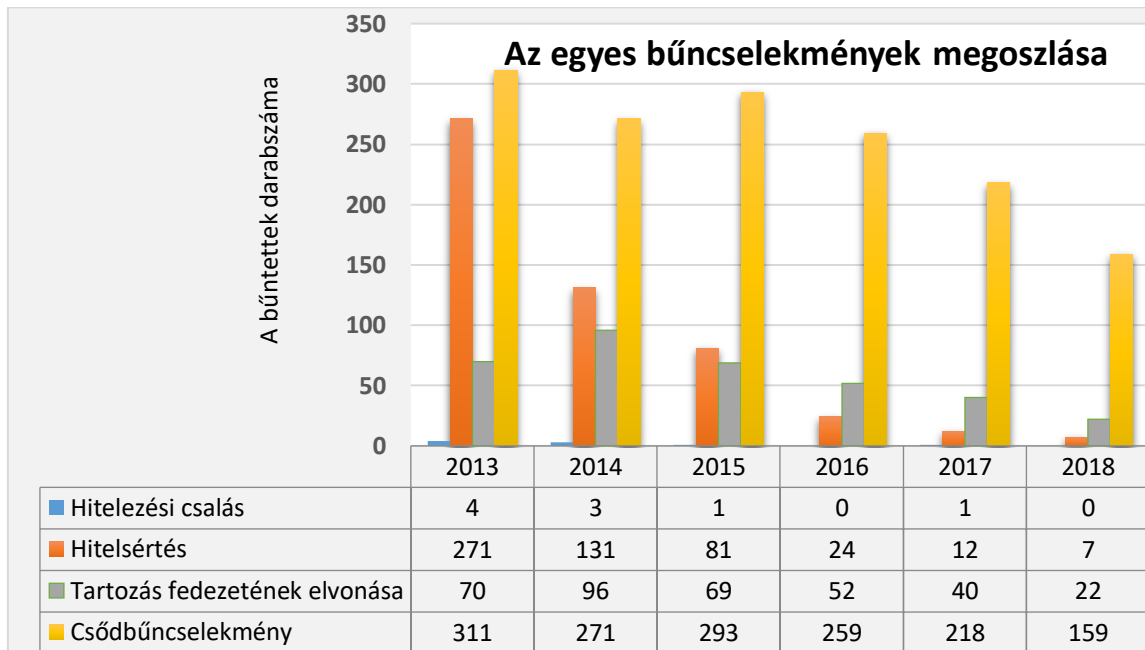

Forrás: saját szerkesztés, a BRFK statisztikai adatai alapján

Mint ahogy a 4. ábra is mutatja, a hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények volumene folyamatos csökkenést mutat. Ez visszavezethető arra, hogy a 2008-as gazdasági válság után a hitelintézetek preferenciájában a csalásokkal, visszaélésekkel szembeni védekezés volt az elsődleges szempont. Ez a hitelbírálati szempontok és az ellenőrzési pontok szigorításában, a különböző banki szűrők fejlesztésében mutatkozott meg. A siker hátterében olyan banki szervezeti egységek is állnak, mint a compliance vagy a fraud management (csalásmenedzsment) területén dolgozók. Mindkettő a megfelelésre, a transzparenciára, a tisztességességre törekszik, s ezáltal az elkövetett külső- és belső csalások száma is visszaesett, 2017-re a bázishoz képest 60%-os a csökkenés.

A hitelezéshez kapcsoló bűncselekmények vizsgálata során fontos kitekinteni arra is, hogy ez egyes bűncselekmények külön-külön milyen nagyságban fordultak elő, hiszen ez némiképp visszatükrözi, hogy mely csalási formáknak vannak leginkább kitéve a hitelintézetek.

5. ábra: Az egyes bűncselekmények megoszlása 2013-2018 között

Forrás: saját szerkesztés, a BRFK statisztikai adatai alapján

A 5. ábra adataiból jól látható, hogy a csődbűncselekmény még napjainkban is virágkorát éli, ez az az elkövetési forma, amire kiemelten figyelniük kell a hitelintézeteknek. A vizsgálat tárgyát képező kezdeti években rendkívül nagy számban fordult elő a hitelsértés vétsége, ami aztán a legnagyobb volumenben csökkent. A visszaesés a korábban bemutatott tényállásra vezethető vissza, miszerint a hitelsértés önmagában kikerült a Büntető Törvénykönyvből, összemosásra került a tartozás fedezetének elvonásával. Érdekes azonban, hogy ez nem növelte meg a tartozás fedezetének elvonásának a számát, sőt ezen elkövetési forma 2014-től évenként konstans 25%-os csökkenést mutat. A hamis okiratokhoz kapcsolódó hitelezési csalás csak egy minimális mértéket képvisel a halmazban. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a hitelintézetek annak érdekében, hogy a reputációjukat védjék, nem mindig hozzák nyilvánosságra az ellenük elkövetett kísérleteket, így azok nem kerülnek be a különböző nyilvántartásokba, adatbázisokba sem. Bár a diagram adatai csökkenést mutatnak a bűncselekmények számában ne feledjük el, hogy 2018-as év csak június 30-ig tartalmaz adatokat, amelyből látható, hogyha megdupláznánk a számokat, akkor meghaladnák az előző évet, így növekedés prognosztizálható.

Érdekes lehet, hogy Magyarország mely területeit érinti leginkább ez a fajta gazdasági bűnözés. A BRFK adatbázisa erre is választ ad.

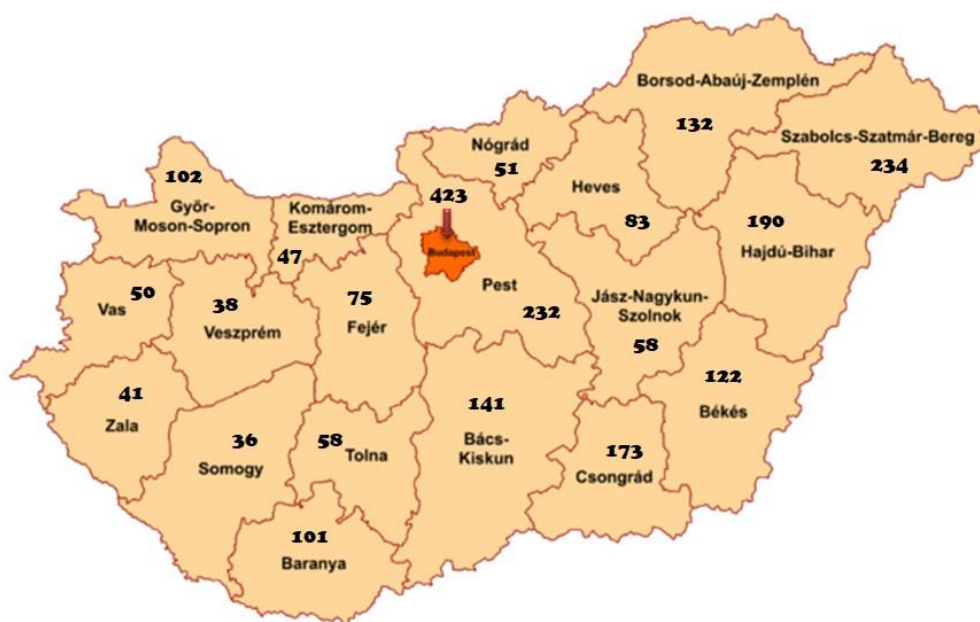
6. ábra: A bűncselekmények számának alakulása az elkövetés helye szerint 2013-2018 között

Forrás: saját szerkesztés, a BRFK statisztikai adatai alapján

2013 és 2018 között összesen 2395 darab bűncselekményt regisztrált a BRFK, beleértve a hitelezési csalást, hitelsértést, csődbűncselekményt és tartozás fedezetének elvonását. A statisztika megyénként tartalmazza az adatokat, a fővárost külön kiemelve. A 6. ábrán jól látható, hogy a csalások erősen koncentrálódnak Budapestre. A főváros egymagában közel kétszer annyi bűncselekményt tudhat magáénak, mint egész Pest megye. Ennek oka, hogy a főváros hemzseg a vállalkozásoktól, gazdasági tevékenységet végzőktől, másrészt a feketegazdaság is erőteljesen működik a térségben. Budapest önmagában 18%-os arányt képvisel az elkövetett bűncselekmények halmazában. Az is jól látható, hogy az ország keleti része van jobban kitéve csalásoknak, hiszen Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Csongrád megyékben is igen erőteljes az elkövetési ráta mértéke.

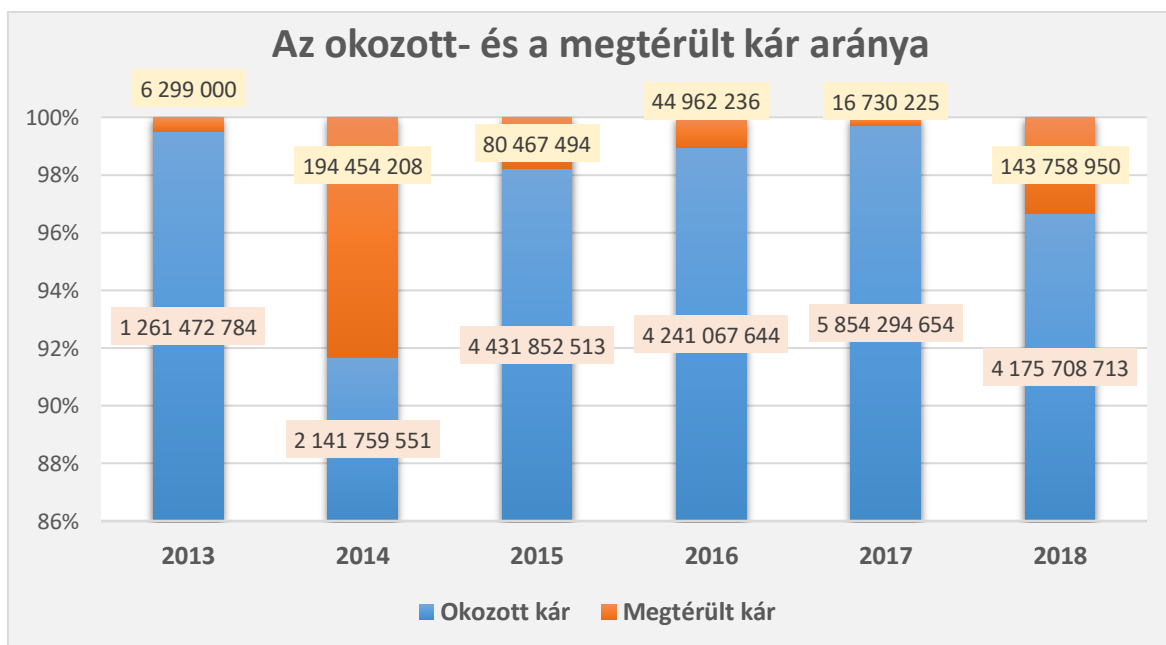
7. ábra: Az elkövetett bűncselekmények száma az egyes megyékben

Forrás: saját szerkesztés, a BRFK statisztikai adatai alapján

Nagy információtartalommal bír az is, hogy ezek a bűncselekmények mekkora kárt, veszteséget okoztak a bankrendszernek.

8. ábra: Az okozott- és a megtérült kár aránya 2013-2018 között

Megtérülési mutató	0,50%	9,08%	1,82%	1,06%	0,29%	3,44%

Forrás: saját szerkesztés, a BRFK statisztikai adatai alapján

A 8. ábra forintértékben és százalékban kifejezve is mutatja az okozott és megtérült kár arányát. Látható, hogy az okozott kár értéke milliárdos nagyságrendű minden vizsgált év tekintetében. A diagramra ránézve a legfontosabb megállapítás, hogy noha csökkent az elkövetések száma, a veszteség mégis növekedett 2013-hoz képest. Ez azt jelenti, hogy egy-egy bűncselekmény jóval súlyosabb, jobban kivitelezettebb, ezáltal nagyobb mértékű kárt is okoz. Véleményem szerint ez a banki szűrők és védőrendszerek működésének eredményét is visszatükrözi. Az elkövetett bűncselekmények darabszámának csökkenése arra utal, hogy a szűrők a már ismert és tipikusan alkalmazott csalási és megtévesztő kísérleteket felismerik, s ezáltal ki is tudják védeni, viszont akik nagyot akarnak csalni, azok már olyan szervezettséggel követik el büntetett, amely ellen nincs hatékony banki védőrendszer. Az is látható, hogy a megtérült kár aránya rendkívül csekély, 2013-ban és 2017-ben még az 1%-ot sem közelítette meg, de a többi év viszonylatában is elenyésző a ráta értéke. Ez azt jelenti, hogy a hitelintézetek az őket ért károkat nem tudják realizálni, hatalmas veszteségeket könyvelhetnek el, ami hosszú távon veszélybe sodorhatja hitelintézetek likviditását és a betétesek pénzét, ezáltal a bankrendszer stabil működését is.

3. CSALÁS A BANKI KOCKÁZATI RENDSZERBEN

Jelen fejezet keretein belül mutatom be a kutatási téma főszereplőjének számító csalást, mint bűncselekményt, valamint annak pszichológiai hátterét. Ezt követően ismertetem a főbb tudnivalókat a banki kockázatokról, kiemelten kitérve a téma szempontjából releváns csalás kockázatára. Végül említést teszek a bankok túlzott kockázatvállalását korlátozó szabályozásról, és részletesebben kifejtem a külső- és belső védelmi vonalakat.

3.1. A csalás

A fehérgalléros- és a gazdasági bűnözés egy tipikus elkövetési formája a csalás. Jelen alfejezetben erről írok részletesen.

3.1.1. A csalás definíciója

A csalást kriminológiai szempontból a 2012-ben életbe lépő Büntető Törvénykönyv (Btk.) a következőképpen definiálja:

„Aki jogtalan haszonszerzés végett más tervedésbe ejt, vagy tervedésben tart, és ezzel kárt okoz, csalást követ el.” (2012. évi C. tv. 373. §. (1))

A fogalomban a hangsúly a megtévesztésen és a tervedésben tartáson áll. A csalás tárgya lehet minden vagyontárgy, így ingó és ingatlan, pénzügyi eszköz. A tervedésbe ejtés azt jelenti, hogy a tettes a valótlan-ságot realitásként jeleníti meg, s ezáltal a félrevezetett személy tudatában hamis képzettársítások jelennek meg. A tervedésben tartás az a passzív cselekedet, amikor az elkövető az áldozatnak nem mondja el az igazságot, hagyja, hogy a téves képzetek megmaradjanak. A kár a csalási büntett végeredménye, amely az áldozat részére vagyoni hátrányt okozott. (Gál, 2007, pp. 243-244.) A 2012-es Btk. a kár fogalmát konkrétan definiálja miszerint: *„e törvény eltérő rendelkezése hiányában a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés”.* (2012. évi C. tv. 459. §. (1)). A Btk. tehát a kár alatt már nem csak a vagyoni hátrány bekövetkezését érti, hanem a vagyoni előny elmaradását, s ezáltal az értékcsökkenést is. A 373. §. 7. bekezdése a kár alá sorolja az igénybevett szolgáltatások meg nem fizetett ellenértékét is, tehát itt jelenik meg konkrétan a vagyoni

előny elmaradása. Ilyen vagyonban okozott értékcsökkenés lehet, ha a szállodai szobát a vendég nem fizeti ki, vagy akár a fizetés nélküli albérlet. (Toma, 2019) A csalás leggyakrabban a kölcsönügyletek esetében merül fel, amikor a kölcsönkérő visszafizetési szándék nélkül veszi fel az adott pénzösszeget, de ide tartozik az internetről történő vásárlások esetében az áru meg nem érkezése, súlyosabb esetben nem létezése. (<https://www.ugyvedipraxis.hu/buntetojog/csalas>) Ebből következik, hogy a csalás elkövetője és sértettje bárki lehet. A csalás elkövetésének különböző stádiumai vannak. A megtévesztéssel a csalás a kísérleti szakában van, ekkor kell meghatározni azt, hogy a tettes mekkora összegű jogsértést kíván realizálni. A csalási kísérlet akkor fejeződik be, amikor a kár bekövetkezik, s a kár értéke határozza meg azt, hogy az eset minősített-e vagy nem. A kár összegétől függetlenül egyértelműen minősített esetnek számít a bünszövetségben, üzletszerűen elkövetett, közveszély színhelyén vagy jótékonyági adománygyűjtést színlelő elkövetési mód. (Toma, 2019) Üzletszerűnek akkor tekinthető egy tevékenység, ha többször követnek el ugyanolyan vagy hasonló jellegű jogsértést, így a jogsértés haszonszerzés rendszeressé válik. Ilyen lehet például a rablás, kifosztás, gazdasági csalás, sikkasztás, uzsora. Bünszövetség akkor áll fenn, ha legalább két személy szervezeten követi el a bűntettet, vagy arról előzetesen megállapodtak és kísérletet tesznek legalább egy bűncselekmény véghezvitelére. A bünszövetség akkor is létrejön, ha valaki csak bűnszegédként vesz részt a csalárd tettben. A szervezetségre különböző körülmények utalnak, például ha felosztják a szerepeket a bűncselekmény elkövetésénél, ha a bűncselekmény tervszerű és következetes, ha hasonló bűnözési lehetőségeket keresnek, vagy ha a bűncselekményt rendszeresen véghezviszik. (Szép, 2019)

A csalás szűkebb értelemben is értelmezhető, így a Btk. külön definíciót ad a gazdasági csalásra:

„Aki jogsértő haszonszerzés végett színlelt gazdasági tevékenységet végez, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, gazdasági csalást követ el.” (2012. évi C. tv. 374. §. (1))

A definíció abban tér el az előzőtől, hogy jelen fogalomba nem került kiemelésre a tévedésbe ejtés és a tévedésbe tartás, ezzel szemben viszont kulcsfogalomként helyet kapott a színlelt gazdasági tevékenység. Kérdést vet fel, hogy mitől lesz színlelt egy gazdasági tevékenység. A jogszabály kimondja, hogy akkor válik színleltté egy gazdasági ügylet, ha nincs mögötte valós teljesítés. Ennek egy példája lehet, ha valaki sokkal többet fizet egy szolgáltatásért,

mint annak a valódi értéke, vagy ha olyan tevékenységeket számol el, amely nem illeszkedik a cég profiljába, arra nincs szüksége. Az is színlelt gazdasági tevékenységnek számít, ha az üzletfelek a szerződésbe teljesen más tevékenységet írnak le, mint amit ténylegesen végeznek. „Gazdasági csalás esetén szervezethez utal, ha valaki látszattevékenység céljából például céget alapít, helyiséget bérel, árukat mozgat.” (Szép, 2019)

Jó néhány gazdasági bűncselekmény háttérében megtalálható a legfontosabb csalási elem, a megtévesztés. (Tóth, 2002, p. 82.) A megtévesztésnek és a tévedésben tartásnak így számos módozata van, ilyen lehet például:

- nem megfelelő minőségű termékek forgalomba hozatalánál a megtévesztés a fogyasztóra irányul,
- jogosulatlan gazdasági előny kialakítása esetén az elkövető minden esetben megtéveszti a tőkét folyósító szervezetet, vagy konkrét személyt,
- csődbűncselekmény esetén a tettes a hitelezőit téveszti meg a titkolással, elrejtéssel, színlelt ügyletek megkötésével, vagy a csalárd bukással,
- számítástechnikai rendszerek elleni bűncselekmény esetében a sértett általában a rendszergazda,
- a hitelezési csalás esetében a megtévesztés a hamis okirat létrejöttével valósul meg,
- tőkebefektetési csalás eszköze a hamis adatközlés. (Gál, 2007, p. 244.)

3.1.2. A csalás elkövetésének motivációja, pszichológiai háttere

A csalás, mint jogsértő magatartás pszichológiai háttérében a visszaélési háromszög áll, amelynek elemei a **lehetőség, motiváció, öngigazolás**. (Ado Online, 2014)

9. ábra: A visszaélési háromszög

Forrás: saját szerkesztés

Ezen három tényezőnek egyidőben és egy helyen kell jelen lennie, hogy az egyén elkövesse a csalást. Ha megvan a szükséges motiváló faktor, adott a lehetőség a csalárd tett elkövetésére, valamint meg tudja magának indokolni, hogy miért nem elítélendő a cselekedete, akkor egy olyan helyzet áll elő, amikor elköveti a családi bűncselekményt. A hármashból talán az öngazolás az, ami némiképp megingatható, hiszen ez az elkövető jellemétől függ. Ezen triászból a legfontosabb a motiváció megléte, mert ha ez hiányzik, akkor az egyén valószínűleg nem fogja elkövetni a gaztettet, hiába lenne rá lehetősége és látná racionálisnak a cselekedetet. (Veit, 2014, p. 23.)

Motivációs tényező lehet például a rossz pénzügyi helyzet, különböző magánéleti problémák (pl. válás), közeli kapcsolat az üzleti partnerekkel, vevőkkel, szállítókkal. (Veit, 2014, p. 69.) Motivációs faktor lehet az életszínvonalhoz kapcsolódó szükségletek, ide értve a már megszokott színvonal fenntartását, bizonyos cél, privilégiumok elérését, például lakóingatlan, új gépjármű, utazás, orvosi beavatkozások, ékszervásárlások. További ösztönző faktor az úgynevezett tiltott tevékenységek révén elérhető gyors meggazdagodás iránti vágy, amely elsődlegesen olyan tevékenységek révén valósulhat meg, mint a szerencsejáték, kábítószerkereskedelem, fogadások és prostitúció. A kilátástalan helyzetek is elkövetésre sarkallhatnak, így például a devizahitelek tartozásai, a korábban felvett hitelek törlesztése, a közüzemi tartozások, a gyermek oktatásának finanszírozása, a munkahelyi elbocsátások miatti anyagi és erkölcsi problémák. A beszámolóval kapcsolatos visszaélések esetében a csalások erősen koncentrálnak a különböző finanszírozások megszerzésére, a munkahelyi elbocsátástól való félelemre, valamint a kényszerműködésből adódó költségcsökkentésre (fekete foglalkoztatás). (Hegedűs, 2014, p. 569.)

A csalások elkövetésének másik fontos előfeltétele a lehetőség fennállása. A lehetőséget elsősorban a külső- és belső ellenőrzési módszerek, védelmi vonalak működésének alacsony színvonala teremti meg. Az ellenőrzési hiányosságok legfőképp a vállalati kultúra és szervezettség hiányával, a gazdasági tevékenység fizetési kondícióival, tőkeigényével és az adózási jogszabályok változásával hozhatók kapcsolatba. *„Az alkalmas lehetőség foglalja össze azokat a külső feltételeket, amelyek révén az elkövető a haszon és kockázat összevetésével, a szervezet belső működésének biztonsági réseit kihasználva elkövesse a csalást.”* (Hegedűs, 2014, p. 569.)

Az öngazolás nem más, mint a cselekmény racionalizálása, azaz amikor az elkövető megmagyarázza magának, hogy a bűncselekmény miért nem rossz. A racionalizálást előzi meg az úgynevezett neutralizálás. A neutralizálás még a bűnelkövetés előtt következik be, amikor is az egyén megszerzi a mentális erőt a jogsértéshez. A racionalizálás ezzel szemben a bűncselekmény elkövetése után jelentkezik, amelynek lényege, hogy csökkentsék a bűnözői motívumokat magukon. A neutralizálásnak öt módszerét írták le a kutatók:

- Áldozat létének tagadása: az elkövető azzal igazolja magát, hogy az áldozatok rászolgáltak arra a kárra, amely a bűncselekményből keletkezett, valamint az is egy gyakori pszichológiai tézise az elkövetőknek, hogy a helyében mások is elkövették volna a bűntettet.
- Hivatkozás magasabb érdekekre: az elkövető arról győzi meg magát, hogy a család tett egy tágabb közösség érdekében történt.
- A felelősség elutasítása: a tettes véleménye szerint nem bűnös vagy vétkes a jogsértő tevékenységért, kötelességszegésért.
- A jogalkalmazók elítélése: a vétkes személy ebben az esetben a törvényhozást, igazságszolgáltatást és a szociális szervezeteket okolja.
- Sérelemokozás tagadása: az elkövető letagadja saját magának, hogy bárminemű kárt okozott az áldozatnak a cselekménye kapcsán.

A racionalizáláskor a tettes megmagyarázza önmagának és a társadalom egészének tette helyes voltát. Gyakori, hogy a tettük elkövetését egy nem várt, kellemetlen viselkedésként indokolják. A racionalizálásnak szintén három formája van:

- Tagadás: a bűntett, a tények, a tudatosság, bűnösség tagadása.
- Indoklás: a törvényhozás és a jog tisztességtelensége, tettük jogosságának védelme.
- Kifogások: az elkövető mindenféle ürügyet keres tetteinek magyarázatára.

Az egyének tisztában vannak azzal, hogy mi helyes és mi nem, de gyakran a racionalizálás által kerülnek abba a kényszerhelyzetbe, ami által elkövetik a bűncselekményt. A cselekményről történő számadás során az elkövető saját maga és a társadalom előtt is igyekszik megőrizni a pozitív énképét, valamint ezzel a magatartással igyekszik a büntetés mértékét redukálni. (Inzelt, 2015, pp. 61-62.)

A szakirodalomban számos elmélet született arról, hogy mi is a fő kiváltó oka a fehérgalléros bűnözésnek, így szűkebb értelemben a csalásnak. Ezen kriminológiai elméletek hangsúlyt

fektetnek olyan aspektusokra is, mint a jogsértő magatartás elkövetésének a helye, annak szervezeti fajtája, az elkövető pozíciója, az áldozatok kiléte, s a kár fő típusa.

- *Klasszikus iskolai megközelítés, vagyis az elrettentés elmélete:* ezen elmélet szerint a bűnözés elsődleges kiváltó tényezője a törvényi szabályozás hiánya. Ha az elkövető előtt bizonyos lenne, hogy tette nem marad megtorlatlanul, s annak mértéke a bűncselekmény által megszerzett haszonnál jóval magasabb lenne, akkor valószínűleg átgondolná azt, hogy megéri-e a kihágás.
- *Racionális döntés elmélet:* a megközelítés szerint az elkövető azért hajtja végre a csalárd tettet, hogy szükségleteit kielégítse. Az elmélet fontos tényezője, hogy az egyén annak tudatában dönt, hogy az esetleges kockázatokat és várható hasznokat mérlegelte, vagyis a lebukás veszélyét, s az előrelátható profit volumenét.
- *Intézményes anómia elmélet:* az Amerikából származó elmélet a bűnelkövetés négy tényezőjét nevesíti: *teljesítmény*, ami arra ösztönöz, hogy az ember mindig többet akarjon elérni; *univerzalizmus*, amely az anyagi haszon fontosságát nyomatékosítja, attól függetlenül, hogy az adott cél nem reális; *individualizmus*, amely azt az irreális nézetet hangsúlyozza, hogy mindenki számára megszerezhető az anyagi gazdagság; *materializmus*, amely az anyagi javakra és a legkorszerűbb termékek megvásárlására ösztönözi a társadalmat. A problémát az okozza, „*hogy az egyének arra vannak szocializálva, hogy sikeresek legyenek bármi áron, azonban egyrészt nem minden embernek van meg a lehetősége a sikerre, másrészt nem feltétlen tanulják meg a siker elérésének legitim útját.*” (Inzelt, 2015, p. 59.)
- *Az általános feszültségelmélet:* a nézet szerint a pénzügyi hasznok elérésének sikertelensége mellett a bűnelkövetés fő motiválója az olyan pszichológiai tényezők jelenléte, mint a stressz, harag, elkeseredettség, frusztráció, amellyel az ember szinte mindennap szembesül. A feszültségelméleten belül további három csoportot lehet elkülöníteni:
  - Az a feszültség, amelynek indukálója valamely legális cél elérésének elmaradása. Ilyen lehet például a várt munkahelyi előléptetés vagy fizetésemelés elmaradás.
  - Az a feszültség, amelyet az okoz, hogy eltűnnek az egyének pozitív motivációs tényezői. Például egy olyan vezető követ el csalást, aki korábban sokat dolgozott, s ezáltal ért el magas pozíciót. A kiváltó ok itt általában valamilyen elhallgatott pénzügyi zavar, amelyet csak úgy tud megoldani, ha sikkaszt a vállalat pénzéből.

- Az a feszültség, amelyet a negatív motivációs tényezők megjelenése okoz, például egy jogtalan felelősségre vonás a munkahelyen.
- *A differenciális asszociáció elmélete:* ennek megalkotója a már korábban is említett Sutherland, aki úgy vélte, hogy a bűnözés tanulás folyamán elsajátított viselkedési forma, amely a társadalmi interakció révén válik gyakorlativá. Vagyis a bűnözés egyfajta tanulásnak az eredménye.
- *Kontrollelméletek:* ez az elmélet inkább azt magyarázza, hogy az egyén miért tántorodik el a bűncselekménytől. Ezek olyan érzelmi faktorok, mint a szülőkhöz, iskolához, kortársakhoz történő kötődés, a társadalmi normákba és törvényekbe vetett hit, a társadalom javát szolgáló tevékenységekben történő részvétel, elkötelezettség. Ezen elmélet szerint, minél szorosabb a kötelék a személy és a társadalom között, annál kevésbé valószínű, hogy az egyén téves útra tér.
- *Egyéni kontrollra vonatkozó elméletek:* az elmélet szerint a bűncselekmény elkövetésének hátterében elsősorban az önkontroll hiánya áll. Ez jórészt olyan családi okokra vezethető vissza, mint a nem megfelelő gyermeknevelési folyamat és szocializáció. E nem kielégítő szocializáció következménye, hogy az egyén olyan személyi jellemzőket tudhat magáénak, mint az impulzivitás, érzéketlenség, magas kockázatvállalási hajlam, rövidlátás, hallgatagság. Ez az elmélet alapjaiban más, mint a fehérgalléros bűnözés eredeti definíciója, mivel itt már nem csak az egyén foglalkozását veszik alapul, hanem egyes személyiségi vonásokat is. Persze ehhez a fajta önkontrollátlansághoz szükség van a piramis egy másik csúcsára, a lehetőségre, hiszen a család elkövetéséhez nélkülözhetetlen az ahhoz szükséges környezet.
- *Rutintevékenység elmélet:* ennek lényege, hogy a büntett véghezviteléhez három tényező együttes megléte szükséges. Kell egy személy, aki affinitást mutat a bűncselekmény véghezvitelére, szükség van egy olyan célpontra, amely kárára végre tudják hajtani a csalárd tettet és végül fontos, hogy ne legyen megfelelő biztonsági szolgálat. Ha ezen három tényező megvan, akkor már semmi nem tántorítja vissza az elkövetőt a jogsértő magatartástól. (Inzelt, 2015, pp. 56-64.)

A csalások elkövetéséhez érett személyiség megléte szükséges, hiszen így tud leginkább céltudatos tevékenységeken gondolkodni, s elvonatkoztatni a belső- vagy külső akadályoktól. Gondolataiban megjelennek a motívumok, amelyek meghatározzák döntésének kimenetelét. Ezt követi a végrehajtási szakasz feltérképezése, annak

gondolatbeli lejátszása, a kivitelezés módszerének meghatározása, az alkalmazandó eszközök kijelölése. Ezen folyamat összessége adja a szándékot, ami a siker elérésének kulcsa. Az áhított siker megkaparintására egyre inkább ráhangolódik az elkövető. A kivitelezés intenzitását is a meglévő szándék határozza meg. A végrehajtás során az érett személyiségű elkövető ismérvei közé tartozik a rugalmasság, realitás, aktivitás, önállóság, hatékonyság, kitartás, önfegyelem, önbizalom és az önbecsülés. Emellett intelligencia is jellemzi, céljai elérése érdekében fő feladatának érzi mások megnyerését. A csalás egyfajta manipulációként is felfogható, hiszen célja, hogy az átvert személy ne eszméljen rá, hogy mit tesznek vele. „*A legtöbb ember azért csal, hazudik, mert eltűzött vágyaik vannak, törekednek a környezetnek való túlzott megfelelésre, tetszeni akarnak. Többnek, jobbnak akarnak látszani, hogy ezáltal a környezetének elismerését elnyerjék.*” (Balláné, 2018, p. 82.)

A mások megtévesztésének készsége egy belső kompetencia, amelyet erősít a tettes külső, bájos megjelenése. Ebből kifolyólag a sértettben szimpátia alakul ki az elkövetővel szemben, aki ezáltal célzottan tudja kiválasztani az áldozatait, hiszen rátapint azok gyenge pontjaira. A csalás az intellektuális bűncselekmények közé sorolható, az elkövetőnek fondorlatosságra, rafináltságra van szüksége. A haszonszerzési vágy ébreszti fel bennük a manipulatív képességüket, ami fiatal korban egyértelműen a luxusra való törekvés. Megfontolt tervük megvalósítására nem hajlandóak sokat várni, mert a könnyűszerrel megkaparintható vagyont rögtön igénylik. Ha sikerrel zárult a csalárd tett, azaz nem következett be a lebukás, akkor ezen cselekedetet folytatni akarja újabb áldozatokat keresve. Ez abból adódik, hogy a könnyen megszerzett pénzt gyorsan elköltik, ami újbóli elkövetésre sarkall. A csalók narcisztikus személyek, ezért ha esetleg lebukásra kerül sor, akkor sértődöttség, felháborodás jellemzi őket, s semmiféle bűnbánatot nem tanúsítanak. Később szabadulásuk után sem várható változás személyiségükben. (Balláné, 2018, pp. 82-87.)

A csalások alapvetően két fő részre koncentrálódnak. Az egyik csoport a hitelintézetek ellen elkövetett csalások, amelyeket strómanok vagy fiktív gazdasági társaságok segítségével valósítanak meg, vagy a beszámolók és mérlegadatokat esetleges megkozmetikálásával. A másik nagy szelet az Európai Unión belüli kereskedelemre vonatkozó áfa csalások, de magas azon vállalkozások aránya is, akik a hazai költségvetést károsítják meg fiktív számlák alkalmazásával. Ezen két nagy csoportot követik az alkalomszerű csalók, akik tisztességben élő állampolgárok, vagy jól prosperáló vállalkozások, akik a pénzügyi válság nehézségeit, vagy a hatalmas hiteltartozásaikat nem tudták tovább viselni, s ezért csaltak. Ismerik csalárd

tették kihatásait és alapvetően tartózkodnak is annak elkövetésétől, de a gazdasági körülményeik ennek elkövetésére kötelezik őket. (Balláné, 2018, p. 84.)

3.2. Banki kockázatok, fókuszban a csalás kockázata

A szakirodalom a bankot gyakorta nevezi kockázatokkal kereskedő üzemnek. A kockázat fogalmi meghatározása a következő: „A kockázat olyan környezet, amelyben egy esemény bizonyos valószínűséggel fordul elő, vagy ahol az esemény mértékének létezik valószínűség eloszlása. Vagyis a kockázat az esemény mértékének és bekövetkezési valószínűségének ötvözte. Valamely várt esemény bekövetkezése körüli bizonytalanság.” (Gál, 2011, p. 25.)

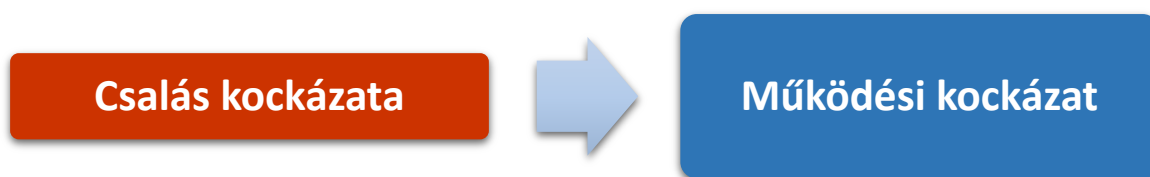
A főbb banki kockázatok a következők:

10. ábra: A főbb banki kockázatok csoportosítása

Forrás: saját szerkesztés, Illés, 2004, p. 26. alapján

11. ábra: A csalás kockázata

Forrás: saját szerkesztés

A csalás kockázata a működési kockázat egy részterülete. A hagyományos csalási kockázat még ma sem elhanyagolható téma, hiszen az ORX 2018-as felmérésében ez a fajta kockázat még mindig az előkelő harmadik helyen szerepel, amelyet csak az üzletviteli kockázat és a kiberkockázat előz meg. (Tamásné, 2018, p. 329.)

A csalás kockázata olyan rizikófaktor, amely alapvetően a tisztességtelen magatartásból, a banki alkalmazott nem jogszerű munkavégzéséből következik be. A csalás kockázata semmiféleképpen sem fogadható el a banki életben, ezért ez ellen belső ellenőrzési- és számviteli rendszer kialakításával védekeznek. (Sóvágó, 2001, p. 27.) A csalások egyben egy működési kockázati eseménytípust is jelentenek. Ezen csalásoknak két fő csoportja különböztethető meg, név szerint belső csalások és külső csalások. Mint ahogy a nevéből is sejteni lehet, a belső csalások esetében az elkövetők közül az egyik fél mindig egy banki dolgozó. Ezen csalárd tevékenység során elsősorban a belső előírásokat, szabályokat, valamint a törvényt szegik meg. (Baki et al, 2004, p. 25.) A belső csalások további két jellegzetes kockázati eseménycsoportra tagolhatók:

- *Jogosulatlan tevékenység*: elsősorban a végrehajtott tranzakciók eltitkolására irányuló tevékenység, de ide értendő azon ügyletek végrehajtása is, amelyre az alkalmazott nem volt felhatalmazva, tehát jogosulatlanul cselekedett, ezzel anyagi kárt okozva a hitelintézetnek. (Baki et al, 2004, p. 26.)
- *Lopások, csalások*: ide sorolhatók a különböző hitelcsalások, a bennfentes kereskedem, vagy a banki dolgozók általi lopások, az ügyfél esetleges megtévesztése. (Erdős-Mérő, 2010, p. 106.) Az értéktelen fedezetek elfogadása, a sikkasztás, a hűtlen- és hanyag kezelés, a hamisítás, valamint a megvesztegetés is ezen szegmensbe sorolható. Belső alkalmazotti csalások egy különleges esete, amikor a dolgozó hamis személyazonossággal vagy más jelszavának ellopásával megszerzi a számla feletti ellenőrzést, vagy az ahhoz történő jogosulatlan hozzáférést. (Baki et al, 2004, p. 26.) A belső csalásoknak egyik legtipikusabb jelensége az alkalmazott és az ügyfél összejárása, de ide kapcsolódnak még a különböző adatmanipulációs és okirat hamisítására irányuló bűncselekmények is. A jogosulatlan számlahozzáféréseken túl az informatikán belül egy kardinális probléma a különböző titoksértési büntettek és az adatszivárogtatás is. Ezek adódhatnak nem előre eltervezett emberi mulasztásokból is, például a téves e-mail címre történő üzenetküldés, vagy a különböző banki adathordozók elhagyása. (Kovács-Marsi, 2018, p. 354.)

A külső csalások elkövetője minden esetben egy harmadik, bankon kívüli fél. Az általuk elkövetett csalásoknak szintén két nagy csoportja van:

- *Lopás, rablás és csalás:* E szekcióban jelennek meg a bankon kívüli személyek által elkövetett különböző hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények. A csalárd esemény leggyakrabban dokumentumok, okiratok hamisításával valósul meg, amelyek arra irányulnak, hogy a hiteligenylés során az ügyfelek jobb színben tűnjenek fel, mint amilyenek valójában, s ezáltal hozzájussanak a tőkéhez. Ennek egy súlyosabb válfaja, amikor az okirathamisítás már eredendően olyan csalásra irányul, ami meggátolja a hitel behajthatóságát. A hitelcsalások másik nagy klaszterébe a fedezetekkel történő visszaélések tartoznak, amikor túlértékelt biztosítékokkal tévesztik meg a hitelintézeteket, vagy kijátsszák a csoportképzési szabályokat. A pénzügyi szektorban gyakorivá váltak a hamis személyazonossággal megvalósított bankszámlanyitási esetek, amelyek elsődleges szándéka a különböző pénzmosási ügyletek vagy egyéb csalásra irányuló tranzakciók végrehajtása. (Kovács-Marsi, 2018, p. 355.) Ennek, valamint a pénzmosással szorosan összefüggő terrorizmus anyagi támogatásának megfékezésére és visszaszorítására léptették életbe a 2017. évi LIII. törvényt a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról.
- *A rendszerbiztonság kijátszása:* napjainkban egyre gyakrabban fellelhető az információlopás büntette és a gyorsuló digitalizációnak köszönhetően az információs rendszerek meghekkélése. (Erdős-Mérő, 2010, p. 106.) Ezen banki adatok megszerzése révén olyan pénzügyi tranzakciókat lehet lebonyolítani vagy előkészíteni, amelyek jelentős anyagi veszteséget okoznak a hitelintézeteknek, vagy azok betéteseinek. Ezen adatszerzések közül az egyik legtipikusabb az úgynevezett adathalászat (phishing), ami egyfajta kibertámadásként definiálható, amikor is hamis e-mailek segítségével csalják ki a felhasználók adatait. (Kovács-Marsi, 2018, p. 354.) Az adathalászatnak számos technikája van, de a két legismertebb ezek közül a szensitív adatok kérésére irányuló e-mail küldése az áldozat részére, a másik pedig amikor linket küldenek, amelynek megnyitásával letöltődik a számítógépre az adathalászó, kártékony program. A két módszer közül a banki szektorban általában az elsőt használják, amikor is a csaló e-mail úgy van kialakítva, mintha az a banktól érkezett volna. Ezt általában emberek nagy tömegének küldik ki, akik közül néhányan biztosan az adott bank ügyfelei. Az áldozatot arra kérik, hogy kattintson egy linkre, amely egy olyan webhelyre viszi, amely teljesen úgy néz ki, mintha a

bank honlapja lenne. Ha az áldozat beírja a felhasználónevét és jelszavát, akkor a támadók már hozzáférhetnek a fiókjához. (Fruhlinger, 2019) Gyakran azzal tudják könnyűszerrel megtéveszteni a banki ügyfeleket, hogy azt üzenik valamilyen hiba lépett fel, amelynek javításához szükséges megadni a személyes adatokat. (Tóth, 2019) Ezek különleges esetei a bankkártyacsalások, valamint a bankkártya adatokkal történő visszaélések (card not present csalás). (Kovács-Marsi, 2018, p. 354.)

A belső és külső csalások mellett, hogy kiemelkednek a működési kockázatok közül, egy másik fontos kockázati típusnak, a **reputációs kockázatnak** is a fő indikátorát jelentik. A reputációs kockázat a bank jó hírnevének csorbulását jelenti, ezért fontos, hogy igyekezzenek megelőzni ezeket a csalási eseteket, hiszen az ezek által okozott kedvezőtlen média hírek befektetői bizalomvesztéshez vezethetnek, ami aztán krízis- és válsághelyzetet eredményezhet. (Kovács-Marsi, 2018, p. 109.)

A belső csalásokat igyekeznek némiképp visszaszorítani a hitelintézetek által kidolgozott belső szabályzatok, amelyek a prudenciális működés fenntartásához is elengedhetetlenek és a törvényi előírásoknak megfelelően kötelezően elkészítendőek. A kötelező belső szabályzatok az alábbiak:

- Ügyfél- és partnerminősítési szabályzat,
- Fedezetértékelési szabályzat,
- Ügyletminősítési és ügyletértékelési szabályzat,
- Kockázati Stratégia,
- Értékvesztés, értékvesztés visszairások és céltartalék képzési szabályzat.

E szabályzatok mellett további specifikus területeket érintő szabályzatok kialakításáról is gondoskodni kell. Ezek egyrészt képezhetik részét a bank számviteli politikájának, de lehetnek akár különálló szabályzatok is:

- Kockázatvállalási szabályzat,
- Befektetési szabályzat,
- Pénzmosás elleni intézkedések szabályozása,
- Határidős, opciós és swap ügyletek elszámolására, a fedezeti ügyletek meghatározására és elkülönített kezelésére vonatkozó szabályzat. (Gál, 2011, p. 65.)

3.3. Külső védelmi vonalak

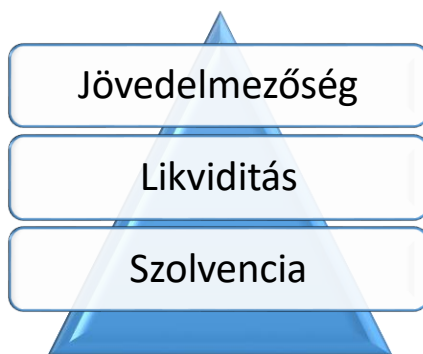
3.3.1. A banki működés mágikus háromszöge és a prudenciális szabályok

A prudens működésre vonatkozó követelményeket a Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) írja elő.

„A hitelintézet a prudens működésre vonatkozó előírások betartásával úgy köteles a rábízott idegen és saját forrásokkal gazdálkodni, hogy folyamatosan fenntartsa azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkor fizetőképességét (szolvenciáját).” (2013. évi CCXXXVII. tv. 79. §. (1))

A hitelintézetekkel, bankokkal szemben követelmény, hogy mindig biztonságosan működjenek, hiszen a gazdasági élet kulcsfontosságú szereplőinek tekinthetők. A partnerek elvárják, hogy tőkéjük kezelője megbízható legyen. Ennek érdekében a számvitel- és gazdasági társaságokról szóló törvény mellett a bankoknak magukra nézve külön szabályokat is alkalmazniuk kell. Ezek a speciális előírások egyrészt csökkentik a kockázatokat, másrészt keretek közé szorítják a bankok tevékenységét. Az alábbi, mágikus háromszögnek is nevezett séma jelenti a bank úgynevezett prudens működését:

12. ábra: A banki működés mágikus háromszöge

Forrás: saját szerkesztés, Erdős-Mérő, 2010, pp. 53-56. alapján

A bankoknak mindenkor meg kell felelniük e hármas követelményrendszernek.

A *jövedelmezőség*, más néven rendtabilitás elve elsősorban a tulajdonosok érdekeit hivatott megvédeni. A feltétel előírja, hogy a bank nyereségesen működjön, azaz profitot produkáljon, amelyből osztalékot kaphatnak az arra jogosultak. (Gál, 2011, p. 45.) Másrészt

a betétesek szempontjából is fontos tényező, hiszen a nyereséggel együtt jár a jó hírnév is, amely biztonságérzetet ad számukra. (Erdős-Mérő, 2010, p. 56.)

A *likviditás* kritériuma azt jelenti, hogy a bank bármikor ki tudja elégíteni a betétesek követeléseit, azaz elegendő pénzeszközzel rendelkeznek a kifizetésekhez. Ha ez a kritérium nem teljesül, akkor a bankot illikvidnek nevezünk. A bankoknak készen kell rá állniuk, hogy a betétesek nem csak a lejáratkor követelhetik a tőkéjüket, hanem a futamidő alatt bármikor. Ha illikviddé válik egy bank, akkor az rövid idő alatt bankcsődhöz vezethet. Ha elterjed a bankról, hogy fizetésképtelen, akkor kitör a bankpánik és a betétesek nagy része egyidőben óhajtja kivenni pénzét. (Erdős-Mérő, 2010, p. 53.)

A *szolvencia* nem más, mint a fizetőképesség elve, amely azt jelenti, hogy a bank likviditása hosszú távú. Számviteli szempontból úgy fogalmazható meg, hogy a bank követelései nagyobb értéket képviselnek, mint a kötelezettségei, azaz a saját tőkéje pozitív, a kötelezettségeit hosszú távon is ki tudja elégíteni. (Erdős-Mérő, 2010, p. 54.)

A fent bemutatott trió kiegészíthető még egy fontos tényezővel, a *biztonság* elvével. Ez azt jelenti, hogy a bankoknak csínján kell bánni a kockázatos ügyletekkel, azokat a legminimálisabb szinten kell tartani. Számviteli szempontból ez azzal magyarázható, hogy a mérlegfőösszegre vetített saját tőke aránya rendkívül alacsony, azaz a forrásoldalon a kötelezettségek értéke a meghatározó, amely finanszírozási szempontból igen kockázatos. Ha az eszközök csökkennek, akkor a betétesek pénzéből kell egyensúlyban tartani a mérleget. (Erdős-Mérő, 2010, p. 59.)

A Hpt. előírja, hogy a prudens működés érdekében a bankoknak olyan mértékű szavatoló tőkével kell rendelkezniük, amely fedezetet biztosít a végzett tevékenység kockázatára. Ennek minimum összege 575/2013/EU rendelet 92. cikkében meghatározott minimum tőkekövetelmény, vagy a felügyeleti vizsgálat által meghatározott minimum többlettőkekövetelmény. (2013. évi CCXXXVII. tv. 79. §. (2)) Az EU rendelet értelmében a szavatoló tőke nagyságának a következők szerint kell alakulnia: 4,5% elsődleges alapvető tőke (elsődleges alapvető tőke/teljes kockázati kitétség), 6% alapvető tőkemegfelelési mutató (alapvető tőke/teljes kockázati kitétség), 8% teljes tőkemegfelelési mutató (szavatolótőke/teljes kockázati kitétség). (575/2013/EU, 92. cikk) Ezen kívül szükséges még tőkefenntartási puffert is képeznie, ami a teljes kockázati kitétség 2,5%-a. Kitétel, hogy

anticiklikus tőkepuffert is képezzen. Mint ahogy a nevéből is következik, a gazdaság ciklikus változásához a bankoknak alkalmazkodniuk kell, vagyis konjunktúra idején tartalékolniuk szükséges, amelyet aztán a recesszió idején felhasználhatnak annak érdekében, hogy a korábbi szinten tudjanak hitelezni. Amennyiben a bank nem rendelkezik tőkefenntartási- és anticiklikus pufferrel, akkor nem- vagy csak korlátozott mértékben teljesítheti az osztalékok, prémiumok kifizetését. (Európai Tanácsa, 2019) Szintén a kockázatvállalást akarja korlátozni a törvény azon kitétele, hogy a hitelezési, befektetési és országgockázatok után értékvesztéssel és annak visszairásával kell korrigálni az eredményt, a kamat- és árfolyamkockázatok, valamint a mérlegen kívüli- és egyéb kötelezettségekkel összefüggő kockázatok fedezetére kockázati céltartalékot kell képeznie, amit a nyilvántartásokba ráfordításként történő elszámolásként kell felvezetnie. A kockázatok által elszenvedett veszteségeket elsődlegesen ezen céltartalékból kell fedezni. (2013. évi CCXXXVII. tv. 84. §. (1)-(2))

A Hpt. a kockázatvállalás korlátozásával kapcsolatban az alábbiakat írja elő:

- A hitelkihelyezésekre belső szabályzatot kell kidolgozniuk, s az ebben lévő szempontokat figyelembe véve nyújthatnak hitelt és vállalhatnak egyéb kötelezettségeket, ezzel is csökkentve a bankokat érő kockázatokat. (2013. évi CCXXXVII. tv. 98. §. (1))
- Csak és kizárólag úgy nyújthat hitelt, ha előtte megvizsgálja a megfelelő fedezetek meglétét, azok értékét és bevonhatóságát. Biztosítékként nem fogadhat el olyan tagsági jogokat megtestesítő értékpapírt, amelyet saját maga vagy vele szoros kapcsolatban álló vállalkozás bocsátott ki. (2013. évi CCXXXVII. tv. 99. §. (1)-(2))
- A törvény azt is előírja, hogy kockázatcsökkentés érdekében a bankoknak folyamatosan monitorozniuk kell az ügyfél pénzügyi, gazdasági helyzetének változását. (2013. évi CCXXXVII. tv. 99. §. (3))
- A Hpt. belső kontroll funkciókat ír elő, amelyeknek feladata, hogy elősegítsék a bank eredményes és hatékony működését. (2013. évi CCXXXVII. tv. 107. §. (1))
- A hitelezési kockázat csökkentése miatt a hitelezési kockázatokat jelentő tényezőket és a kitettséget monitorozza, főként, ha ahhoz értékvesztés elszámolása és céltartalék képzése kapcsolódik. (2013. évi CCXXXVII. tv. 107. §. (3))
- A kockázatvállalásért az irányítási jogkörrel rendelkező vezető a felelős. (2013. évi CCXXXVII. tv. 109. §. (1))

- A mérlegfőösszegre vetített legalább 5%-os piaci részesedéssel rendelkező banknak kockázatvállalási- kockázatkezelési bizottságot szükséges felállítania, amely nyomon követi a bank kockázatvállalási stratégiáját és a kockázatvállalási hajlandóságát. (2013. évi CCXXXVII. tv. 110. §. (1)) Ugyanezen mértékű részesedés esetén szükséges továbbá kockázati ellenőrzési funkcióért felelős szervezeti egységet is alapítani. (2013. évi CCXXXVII. tv. 111. §. (1))

3.3.2. Bázeli ajánlások

A Hpt. egyes paragrafusai, mint például a tőkemegfelelési követelmény a bázeli ajánlásokon nyugszanak. A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottságot 1975-ben alapították, amelynek feladata az volt, hogy egy olyan egységes szabályozási rendszert hozzon létre, amelyeket az egyes országok beépítenek a saját szabályozási rendszerükbe. 1988-ban dolgozták ki a Bázeli Egyezményt, azaz a Bazel I-gyet, amely arra szolgált, hogy a bankrendszer hosszú távú fizetőképességét, azaz szolvenciáját, stabilitását és a prudenciális működés feltételeit egységessé tegyék. Az Egyezmény a hitelintézetekre vonatkozó egységes 8%-os tőkemegfelelési-ráta követelményt fogalmazott meg a hitelkockázatok tekintetében, továbbá azt is megkövetelte, hogy a banki tőke legalább 50%-át alapvető tőkeelemeknek kell képeznie. Az alapvető tőkeelemek a jegyzett tőke, tőketartalék, eredménytartalék, általános tartalék és a mérleg szerinti eredmény. (Füstös, 2016, p. 93.) A szabályozócsomag középpontjában tehát a szavatolótőke állt. A szavatolótőkének kettős szerepe volt a folyamatban, egyrészt az előre nem várt veszteségekre jelentett fedezetet, másrészt arra szolgált, hogy a banki kockázatvállalási hajlandóságot korlátozza. (Walter, 2016. p. 236.)

A Bazel I-gyel szemben rendkívül sok kritikát fogalmaztak meg, például, hogy a hitelezési kockázaton kívül nem tért ki a bankokat érintő egyéb lényeges kockázati faktorokra, így a piaci-vagy a működési kockázatra. (Walter, 2016. p. 257.) Ebből kifolyólag 2004-ben hozták nyilvánosságra a Bazel II-őt, amely egy három pilléren nyugvó szabályozási rendszer. Célja a pénzügyi rendszer stabilizálása volt. Az első pillére a hitelezési-, működési- és piaci kockázatokra vonatkozó alapvető tőkeszabályok voltak. A második pillér a felügyeleti ellenőrzés követelményét fogalmazta meg. A felügyeleti ellenőrzés feladata annak a vizsgálata, hogy a bank kielégítően működik-e, rendelkezik-e az előírt tőkével, de fő feladat még, hogy gyorsan, hatékonyan lépjen fel, ha hibákat, hiányosságokat észlel. Ezen pillér

szabályozza továbbá az első pillérben szereplő kockázatokon kívül megjelenő kockázatokat. (Füstös, 2016. p. 94-95.) A harmadik pillér az átlátható működés érdekében a tőkére és a kockázatokra, kockázatkezelésre vonatkozó nyilvánosságra hozatalt, adatszolgáltatásokat követeli meg. (Walter, 2016, p. 258.)

A jelenlegi bankszabályozás már a Bázeli III. ajánlásaival készült. A harmadik szabályozócsomag megjelenését a 2008-as pénzügyi és gazdasági világválság indukálta. Erre azért volt szükség, mert a válság olyan bankszektorra jellemző problémákat tárt fel, mint a bankok megfelelő mértékű tőkeellátottságának a hiánya, nem kielégítő likviditási kockázat kezelés, a tőkeáttétel túl nagy volumene, a banki összefonódások során képződő rendszerkockázat. (Walter, 2016, p. 238.) A Bázeli III. alapvetően a tőkekövetelmények szigorodására irányult annak érdekében, hogy a bankok a jövőben esetlegesen keletkező válságokkal meg tudjanak birkózni. E szabályozócsomag kapcsán került megemelésre a Hpt-nél már ismertetett szavatolótőkére vonatkozó előírások mértéke, valamint bevezették a konjunktúra idején képzendő tőketartalékokat, azaz a tőkepuffereket. (Füstös, 2016, p. 97.) A tőkekövetelményekkel egyidejűleg szigorították a likviditási kritériumokat is, amelyek kimondják, hogy a hitelintézeteknek megfelelő mennyiségű likvid eszközt kell birtokolniuk azért, hogy kritikus sokkhelyzetben 30 napon keresztül biztosítani tudják a nettó likviditásiáramlásukat, amelyhez előírták a likviditásfedezeti rátát. (Walter, 2016, p. 240.) A Bázeli III. kapcsán, ami a témánk szempontjából a legrelevánsabb, az az úgynevezett nagykockázat-vállalás korlátozása. Ennek célja annak a meggátolása, hogy egy bizonyos ügyféllel szemben túlzottan nagy hitelezési kockázatot vállaljon a bank. A szabályozás értelmében nagykockázat akkor áll fenn, ha az egy ügyféllel vagy ügyfélcsoporttal szembeni kitettség meghaladja a figyelembe vehető tőke 10%-át, a maximális korlátot 25%-ban határozták meg. A figyelembe vehető tőke ebben az esetben az alapvető tőke és ennek 1/3-ának megfelelő járulékos tőke összege. 2019-es változás, hogy a nagykockázat alapja a figyelembe vehető tőke helyett már csak az alapvető tőke. Ez a módosítás a hitelintézetek ellenálló képességét hivatott erősíteni. (Miskó, 2019)

3.3.3. A bankok kockázati jelentéseinek család szempontjából történő elemzése

A Bázeli II. harmadik pillérének teljesítésére irányulnak a hitelintézetek által minden évben kiadott kockázati jelentések. E jelentések célja az, hogy a piaci szereplők megfelelő

tájékoztatást kapjanak az egyes bankok tőkehelyzetéről, a kockázatvállalási hajlandóságukról, a kockázatkezelési módszereikről, vagyis arról, hogy a prudens működés fenntartásához milyen védőrendszerekkel rendelkeznek. Számot kell adni arról, hogy milyen kockázatkezelési stratégiával rendelkezik a bank, a kockázatkezelési feladatkörök szervezeti elhelyezkedéséről, az alkalmazott módszerekről, valamint a riportálási folyamatokról. A jelentésben az összes kockázati faktort számba kell venni, ide értve a likviditási-, hitelezési-, partner-, piaci-, működési kockázatokat egyaránt, ezáltal egy olyan átlátható képet biztosítani a banki működésről, amely segít véleményt formálni a bank stakeholderei számára. (Lamanda-Tamásné, 2018)

A kutatás során 7 nagybank 2018. évi kockázati jelentésébe pillantottam be: Erste, K&H, OTP, Raiffeisen, UniCredit, Budapest Bank, MKB. A jelentéseket igyekeztem a csalás szempontjából elemezni. Arra kerestem a választ, hogy vajon az egyes bankok kockázati jelentéseikben mennyire veszik számban, vagy egyáltalán publikálják-e a csalási kockázattal szembeni kitettségüket, védőrendszereiket. Arra a következtetésre jutottam, hogy a hitelintézetek meglehetősen tartózkodnak ebben a témában, csupán egy-egy kifejezéssel utalnak a csalárd tettekre.

- *OTP Bank:* Az OTP a csalást, mind belső-, mind külső értelemben a legfőbb veszteségtípusai egyikéhez sorolja.
- *K&H Bank:* a jelentésében kitér arra, hogy a Bankcsoport a működési kockázatai között tartja számon a csalás kockázatát, a jogi és compliance kockázatokkal egyidejűleg. Egy bizonyos fokig itt veszi figyelembe a reputációs kockázatot is, amit közvetett módon az elkövetett csalások generálhatnak.
- *Erste Bank:* az Erste a csalás kockázatát nem emeli ki külön, de annak meglétére utal azzal, hogy a szervezeten belül kiemelt Csalásmegelőzési Osztállyal rendelkezik.
- *Raiffeisen Bank:* a csalás szempontjából talán a leginkább kidolgozott jelentés, amely rávilágít arra, hogy a bankcsoport erős védekező mechanizmust támaszt a csalásokkal szemben. Ez abban nyilvánul meg, hogy több szervezeti egység is foglalkozik a prevencióval és a kezeléssel egyaránt. Ide tartozik a Működési Kockázat és Csaláskezelési Bizottság megléte, vagy a Csalás és működési kockázat kontrolling, amely a kockázatcsökkentő intézkedésekről dönt. A Bank emellett egyedi tartalékolási kötelezettséget ír elő az úgynevezett retail ügyfélkörben. Ez azt jelenti, hogy például ha csalásból következő veszteségre utaló múltbéli bizonyítékok állnak rendelkezésre,

akkor a Bank egyedi értékvesztést és céltartalékképzést határoz meg. A tartalék mértéke a kitétség várható biztosítékokkal csökkentett értéke. A jelentés tartalmazza az ügynevezett clawback eseményt is, amely elsősorban az alkalmazottak által elkövetett csalásokra, bűncselekményekre terjed ki, de ide tartozik a félrevezető tájékoztatás is. Ezen esemény bekövetkezésekor minden halasztott fizetés elveszik, valamint a korábban kifizetett bónuszokat visszakövetelheti a bank.

- *Budapest Bank*: a bank rendelkezik konkrét Csalásmenedzsment egységgel, amely rendszeres beszámolót küld a Működési Kockázatkezelési Bizottságnak (ORC). Az ORC albizottsága a Csalásmenedzsment Bizottság, amely a Csalásmenedzsment vezetőjének döntési hatáskörét meghaladó csalásgyanús esetek kezeléséről határoz. A bank rendelkezik ügynevezett Kockázati kontroll tesztelés területtel is, amelynek feladata, hogy vizsgálja, mérje és jelentse a kockázati szempontból kritikusnak vélt kontrollok hatékonyságát. Ezt a kontroll tesztelést csalásmegelőzés céljából is alkalmazzák.
- *UniCredit Bank*: negyedévenként riportokat készít a lakosság és a kisvállalatok körében, amelynek célja amellet, hogy hitelállomány és kockázati szempontból bemutatja az érintettek teljes portfólióját, a csalásfigyelő tevékenység által feltárt ügyletek megelőzéséről és veszteségekről történő számadás. Emellet a Bank rendelkezik konkrétan a hitelcsalás kezelésére kialakított eszközrendszerrel is.
- *MKB Bank*: a jelentés semmilyen csalással kapcsolatos tényezőre nem terjedt ki.

3.3.4. Felügyelet

A bankszabályozás betartását és a hitelintézetek működését a bankfelügyelet ellenőrzi, amely mindig valamilyen kormányzati szabályozó szerv. A felügyelet mikroprudenciális és makroprudenciális szinten is megvalósul, előbbi az egyes hitelintézetek stabil működésére, utóbbi pedig a rendszer egészének stabilitására összpontosít. Európai szinten a bankfelügyeletet az Európai Bankhatóság (EBH) látja el, amelynek elsődleges célja a pénzügyi stabilitás megtartása, valamint a hitelintézetek szabályos működésének, hatékonyságának elősegítése. Az EBH mellett tevékenykedik az Európai Központi Bank (EKB), amely az euróövezet és egyéb rendszerbe csatlakozó bankok felügyeletét látja el, amely az egységes felügyeleti mechanizmus (SSM) alapjain nyugszik. (Walter, 2016, pp. 242-243.) Magyarországon az egyes bankok felügyeleti feladatait a Magyar Nemzeti Bank

(MNB) látja el. Az MNB felügyeleti keretrendszere mentén látja el a feladatait, amelyek közé tartozik többek között az engedélyezés, a prudenciális, vagyis az üzleti biztonságot vizsgáló felügyelet, a piacfelügyelés, a pénz- és tőkepiaci intézmények, pénztárak, biztosítók és egyéb pénzügyi intézmények felügyelete, a szükséges intézkedések meghozatala, a kockázatok időben történő észlelése és a kapott információk beépítése a kockázatértékelésbe. Az MNB ellenőrzi továbbá, hogy az egyes hitelintézetek betartják-e a pénzmosás- és terrorizmus finanszírozás megelőzésével és meggátolásával kapcsolatos előírásokat, valamint informatikai felügyeletet is ellát. Hatáskörébe tartozik az azonnali beavatkozáshoz szükséges cél- vagy témavizsgálatok elvégzése. Az MNB elhivatott a pénzügyi fogyasztóvédelem és a tisztességes piaci magatartás megteremtése mellett. (MNB, é.n.)

3.4. Belső védelmi vonalak

A bankoknak a stabilitás és megbízhatóság kialakítása a fő prioritás, lényegében ezért és a prudens működés fenntartásához, valamint a túlzott kockázatvállalás megelőzése és a jogszabályoknak való megfelelés érdekében különböző védelmi vonalakat kell működtetniük. Ezen védelmi vonalakat azok a szervezeten belüli egységek és eljárások jelentik, amelyek a bankbiztonság megfeleléséért felelősek. A belső védelmi vonalnak két szerves része van, a felelős belső irányítás (internal governance) és a belső kontroll (internal control) funkció. A védelmi vonalak feladata, hogy a bankot veszélyeztető kockázatokat kiszűrjék és mérjék, valamint azokat kockázatcsökkentő intézkedések és kontrollrendszerek révén orvosolják, ezzel hozzájárulva a bank hatékony és jövedelmező működéséhez, eredményességéhez és jó hírnevéhez. A kontrollrendszereket úgy kell kialakítani, hogy az a bank minden divízióját, így a menedzsmentet, a nyújtott szolgáltatásokat és végzett tevékenységeket, értékesítési csatornákat, kiszervezett tevékenységeket is lefedje. (Kovács-Marsi, 2018, pp. 40-41.)

A védelmi vonalak kapcsán a hármas tagolású (three lines of defence), nemzetközileg is használt modellt szokás használni. Ezen belül az első védelmi vonal felelőse az operatív vezetés, amely vezetői ellenőrzést és folyamatba épített ellenőrzést hajt végre. A vezetői ellenőrzés lehet előzetes és utólagos. Előzetes vezetői ellenőrzés tárgya lehet például egy meghatározott összeget meghaladó hiteldöntés, az informatikai rendszerek kezeléséhez

szükséges jogosultságok kiosztása, utalványozási rend és aláírási jogkör gyakorlása. Az utólagos vezetői ellenőrzés során a folyamatok szabályszerűsége, megbízhatósága kerül revízió alá, így a munkatársak feladatokról történő beszámoltatása, a tranzakciók és a pénzállományok ellenőrzése. A folyamatba épített ellenőrzés arra szolgál, hogy egy adott munkafolyamatot ne lehessen folytatni, ha annak valamelyik fázisa nem a feltételeknek megfelelően működik. Ennek fundamentuma a négy szem elv, aminek célja, hogy ne kerüljön végrehajtásra olyan ügylet, tranzakció, amit legalább két banki dolgozó vagy kontrollegység nem ellenőrzött. Ilyen például a hitelbírálat folyamata, amely csak úgy kerülhet a döntés fázisába, ha azt előzőleg az üzleti oldal és a kockázatkezelés is értékelte. (Kovács-Marsi, 2018, pp. 42-43.)

A második védelmi vonal a felelős vállalatirányítás elemeinek összessége, így a compliance, kockázatkezelés, biztonságmenedzsment. Ez a védelmi vonal az elsőtől teljesen független, feladata az első védelmi vonal által működtetett kontrollrendszerek folyamatos nyomon követése, azok hatékonyságának felülvizsgálata, az ellenőrzés hatékonyságának és továbbfejlesztésének biztosítása. Gondoskodik továbbá arról, hogy a kockázatok mérését szolgáló módszerek, jelentések, eljárások a szervezeten belül mindenkihez eljussanak. (Kovács-Marsi, 2018, p. 43.)

A harmadik védelmi vonalat egy az egyben a belső ellenőrzési szervezet jelenti, amely független mindkét megelőző védelmi vonaltól. Funkciója, hogy rendszeresen vizsgálja az intézmény működését, az őket ért kockázati tényezőket, majd ezekről jelentést készít, s ezzel útmutatást adjon a menedzsmentnek. (Kovács-Marsi, 2018, p. 43.)

13. ábra: A banki belső védelmi vonalak

Forrás: saját szerkesztés, Kovács-Marsi, 2016, p. 41. alapján

3.4.1. Compliance szervezet

A banki belső védelmi vonal kulcsfontosságú szereplője a compliance szervezet. A compliance magyar megfelelője az úgynevezett „megfelelés”, így már a nevéből is adódik, hogy fő funkciója annak a biztosítása, hogy a hitelintézet megfeleljen mind a jogszabályoknak, mind a felügyeleti elvárásoknak. Feladatai közé tartozik a jogi kockázatok, hatósági szankciók, pénzügyi veszteség és a reputációs kockázat, azaz a hírnév romlás redukálása. Ezen negatív tényezők összessége teszi ki az úgynevezett compliance kockázatot. A bankszektor egy erősen szabályozott terület, ahol az állami befolyásolás mértéke is számottevő. Mind a termékek kialakítása, mind a belsőleg alkalmazott eljárások, de az informatikai rendszerek és a szervezeti struktúra is a jogszabályok által szigorúan meghatározott. Minden banki döntés esetében ezen elvárásoknak, jogszabályi előírásoknak kell megfelelni, ezért a compliance a bank motorja. (Kovács-Marsi, 2018, p. 313.) A compliance a hitelintézeti tevékenység egészét lefedi. *„Feladatkörébe tartozik a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzése, a visszaélések, külső és belső csalások megakadályozása, az összeférhetetlenség vizsgálata és ellenőrzése.”* (Walter, 2016, p. 133.)

Léteznek úgynevezett compliance elvárások, amelynek konvencionális példái a jogszabályi elvárások és a jogszabályokon túli felügyeleti és piaci elvárások. Előbbihez tartoznak például az adójogi, munkajogi elvárások, utóbbihoz pedig a követendő ajánlások, állásfoglalások, magatartási kódexek, egyéb vállalt szabványok. Ebből következik, hogy a compliance funkciója egy etikus és tisztességes szervezeti kultúra kialakítása. Ha ezeknek az elvárásoknak a bank nem felel meg, akkor az egy jelentős compliance kockázatként értelmezhető. *„A compliance célja egy olyan etikus és jogszerű társasági kultúra kialakítása, amely biztosítja a hosszú távú prudens és etikus működést.”* (Kovács-Marsi, 2018, pp. 314-315.)

A jogszabály előírja, hogy a compliance független szervezeti egységként kell, hogy működjön. A compliance alkalmazottakkal szemben elvárás, hogy objektíven és minden nemű befolyástól mentesen, pártatlanul végezzék el munkájukat. (Magyar Bankszövetség, 2017, p. 4.) A compliance-nek megfelelő létszámú állománnyal kell rendelkeznie. A munkavállalóknak olyan kompetenciákkal kell felvértezniük magukat, amellyel a munkakör feladatai tisztességesen, magas szakmai szinten és elfogultságmentesen végezhetőek el. Ez csak úgy valósulhat meg, ha a munkavállaló rendkívül motivált, hajlandó a folyamatos

tanulásra, valamint törekszik a kollégákkal történő közös együttműködésre az információk megszerzése és megőrzése érdekében. Emellett fontos kitétel a munkavállaló feddhetetlensége és a titoktartás mindenkor szem előtt tartása. (Magyar Bankszövetség, 2017, pp. 14-15.)

Mivel a compliance alapvetően a jogszabályoknak való megfelelést hivatott megvalósítani, ezért az ezeket sértő visszaélésekre tudnak a legeredményesebben válaszolni. Nehezebb a dolguk azon tevékenységek kiszűrésekor, amelyekről nem lehet egyértelműen megmondani, hogy törvénytörők-e vagy sem. (Balázs et al, 2019, p. 206.) Ettől függetlenül a compliance önálló vizsgálatokat kezdeményezhet minden arra utaló jel esetében, hogy valamely tevékenység nem felel meg a belső előírásoknak, vagy külső jogszabályoknak. Emellett fenn kell tartani a lehetőséget arra vonatkozóan, hogy a compliance minden nagyobb csalási eset kivizsgálásában részt vegyen, legyen az belső- vagy külső csalás. (Magyar Bankszövetség, 2017, p. 15.)

14. ábra: A compliance szervezet tevékenységei

Forrás: saját szerkesztés

A *kockázatértékelés* célja egy olyan kontrollkörnyezet megvalósítása, amely arányban áll a fennálló kockázatokkal. Gyakoriság szempontjából háromféle módon jöhet létre:

- Rendszeresen: a compliance kockázatok éves értékelése. Segít a compliance-tudatosság fenntartásában és aktualizálásában, valamint egy olyan akció létrehozásában, amely a reális kockázatokhoz igazodik.
- Folyamatos: új banki termékek vagy folyamatok bevezetésekor, új szabályok esetén felméri és vizsgálja a compliance-kockázatokat.
- Eseti: az üzleti modell vagy a külső környezet jelentős változása során eseti értékelést alkalmaznak, ilyen például a PSD2 bevezetése. (Kovács-Marsi, 2018, pp. 315-316.)

A compliance *tanácsadás* egyfajta támogatói funkció, amelynek célja, hogy compliance tudatos banki kultúra jöjjön létre. Lényege, hogy a compliance segít annak meghatározásában, hogy egy-egy döntés milyen kockázati faktorokat hordoz magában, s hogy ezeket milyen metódusokkal lehetne mérsékelni. Az adott szervezet rendszerétől függ, hogy ez a jogi tanácsadás csupán önkényes vagy kötelezően beépítendő a folyamatokba. A compliance munkatársak részt vehetnek a különböző testületi üléseken, bizottságokban annak érdekében, hogy a megfelelés biztosított legyen. Javasolt részt venni többek között az Árazási Bizottságban, Működési Kockázatkezelési (OpRisk) Bizottságban vagy az Etikai Bizottságban. Javasolt továbbá, hogy a compliance minden terület bizottsági dokumentációjához hozzáférhessen, ami egyfajta rálátást biztosít a szervezet működésében fellelhető esetleges kockázatokra. A banki működést úgy kell kialakítani, hogy a compliance a belső szabályzatok létrehozásakor, módosításakor kötelező véleményező legyen. (Magyar Bankszövetség, 2017, pp. 9-10.)

A compliance terület egy operatív feladata az *oktatás*, amelyet a bank minden munkavállalójára ki kell terjeszteni. Az újonnan felvett banki alkalmazottaknak a belépés után megfelelési oktatást kell biztosítani. A már meglévő munkatársak esetében minimum évi egy alkalommal meg kell azt ismételni, ami az addigi ismeretek szinten tartását és az új- vagy módosult jogszabályok, etikai normák, belső szabályzatok megismerését célozza. (Magyar Bankszövetség, 2017, p. 5.)

A compliance feladatkörébe tartoznak a különböző *ellenőrzések, vizsgálatok* lebonyolítása. Gyakoriságát tekintve vannak a jogszabályban előírt rendszeres ellenőrzési folyamatok, vannak eseti, ad hoc ellenőrzések, amelyet az adott évben megjelenő események vagy bejelentések alapján végeznek el, de vannak olyan céll ellenőrzések is, amelyeket az éves tervben jelöltek ki. Módszer tekintetében mind az elektronikus, mind a papír alapú

nyilvántartásokat, dokumentációkat vizsgálhatják, tarthatnak helyszíni szemlét, de akár a kockázatértékelés alapján is ellenőrizhetnek. A vizsgálat tartalmát tekintve az ellenőrzések az összeférhetetlenség, érdekkonfliktusok, etikai kihágások, információáramlás és információátadás, dolgozói tranzakciók felügyeletére irányulnak. A dolgozói tranzakciók vizsgálata rendszeres gyakoriságú, amelynek keretében vizsgálják az alkalmazottak által lebonyolított ügyleteket, az esetleges bennfentes kereskedelmet és tiltott piacbefolyásolást. (Magyar Bankszövetség, 2017, pp. 11-12.)

A compliance *monitoring* tevékenységének célja, hogy a hitelintézet a jogszabályokat betartva működjön, és amennyiben nem felel meg teljesen ennek, akkor ezeket az eltéréseket eredményesen felderítse és orvosolja. A monitoring-tevékenységnek három kategóriája van:

- Folyamatos monitoring: ide tartoznak azon tranzakciósűrő alkalmazások, amelyek a hitelintézet tevékenységét teljesen lefedik. Az ügyleteket olyan prevenciók céllal szűrik, mint a pénzmosás és terrorizmus finanszírozás kivédése, a bennfentes kereskedelem vagy a tiltott piacbefolyásolás megakadályozása.
- Rendszeres monitoring: a compliance a kockázatértékelés szempontjából rendszeresen felülvizsgálja az első védelmi vonal kontrolljainak tevékenységét. E monitoring során együttműködik a kockázatkezeléssel és a belső ellenőrzéssel egyaránt.
- Eseti monitoring: egyedi, alkalmoszerűen megjelenő ügyleteket ellenőriz. (Kovács-Marsi, 2018, pp. 317-318.)

A compliance tevékenység egy kiemelkedő területe a pénzmosás és terrorizmus finanszírozás megakadályozása. „*A pénzmosás olyan illegális, rendszerint a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatás, amely valamilyen (egy korábbi bűncselekményből származó) „piszkos” pénzt látszólag legális forrásból származó pénzzé konvertál.*” (Gál, 2007, p. 1.) Ennek meggátolása érdekében a compliance az *ügyfél-átvilágítás* és a gyanús tranzakciók kiszűrésének módszerével védekezik. Az ügyfél-átvilágítást tipikusan a számlanyitások során alkalmazzák, amely azt célozza meg, hogy egyértelművé váljon ki is az ügyfél. Ezen tranzakció vagy nagy összegű pénzváltás során magánszemélyeknek azonosítási adatlapot, a vállalkozásoknak pedig tényleges tulajdonosi nyilatkozatot kell kitöltenie. Ez utóbbi azt realizálja, hogy ki a valódi tulajdonos, mivel egy céghálón belül a cégkivonatból nem mindig derül ez ki. (Walter, 2016, pp. 133-134.)

A *gyanús tranzakciók kiszűrése* a törvényi tiltások alá tartozó ügyletekre fókuszál. Ezen szűrőrendszerek IT alapon működnek, amelynek fő típusai a pénzmosás és terrorizmus finanszírozást meggátoló szűrőrendszer, valamint a tőkepiaci szűrőrendszer, amely a bennfentes kereskedelem és a tiltott piacbefolyásolás ellen irányul. Ezek lehetnek tranzakciót megelőző ügyfélkapcsolati szűrők, valós idejű szűrők, utólagos szűrők. Ezek a szűrőrendszerek belső alkalmazottak által elkövetett jogellenes tevékenységek megelőzésére és felderítésére is alkalmasak, de túlnyomó többségben a külső elkövetők elleni védekezésre fókuszálnak. (Kovács-Marsi, 2018, p. 318.)

3.4.2. Fraud management

A fraud management nem más, mint a csalásmenedzsment, azaz a csalások felderítésére és visszaszorítására alkalmazandó szakkifejezés. Célja a jogszabályok megsértésére irányuló ügyletek megelőzése és a már létrejött jogsértések felfedése és kivizsgálása, valamint a szükséges válaszcselekedetek végrehajtása. A hitelintézet tevékenysége során számos külső- és belső csalásokkal szembesül, amelyek ellen szükséges egy olyan proaktív hozzáállás, amellyel fel lehet fedni és orvosolni lehet ezeket, valamint csökkenteni az ezek okozta veszteségeket, hatékony prevencióval történő fellépéssel. (MKB Bank, é.n.)

A csalások kockázatának kezelése a bankok nagyon dinamikus, gyors ütemű, és összetett felelőssége. A csalások megfelelő megelőzése és felderítése érdekében az embereket, a folyamatokat és a rendszereket jól össze kell hangolni és integrálni kell minden szervezeti szinten. E kritikus feladat végrehajtásához folyamatos együttműködésre és csapatmunkára van szükség különféle belső és külső csoportok között. A csalók alkalmazkodnak a banki környezet változásaihoz, folyamatosan fejlesztik a taktikákat a gyengeségek és sebezhetőségek szisztematikus kiaknázására. A bankok számára ez azt jelenti, hogy a hozzáértő embereknek a megfelelő folyamatokat és technológiákat kell kezelniük, hogy azonnal és rugalmasan reagáljanak minden csalási forgatókönyvre. A csalás befolyásolja a bank minden működési területét, funkcióját és csatornáját, ezért a marketing, jogi, kockázatkezelési és informatikai csoportokkal való interakcióra van szükség az operatív csalásveszteségek minimalizálásához. (Lasher, 2018)

„A bankoknál minden olyan jogsértő, csalárd esemény csaláseseménynek (fraud) minősül, amikor valaki a banki működéshez, a banki termékekhez vagy szolgáltatásokhoz kapcsolódóan szándékosan, a félrevezetés, megtévesztés eszközeit használva nem jogos vagy törvénytelen (anyagi, információ-) előnyt szerez meg, vagy erre tesz kísérletet. Szintén a csalásmenedzsment témakörébe tartozik, és e terület szakemberei kezelik mindazon eseményeket is, ahol szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartással belső szabályokat sértenek, és emiatt tényleges kár keletkezik, vagy ennek a lehetősége felmerül.” (Kovács-Marsi, 2018, p. 354.)

A csalásmenedzsment feladatkörébe tartozik minden olyan körülmény kivizsgálása, amely gyanúra adhat okot. A banki szférában mind a számlanyitáshoz, számlavezetéshez, mind a hitelezéshez kapcsolódhatnak gyanús körülmények. Mindkét eset jellegzetessége, hogy az ügyfél hamis adatokat használ fel, adatokat, okiratokat hamisít meg, s a csalást elkövetheti más személy közreműködésével vagy egyedül. Az elkövető gyakran ismeri a rendszer, a folyamat hiányosságait és ezeket kihasználva viszi véghez tettét. Szintén gyakori, hogy a csalás elkövetése megfelelő jogosultságokkal rendelkező belső alkalmazottakkal összejátszva történik meg. (Budapest Bank, é.n.) Tekintettel ezen kockázati tényezőkre, a csalásmenedzsmentnek a szervezet üzleti stratégiájának, valamint a termékfejlesztési folyamatok és rutinok központi elemének kell lennie. Oktatnia és számszerűsítene kell, valamint ajánlásokat kell tennie az adott üzleti stratégiához vagy termékhez kapcsolódó csalási kockázatok legjobb kezelése érdekében. (Lasher, 2018)

A csalásmenedzsment tevékenységének három fő eleme van: észlelés, kivizsgálás, megelőzés.

15. ábra: A csalásmenedzsment három fő eleme

Forrás: saját szerkesztés

Észlelés alatt a feladat a csalás gyanújának minél korábban történő észrevétele és bejelentése. A *kivizsgálás* során a csalásmenedzsment igyekszik feltérképezni a csalárd esemény részleteit és körülményeit. A *megelőzés* során igyekeznek a levont következtetéseket a folyamatokba ágyazni azért, hogy a jövőben ezen nem legális ügyletek ellen védekezni tudjanak. Ezeket általában különböző folyamat- és rendszerfejlesztésekkel, az alkalmazottak oktatásával valósítják meg. A fraud management-nek kiemelten fontos feladata a csalás vagy annak gyanújának jelzése, mert ha sikeres a büntetés, akkor az elkövető újra meg fogja ezt tenni, valamint a már egyszer sikerrel használt módszer segítségével más is csálni fog, amely jelentős mértékű anyagi veszteséget okozhat a hitelintézeteknek. Ennek elkerülése érdekében védekezni kell az ismert elkövetőkkel és módszerekkel szemben. (Budapest Bank, é.n.)

A csalások felderítéséhez különböző csalásmenedzsment-rendszereket alkalmaznak, amelyek egymástól független alkalmazások, s a banki működés minden területét átszövik. Céljuk, hogy mindennemű lehetséges csalási kísérletről információt adjanak és meggátolják azt. Ezt főként a pénzforgalomban és a kereskedésben fontos. Ezen alkalmazások többnyire a központi banki rendszerrel vagy az adattárral állnak összeköttetésben, ahol bizonyos motívumokat kutatva azonosítják a csalás gyanús ügyfél- vagy alkalmazotti ügyleteket. (Kovács-Marsi, 2018, p. 342.)

A Fintech megjelenése a csalásmenedzsment számára is számos megoldandó problémát generált. A növekvő vevői igények miatt a hitelintézeteknek jelentős beruházásokat kellett végrehajtaniuk annak érdekében, hogy a digitális szolgáltatásokat meg tudják valósítani. Ez a csalók részére kibővítette a támadási felületet és egy új, sebezhető rést hozott létre, amelyet a csalók ki tudnak használni kifinomult csalási praktikákat alkalmazva. Ezzel szemben a hitelintézetek csalásmegelőző rendszerei nem mindig tudnak lépést tartani. (Jadhav, 2018)

A digitális ökoszisztéma szempontjából kritikus jelentőségű az új csalási tendenciák mérésének és gyors felismerésének képessége. A kockázat azonosítása után a banki csalásmenedzsmentnek képesnek kell lennie arra, hogy gyorsan reagáljon és megszüntesse ezt a rést. A lényeg az, hogy a csaláskockázat-ellenőrzésnek ügyfélbarátnak, mozgékonyak, rétegezettnek, integráltnak és valós idejű kockázatértékelésnek kell lennie, hogy támogassa a digitális világ összetettségét és sebességét. Jelenleg a bankok tulajdonában nincs egyetlen olyan eszköz sem, amely maradéktalanul képes lenne szembenézni a digitális tér komplex és folyamatosan változó kockázati tényezőivel. (Lasher, 2018)

3.4.3. Belső ellenőrzés

A bázeli szabályok előírják a belső ellenőrzési funkciót, amely független értékeléseket készít a bank menedzsmentjének és igazgatóságának. Ezen jelentés magába foglalja a belső kontrollok és a kockázatkezelés, az irányítási folyamatok hatékonyságát vagy hiányosságait. A Hitelintézeti törvény szerint a belső ellenőrzés célja a szabályoknak megfelelő banki működés biztosítása, a szabályok betartásának felügyelete és ellenőrzése, a döntéshozatal információs igényének kielégítése, valamint a hitelintézetek és azok partnerei érdekének a védelme. Fontos, hogy a belső ellenőrzés egy önálló, szuverén szervezetként működjön, nem állhat kapcsolatban az ellenőrzött egységekkel, tevékenységekkel, ezért az ellenőrzést egy független, közvetlen felügyeleti jogkörrel felhatalmazott testület látja el. A belső ellenőrzést minden hitelintézetnél legalább egy belső ellenőrnek szükséges elvégeznie, aki tevékenységével egy átfogó kockázatelemzést készít. Feladatai közé tartozik a belső szabályzatoknak való megfelelés és a szolgáltatási tevékenység törvényességének ellenőrzése, a biztonság és a transzparencia fennállásának vizsgálata és szükség esetén egyéb ellenőrző tevékenységek elvégzése, és az ezekről készült írásbeli jelentések megküldése az igazgatóság és a felügyelőbizottság részére. (Walter, 2016, p. 132.)

3.4.4. Kockázati (risk) kontrolling

Már szó esett arról, hogy a bankok számos kockázattal néznek szembe nap, mint nap. Ezért elengedhetetlenül szükséges, hogy a hitelintézetben belül hatékony kockázatkezelési szervezet működjön. A kockázatkezelés különböző részegységekre tagolódik attól függően, hogy milyen típusú kockázatot kell kivédenie, így beszélhetünk hitelkockázat kezelésről, piaci kockázat kezelésről, működési kockázat kezelésről és a kockázatkezelésen belül van egy speciális egység, a risk kontrolling. (Walter, 2016, p. 151.) Ez utóbbival szemben szigorú előírás, hogy az üzleti területektől teljesen függetlenül, önállóan kell végeznie tevékenységét. Feladata, hogy összefogja és koordinálja az említett kockázatok értékelését, valamint jelentési kötelezettsége van a menedzsment és a szabályozó testületek felé. A tőkeallokációs folyamatok támogatója, figyel az egyes limitek betartására, jelentést tesz róla és kezeli a kockázati mérőszámok, vagy a limitek meghaladását. Feladatai közé tartozik a kockázatok enyhítés célzó intézkedések kidolgozásában és megvalósításában, a kockázati jelentések elkészítésében és benyújtásában történő részvétel. (Walter, 2016, p. 157.)

4. VÁLLALATI HITELCSALÁSI ESETEK A GYAKORLATBAN

4.1. A kutatás előzményei – Egy mélyinterjú felmérés tapasztalatai

Mint ahogy a bevezetésben említésre került, jelen téma kutatását 2018-ban kezdtem, amelynek módszertanát és a főbb eredményeket jelen alfejezetben mutatom be.

4.1.1. Az alkalmazott módszertan bemutatása

A vállalkozások által alkalmazott csalási módszerek felderítése végett saját, primer kutatást végeztem. A téma specifikussága miatt az alkalmazható módszer kvalitatív jellegű, mélyinterjú megkérdezés volt. A kvalitatív technika, ezen belül is a mélyinterjúztatás a leginkább használható módszer arra vonatkozóan, hogy megismerjük, feltárjuk és megértsük az egyes válaszadók témával kapcsolatos meglátásait, gondolatait, tapasztalatait, valamint lehetőséget ad arra, hogy a válaszadó mélyebben kifejtse véleményét. A kvalitatív módszer fajtáját tekintve a közvetlen megközelítést alkalmaztam, hiszen a mélyinterjú céljai ismertté váltak a megkérdezettek előtt. A mélyinterjú előnyei a többi kutatási módszerrel szemben, hogy a megkérdezettre nem nehezedik nyomás más személy hatására, hiszen csak az interjúztató és ő hallja a beszélgetést. A mélyinterjú lehetőséget ad a benne résztvevők alapos megkérdezésére, rejtett indítékok feltárására, kényes témák megtárgyalására. Emellett fontos, hogy a mélyinterjú technikát nem csak egy fővel lehet elvégezni, hanem a vele azonos vagy hasonló tevékenységet végzőkkel, versenytársakkal is lehetőséget ad a társalgásra, ami a kérdező időbeli beosztásától függ. (Malhotra, 2009, pp. 192-195.)

A kutatás célcsoportja: Vállalkozási hitelezéssel foglalkozó banki szakemberek.

A kutatás célterülete: főként Zala megye, valamint Budapest.

Mintavétel módja: a nagybanki és takarékszövetkezeti oldalról olyan több éve a vállalkozói hitelezésben dolgozó szakemberek felkutatása, akik nyitottak voltak az interjúra, így a mintavétel az önkényes és véletlenszerű kiválasztás ötvözésével valósult meg.

Minta nagysága: 12 fő, amelyek közül 1 fő régióvezető, 3 fő kockázatelemző, 2 fő kockázatkezelő, 3 fő ügyfélmenedzser, 2 fő hiteltanácsadó, 1 fő volt OTIVA ellenőr (Országos Takarékszövetkezeti és Intézményvédelmi Alap) ellenőr, aki jelenleg

kockázatkezelőként tevékenykedik. A 12 fős minta 8 nagybank és 1 takarékszövetkezet munkatársai közül került ki

A mintavétel ideje: a mintavétel előkészítése már 2018. szeptemberében elkezdődött, a mélyinterjú sorozat lebonyolítására 2018. október 9-26. között került sor.

A mélyinterjúk technikai lebonyolítása: a mélyinterjúk lebonyolításához egy általam előre elkészített interjú kérdéssor állt rendelkezésemre (7.1. melléklet), amely rögzítette azokat a témákat, amelyekre igyekeztem választ keresni. Nagy figyelmet fordítottam arra, hogy semmilyen módon ne befolyásoljam a megkérdezettek válaszait, hiszen csak ezáltal kaphattam meg a témával kapcsolatos valós és mélyreható tapasztalatokat. Az interjúalanyokkal egyénenként 1-1,5 órát beszélgettem a vizsgált kérdésekről.

A kutatás során a legfőbb célkitűzésem az volt, hogy felfedjem a vállalalkozási hitelezés során alkalmazott megtévesztő és csalási eseteket, ezek azonosítását követően pedig rendszerezem és csoportosítom a tipikus csalási trükköket és módszereket. Választ kerestem arra, hogy milyen tényezőket vizsgálnak a hitelintézetek a hitelbírálati folyamat során, s ezen belül mik a gyanúsak vélt esetek, valamint milyen védőrendszerek állnak a hitelintézetek rendelkezésére a csalási esetek kiszűrése érdekében. Végezetül igyekeztem felmérni, hogy milyen módszerek bevezetésével lehetne a csalási kísérleteket visszaszorítani.

4.1.2. A kutatás eredményei

A mélyinterjúk segítségével három fő irányvonalat sikerült felderítenem és megfogalmaznom a hitelcsalások tekintetében. Elsőként azt vizsgáltam, hogy a hitelbírálattal és a monitoringal során mely információkat tartják az ügyintézők gyanús körülményeknek. Ezt követően a konkrét csalási módokat gyűjtöttem össze, majd a csalások kiszűrése érdekében alkalmazott védőrendszereket mutattam be. Végül javaslatokat, ötleteket fogalmaztam meg, amellyel a csalások némiképp kiküszöbölhetőek és visszaszoríthatók lennének.

16. ábra: A kvalitatív kutatás irányvonalai

Forrás: saját szerkesztés

A kapott információkból elsőként igyekeztem rendszerbe foglalni az interjúalanyok által gyanúsnak vélt eseteket, amelyeket a 17. ábra szerinti 7 csoportba soroltam be.

17. ábra: A gyanús esetek modellje

Forrás: saját szerkesztés

Ezekben a csoportokban számos olyan tételt fogalmaztam meg példákkal alátámasztva, ami a hitelbírálathoz részletesebb elemzést kíván, mert a csalás gyanúja fennáll. A *listák és lekérdezések* kapcsán elmondható, hogy a hitelintézetek a hitelbírálathoz első lépéseként számos lekérdezést hajtanak végre, s ha bármelyiken szerepel a hitelkérelmező vállalkozás, akkor az egy elég komoly ellenbírálathoz vezet. E listák és lekérdezések közé sorolhatók a hitelintézetek belső tiltólistái, az OPTEN-, KHR-, és NAV-os lekérdezések.

A *tulajdonos, menedzser* háttérének vizsgálatánál a vizsgálati szempontok közé kerül, hogy az ügyvezető magánszemélyként mennyire van eladósodva, van-e hitelállománya, vannak-e elmaradások a hitelben, bekerült-e a KHR rendszerbe. Gyakran nyilvános adatokból, internetes rákeresésekből, sajtóinformációkból is kiderülnek olyan tényezők, amelyek alapján a hitelintézeteknek gyanakodniuk kell. A tulajdonosoknál a másik

vizsgálati szempont a strómanok kiszűrésére irányul, de az is gyanús lehet, ha túl fiatal személy kerül ügyvezető pozícióba.

A *helyszíni szemle* során sok minden kiderülhet egy adott vállalkozásról. Nyilván azt, hogy mi számít gyanúsnak a látogatáskor a vállalkozás sajátosságai és tevékenységi köre határozza meg.

A *székhely és telephely* vizsgálata rendkívül fontos. Kifejezetten csalásra utaló tényeket már a hiteligenlő lapon feltüntetett adatokból is ki lehet szűrni. Fontos, hogy a telephely alátámassza az adott tevékenység végzésének a feltételeit. Egyik bank sem preferálja és gyanúra ad okot, ha egy vállalkozás székhelyszolgáltatóhoz van bejelentve. A székhelyszolgáltatók arra szakosodtak, hogy cégképviselést lássanak el, azaz hozzájuk van bejelentve a vállalkozás és náluk vannak elhelyezve az iratok. A székhelyszolgáltatókhoz bejelentett vállalkozások a nyomon követhetőséget nehezítik és nem ritka eset, hogy ezen szolgáltatóknál lévő cégek iratai, papírjai eltűnnek, vagy maga a vállalkozás szivódik fel. A gyakori székhelyváltások gyanúsak, kiváltképp akkor, ha a székhelyváltás az adóhatóság megváltozását eredményezi.

Gyanús, ha a *mérlegben és eredménykimutatásban* olyan tételek vannak, amelyek nem illenek az adott tevékenységi körhöz, vagy ha bankszámlán furcsa pénzmozgások vannak. A *vevő-szállító koncentráció* vizsgálata is fontos azért, mert a nagyon kiemelt partnerek jelenléte kockázatos a bank szempontjából. Ha egy partner nagyon magas arányt képvisel a vevőállományból, akkor az bár nem feltétlenül gyanús jel, de kockázati tényező a hitelintézet számára, mert ha az a partner elpártol a vállalkozótól, akkor az fizetési nehézségeket indukálhat és a hitel bedőléséhez vezethet. A 20% körüli maximális érték az elfogadott. A lejárt szállítóállomány a felszámolás lehetőségét hordozza magában. Az igen magas pénzeszközállomány vagy egyéb követelés értéke szintén gyanús, amelynek oka, hogy a cégvezetők gyakran összekeverik a saját pénzüket a vállalkozásával és a bevételt „kiveszik” a cégből. Ezt úgy küszöbölik ki, hogy a könyvekben magasán tartják a házipénztár értékét, vagy a pénztárból átvezetik a hiánnyal megegyező összeget az egyéb követelések közé. A hitelintézetek erre figyelnek és tudják, hogy mi áll a magas követelés- vagy pénzeszközállomány mögött. Sok minden kiderülhet a vállalkozás *analitikáiból és bevallásaiból* is. A legnagyobb csalási lehetőségük a személyi jövedelemadó bevallásra kötelezetteknek van, mert esetükben a vagyoni helyzetre vonatkozóan semmi olyan

dokumentáció nincs, ami ellenőrizhető volna. Így nehezen követhető nyomon, hogy az Szja bevallásba honnan vették az adatokat.

Gyanús tényező lehet egy *már meglévő és működő cég felvásárlása*, hiszen érdekes, hogy miért nem egy saját céget alapít a vállalkozó, saját tevékenységi körrel. Intő jel, ha a vállalkozás készfizető kezességét senki nem vállalja, vagy ha annak jogi, peres ügye van. A *hitelcél* is magában hordozza a kockázat lehetőségét. Gyanús, ha a hitelcél kétes kimenetelű vagy nem illeszkedik a vállalkozás tevékenységi körébe. Irracionális összegű hitelgény is a csalás lehetőségét veti fel. Szintén gyanakvásra ad okot, ha sok és szükségtelen bankszámlát birtokol a cég, vagy ha készpénzforgalma jelentős, bankszámlaforgalma viszont alacsony. Ez utóbbi már a *pénzmosás* lehetőségét is felveti. Pénzmosásra utal továbbá, ha az ügyfél semmiféle előzmény nélkül visszafizeti a felvett hitel teljes összegét, vagy ha a problémásnak minősített adós a hitelt hirtelen és váratlanul visszatörleszti.

A gyanús esetek vizsgálata után áttértem a konkrét **csalási modellre**, amely 10 pillérből állt, és e csoportokba 38 felderített csalási esetet kategorizáltam be. (18. ábra: A legfőbb csalások modellje) A modell forrása saját szerkesztés.

Számviteli csalások	• Beszámolók • Évközi adatok • Analitikák és kimutatások • Kapcsolt vállalkozásokon keresztüli pénzmozgatás • Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek • Manipulálás az árbevétellel • Vásárolt számla • Számla nélküli értékesítés • Céltartalékképzés • Értékevesztés és értékhelyesbítés • Áfa csalás
Fedezetekkel kapcsolatos visszaélések	• Hamis értékbecslések • Teljes ingatlanok értékbecslése, de közben telekalakítás • Fedezetelvonás: biztosítási csalás, zárolt számlán lévő pénzeszegek leemelése • Fedezet értékesítése • Egy támogatás két helyről történő előfinanszírozása • Több telephely, egy eszközállomány • Összejátszás a végelszámolóval, felszámolóval
Tulajdonosi/vezetői csalások	• Hitelfelvétel előtti vezetőváltás, hitelfelvétel után visszakerül a régi • Taggyűlési határozat nélkül az ügyvezető egyszemélyi döntése • Lejárt mandátummal történő hitelfelvétel • Együttes aláírás helyett egyszemélyi aláírás • Strómanokon keresztül történő hitelfelvétel • Létező cég adataival történő hitelfelvétel
Számlaforgalommal történő visszaélés	• Tényleges ügylet nélküli forgalom generálás
Információátadás hiánya	• A hiteligénylő a finanszírozatni kívánt cég mellett egyéni vállalkozó • Több cég van a birtokában és nem jelenti be az összeset
Keresztfinanszírozás	• Egyszerre adós és kölcsönadó pozíció • Transzferáras műveletek
Hitelcéllal történő visszaélés	• Saját használatra történő ingatlanvásárlás • Meglévő vagyontárgy megfinanszírozása
Csődbűncselekmény	• A hitelezői igény kielégítésének ellehetlenítése
Pénzmosáshoz kapcsolódó csalások	• Vizionthitelezés, garantált kölcsön, holland szendvics • Betét melletti hitelfinanszírozás
Banki alkalmazotti csalás	• Összejátszás az ügyféllel • Visszaélés az elektronikus banki rendszerrel • Az ügyfél megtévesztése

Talán az egyik legfőbb következtetés a modellel kapcsolatban, hogy **a számviteli sajátosságok adják meg a legnagyobb csalási lehetőséget**. A könyvelés során számos lehetőség van arra, hogy mesterségesen megteremtsék a hitelfelvétel körülményeit azáltal, hogy úgy állítják be a számokat, hogy az a bank védőrendszerén átmenjen. Az esetek túlnyomó többségében ezek mögött a könyvelési tételek mögött nincs valós teljesítés, vagy valamilyen nem szabályos ügyletet próbálnak helyesnek beállítani. A klasszikus csalási kísérletek, így a beszámoló, évközi adatok és kimutatások meghamisítása mellett számos specifikus esetet is sikerült felderítenem. A fedezetekkel például számvitelileg is lehet csalni, az ingatlanok felértékelése révén. A vállalkozás könyveiben az ingatlan 50 milliós áron szerepel, majd egy ingatlanpiaci robbanás után ennek értéke emelkedett 100 millió forintra. Ilyenkor joga van a vállalkozásnak a tárgyi eszközei között nyilvántartott, 50 millió forinttal szereplő ingatlant akár 100 millióra felértékelni *értékhelyesbítés* elszámolással, a megfelelő bizonylatok megléte esetén. Előfordulhat azonban, hogy bizonyos kenőpénzzel kapható akár 150 millió forintra szóló értékbecslés. Ez nemcsak, hogy a cég vagyont növeli, de ha esetleg jelzáloghitelt akar felvenni az ingatlanra, akkor valós értéknél arányaiban jóval nagyobb hitelt is megkaphat. Az *értékvesztés* elszámolásával is meglehetősen nagyot lehet csalni. Ennek egy tipikus példája a bejelentett raktártűz. A nyilvántartásokban 100 millió készlet van kimutatva, a valóságban viszont csak 5 millió van, akkor eljártsszák azt, hogy raktártűzben leégett a 100 millió forint értékű készlet. Ilyenkor értékvesztés elszámolásával korigálják a kimutatásokat. Előfordulhat, hogy a hitelcél olyan telek, ingatlan vagy ingóság megvásárlása, amelynek eladója az ügyfél közeli hozzátartozója vagy esetleg *kapcsolt vállalkozása*. Ennek a hitelből való megfinanszíroztatása egy komoly csalási forma, mivel így a vállalkozó tulajdonában marad úgymond a „megvásárolt” vagyontárgy és a kihelyezett hitel is. Egyszerűbben megfogalmazva, probléma akkor áll fenn, amikor az adásvétel során a tulajdonos lényegében változatlan marad, s úgy kerül sor a hiteligenylésre és az adásvételre.

A *fedezetek* szintén a csalás egy hatékony táptalaját jelentik. A biztosítékokhoz is számos visszaélés köthető, amelyek közül talán a leggyakoribb, hogy az ügyfél összejátszik az értékbecslővel és egy hamis értékbecslést bocsátanak a bank rendelkezésére. A fedezetelvonás még mindig a virágkorát éli, ide kapcsolható a biztosíték eladása vagy akár a *biztosítási csalás* is. Ez utóbbi egy klasszikus fedezeti csalás. Ez akkor szokott gondot jelenteni a bank számára, ha maga a biztosítás vagy a biztosítás engedményezés nem megfelelően lett rögzítve és megkötve a szerződésben. Ennek tipikus példája a már említett

raktártúz. Az ügyfél a biztosítótól megkapja a kártérítést, de a bank fedezete leégett, kvázi fedezetlenné vált a kihelyezett hitel. Sajnos nem ritka eset, hogy az ügyfelek a biztosítótól kapott nagyobb, akár több százmilliós kártérítéssel eltűnnek a bank látóköréből. Speciális fedezeti csalás az *egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása*, amely általában agrártámogatások esetében szokott előfordulni. Ennek lényege, hogy a támogatói okirat készhezvétele és annak pénzbeli folyósítása között több hónap is eltelhet, így az ügyfél azt a bankkal egy hitel formájában előfinanszírozhatja. E konstrukciónál hitel fedezete a leendő támogatás, s annak tényleges törlesztése a támogatás beérkezésével valósul meg. A probléma akkor keletkezik, amikor két hitelintézethez kerül benyújtásra igénylés egyazon támogatás előfinanszírozására, de mivel a támogatás csak egy helyen képezhet és képez valós fedezetet, a másik hitelintézetnél biztosítéki csalás következik be.

Tulajdonosi/vezetői csalások tekintetében a leggyakoribb és legsúlyosabb csalási forma, amikor a problémásnak vélt ügyvezető a hitelfelvétel előtt kikerül a vállalkozásból, majd a hitel folyósítása után újra betölti a korábbi pozícióját. A csalás egy kevésbé súlyos válfaja, amikor a társasági szerződésben egyértelműen rögzítve van, hogy taggyűlési hozzájárulás szükséges a hitelfelvételhez, azonban ezt az ügyvezető egy személyben próbálja elintézni, vagy ha lejárt tulajdonosi mandátummal ír alá egy meghatározott hitelügyletet. Strómanokon keresztül történő hitelfelvétel is csalás. Ez esetben egy bizonyos személyt állítanak ügyvezető pozícióba, s az ő nevében vesznek fel hiteleket, de ténylegesen nem ő vezeti a céget. A strómanok általában körön kívüli személyek, nem ritkán például hajléktalanok.

Számlaforgalommal úgy tudnak visszaélni, hogy egy céghálón keresztül mindig egy meghatározott összeget pörgetnek egymás között a csalárd cégek, de azok mögött nincs tényleges teljesítés, „új” bevétel. Ezzel azt a látszatot próbálják kelteni, hogy a vállalkozásuk jól működik, folyamatosan bevétele keletkezik, ezért azt megéri hitelezni. Ezt egyrészt megcsinálhatják cégcsoporton belül, de ha esetleg olyanok is beszállnak a spirálba, akik a körön kívül helyezkednek el, akkor nehezebb, vagy szinte lehetetlen belekötni a műveletbe, még akkor is, ha tisztában vannak vele, hogy ez csalás.

Az *információátadás hiánya* szintén egy csalási lehetőség, amikor is a cégvezető a hiteligenyléskor eltitkolja, hogy van egy egyéni vállalkozása vagy esetleg több cég áll a birtokában, ahova az árbevétel könnyűszerrel átcsoportosítható.

A *keresztfinanszírozás* úgy valósul meg, hogy az ügyfél tartozik és kölcsönadó pozícióban is van egy másik vállalkozással szemben. Ez azért problémás, mert ebben az esetben nehezen követhető le, hogy hogyan is alakul az adós pénzügyi helyzete. A keresztfinanszírozáshoz kapcsolható, de nem feltétlenül büntett, amikor az ügyfél *transzferáras műveleteket* hajt végre. Ennek lényege, hogy kiterjedtebb cégcsoport esetén a nyereséget próbálják ott kimutatni, ahol a legkedvezőbb adózási kulcsok vannak. Például Magyarországon megtermel egy terméket 10 egységnyi nyereséggel. A cégcsoporton belül annak a látszatát keltve adja tovább a terméket, hogy Magyarországon 1 egység a nyereség. Ezáltal 9 egységnyi nyereséget külföldre exportál úgy, hogy annak hozzáadott értéke nincs. E tranzakció a bank szempontjából minősül némiképp csalásnak, mert ha a hazai céget megfinanszírozták, akkor elvárják, hogy a nyereség egésze, vagy legalábbis nagyobb hányada ennél a cégnél kerüljön kimutatásra, és ha ezt közben kiviszik határon túlra, akkor az akár szerződésszegést is jelenthet.

Hitelcéllal is vissza lehet élni, főként akkor, amikor a vállalkozó a gazdasági tevékenységéhez igényel hitelt, de azt a saját céljaira fordítja. Ennek tipikus esete, amikor a vállalkozó olyan ingatlant vásárol a kapott hitelösszegeből, amelyben életvitelszerűen tartózkodik. Szintén hitelcéllhoz kapcsolódó csalás lehet, amikor egy meglévő vagyontárgyat akarnak megfinanszíroztatni újnak álcázva. Ennek példája, hogy egy bizonyos eszköz megvásárlására szeretnének hitelt felvenni, viszont az az eszköz már a vállalkozó tulajdonában van, akár több éve is.

A *csődbűncselekmény* azért problémás a bank szempontjából, mert ez esetben a vállalkozó ellehetetleníti a hitelezői igények kielégítését, vagy eleve azért követi el a büntettet, hogy a fennálló hiteleit ne kelljen kifizetnie, esetleg fedezetelvonást követ el.

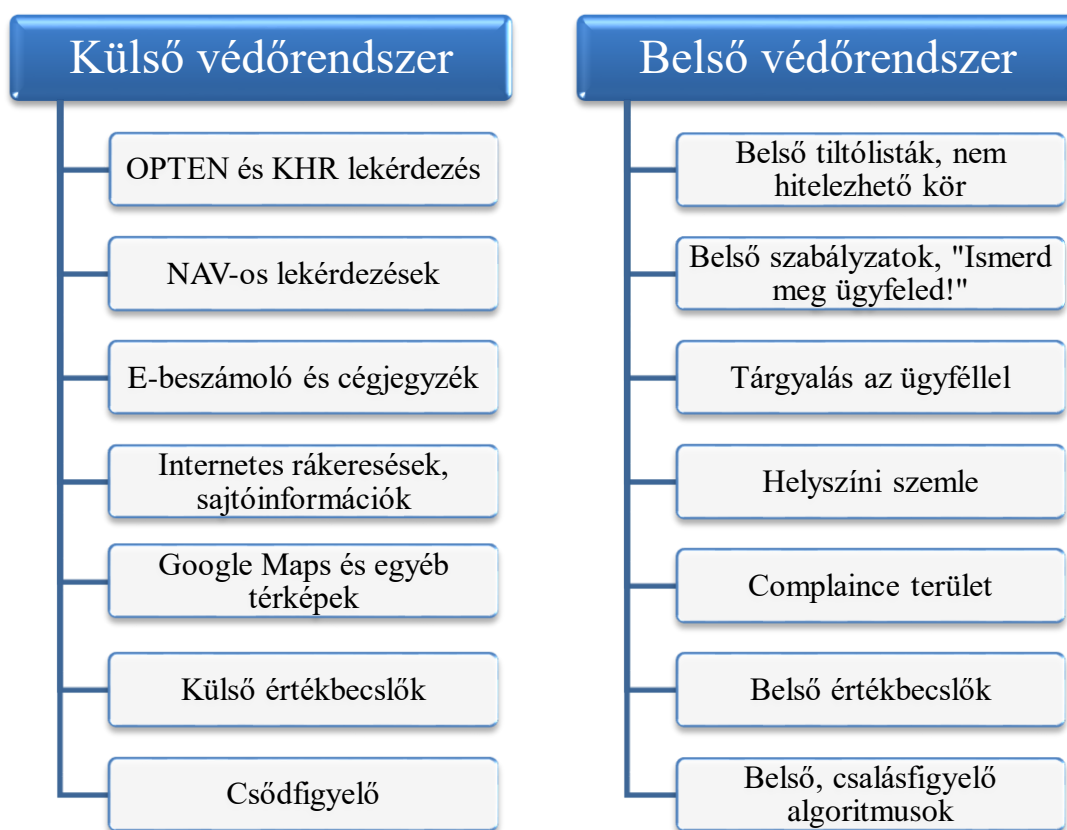
Pénzmosáshoz a szakirodalomból merítettem ihletet, ahonnan megtudtam, hogy a hitelezéssel kapcsolatban a legnagyobb pénzmosási lehetőség a viszonthitelezés, vagy a betét melletti hitelfinanszírozás. Előbbi lényege, hogy az elkövető saját magától veszi kölcsön a pénzt, azaz önmagát hitelezi meg. Ezt két módon valósíthatja meg, egyrészt bankalapítással valamely adóparadicsomnak minősített országban és ennek révén önmagának nyújt hitelt. Másrészt megteheti azt, hogy már egy meglévő off-shore cégének bankszámláján rendelkezésére álló tőkét fedezetként letétbe helyezi és egy nagynevű, legális keretek között működő hitelintézethez fordul kölcsönért. (Szendrei, 2010, p. 36.) A betét

melletti hitelfinanszírozás úgy valósul meg, hogy az ügyfélnek van a hitelintézetnél elhelyezett bankbetétje, amit felajánl egy közel ugyanakkora összegű hitel fedezeteként. A hitelt általában ingatlanvásárlásra fordítja, amelyet aztán rövid időn belül értékesít (általában a vételárnál magasabb összegért) és ebből visszafizeti a hitelt. Ez esetben nyilván a bűncselekményből származó pénzt fizeti meg a hitelintézetnek, az ügyleten realizált nyereséget pedig már tiszta pénzként könyveli el.

A banki alkalmazotti csalás ugyan ritka, de előfordul. Ennek legtipikusabb esetei, amikor az ügyfél összejátszik az ügyintézővel, az ügyintéző egyoldalúan követ el csalást a bank ellen, vagy megtéveszti az ügyfelet és úgy jut pénzhez.

A primer kutatás harmadik nagy blokkja a bankok által alkalmazott **védőrendszerek** és az azokon belüli fejlesztendő területek feltérképezése volt. A hitelintézetek rendkívül veszélyesnek tartják a csalást. Ennek oka, hogy a bankok hiteleznek, de olyan feltételezéssel adnak ki tőkét, hogy azt vissza is szeretnék kapni. A bankoknak van egy saját tőkéjük, de a hitelkihelyezéseknek nagy része nem a saját pénzükből valósul meg, hanem a betétesek pénzéből, a pénzpiacon megszerzett tőkéből. Csalásokat azért tartják nagyon veszélyesnek, mert a csalások esetében a megtérülés gyakorlatilag nulla. Ha a bank belefut egy csalásba, akkor nagyon kevés az esély arra, hogy a hitelintézet realizálni tudja a veszteséget. Ezért a bankok minden lehetséges módszert megragadnak a felismerés és védekezés szempontjából. A hitelintézetek a fent felsorolt csalások megelőzése érdekében belső- és külső védőrendszereket is alkalmaznak. Külső védőrendszerek közé sorolhatók a különböző lekérdezések, így az OPTEN, KHR, NAV-os lekérdezések, az e-beszámoló, csődfigyelő rendszer. Gyakran internetes rákereséssel is ellenőrzik az ügyfelekről fellelhető sajtóinformációkat, a telephelyet, székhelyet a térképeken is megnézik, valamint alkalmaznak külső értékbecslőket. A belső védőrendszerek közé tartoznak a belső tiltólisták, amelyek a nem hitelezhető körét foglalják magukba, a különböző belső szabályzatok, a helyszíni szemle, az ügyféllel történő tárgyalás, a compliance szervezet, belső értékbecslők, valamint a belső, csalásfigyelő algoritmusok. A védőrendszerek tekintetében a mélyinterjúk kutatás során azt a következtetést vonhattam le, hogy a hitelintézetek a jelenlegi struktúrájukon fejleszteni nagyon nem tudnak. Az ismert csalási esetekkel szemben a rendszer jól működik, de mindig lesznek új ötletek és csalási módok, amire nem lehet felkészülni.

19. ábra: A külső- és belső védőrendszerek

Forrás: saját szerkesztés

4.1.3. Javaslataim a védőrendszerekkel kapcsolatban

A hitelezés folyamatában az egyik gócpont, hogy a kockázatelemző, kockázatkezelő nem állhat semmilyen kapcsolatban az ügyféllel. Ez viszont néha elősegítené az információáramlást. Vállalati hiteleknel azt tanácsolnám, hogy nem kifejezetten az ügyféllel, hanem a könyvelővel jó lenne, ha kapcsolatban állhatna a kockázatkezelő is. Sok esetben a könyvelők nagyobb rálátással rendelkeznek a vállalkozás működésére, pénzügyi adataira és jövőbeni pénzügyi tervezésére, mint maga az ügyvezető. Ez még nagy kockázatot nem feltétlenül jelentene. Viszont ehhez szükség lenne arra, hogy a hitelintézet oldaláról is többen bekapcsolódjanak ezekbe a találkozókba, akár telefonbeszélgetésekbe. Nyilván érthető az ok, hogy a hitelintézetek miért „szeparálják” ennyire el a kockázatelemzőket. Fontos, hogy valaki teljes mértékben függetlenül és előítélet-mentesen elemezze a hitelkérelmeket. Megfontolandó lenne azonban a kockázatkezelők bevonása, mert akkor nem kellene ennyi

emberen átmennie egy kérdésnek, mire választ kapnak, s ez mind időben, mind válaszmínőségen megoldás lehetne.

A rendszer hibája, hogy még mindig nagyon sok a papírmunka. Például, ha az ügyintéző lekérdez valamit a rendszerekből – OPTEN, KHR, stb. –, akkor az arról szóló dokumentumokat ki kell nyomtatnia, alá kell írnia, hogy valóban ő kérdezte le és a lekérdezés valóban az adott időben történt. Az is sok időt elvesz, hogy az ügyfél által behozott dokumentumokat ellenőrzik, abból a szempontból, hogy minden nyilatkozat megvan-e, formailag megfelelők-e stb. Ha magát a dokumentációs kötelezettséget csökkentenék, akkor több idő jutna az érdemi információk vizsgálatára. Főleg, hogy minden elektronikus már, így mindennek utána lehet nézni.

A számviteli csalások visszaszorítására talán egy esetleges megoldás lehetne a főkönyvi kivonatok nyilvánossá tétele. Hasonlóan a pénztárgépek NAV-hoz történő bevezetéséhez, vagy az online számlázáshoz, elgondolkodtató lenne az online könyvelés, ami megfelelő jogosultságokkal akár egy hitelintézet részére is elérhető lehetne. Az ügyfél hozzájárulhatna ahhoz, hogy az időszaki könyvelési vagy akár összes könyvelési adatához hozzáférjen a hitelintézet. Ez az ügyfelek részéről egy hatalmas felháborodást is kiváltana, azonban a hitelintézetek részére nagyon jó lenne, mert tendenciákat lehetne vizsgálni, hiszen ténylegesen és tételesen láthatnák a könyvelést. Lehetne szűrni, limiteket beállítani. Például kilehetne szűrni az 1000, 10000 forint alatti tételeket és utána ténylegesen lehetne vevőszállító koncentrációt vizsgálni. Ebben a rendszerben nem csak az utalások, hanem esetleg a készpénzes számlák is szerepelnének. Ez a feketegazdaság visszaszorítására is jó módszer lenne, átlátható képet lehetne alkotni mind a gazdaságról, mind annak működéséről. Abból a szempontból is kedvező lenne, hogy meglenne mindkét oldala a könyvelésnek, egyik az egyik vállalkozásnál, másik a másikonál. Ez valamilyen szinten a fiktív számlázást is redukálná, vagyis azt, hogy egyik félnél év végén megjelenik a számla, a másik fél pedig mintha ki sem bocsátotta volna. Akár arra is jó lehetne a rendszer, hogy a bajba jutott vállalkozásoknak megelőző jelleggel segítséget nyújtsanak különböző mentőcsomagok révén. A pénzügyi és könyvelési adatain látszódná, hogy rövid időn belül csődbe fog menni a vállalkozás, és ezt előzné meg a hitelintézet. Esetleg kirendelhetnének pénzügyi tanácsadókat is hozzájuk. Másik oldalon pedig a nemzeti és állami támogatások jogszerű felhasználását még jobban lehetne ellenőrizni. Ehhez kisebb háttérkapacitás kellene.

4.2. Az online megkérdezés eredményeinek bemutatása

4.2.1. A kutatás célja

A kérdőíves megkérdezés legfőbb célkitűzései:

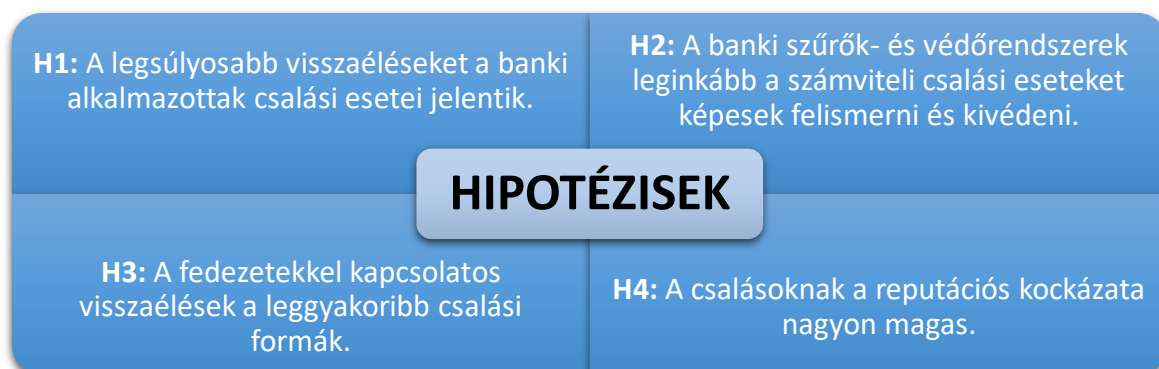
- egy átfogó kép szerzése arról, hogy a korábban felderített csalások közül valójában melyek azok, amelyek a legnagyobb veszélyt és kockázatot jelentik a hitelintézeteknek,
- a korábban azonosított csalási eseteket közül 25 vizsgálata gyakoriság, előfordulási valószínűség és súlyosság szempontjából,
- a csalási esetek kivédése kapcsán a banki szűrőkbe vetett bizalom feltérképezése,
- a csalási esetek hírnévromboló hatása, azaz a reputációs kockázat vizsgálata,
- annak felderítése, hogy a korrupció és a belső visszaélések mennyire vannak jelen a banki szektorban a vállalati területen,
- újabb csalási esetek azonosítása.

Végül a kérdésekre adott válaszokból egy olyan jéghegy modell felállítása a cél, amely előfordulási valószínűség, súlyosság és védhetőség szempontjából vizualizálja az elkövetett csalási eseteket.

4.2.2. Hipotézisek

A korábbi kutatás és a szakirodalmi feldolgozás alapján az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg, amelyeket a kérdőíves felmérés eredményeiből vizsgálni fogok.

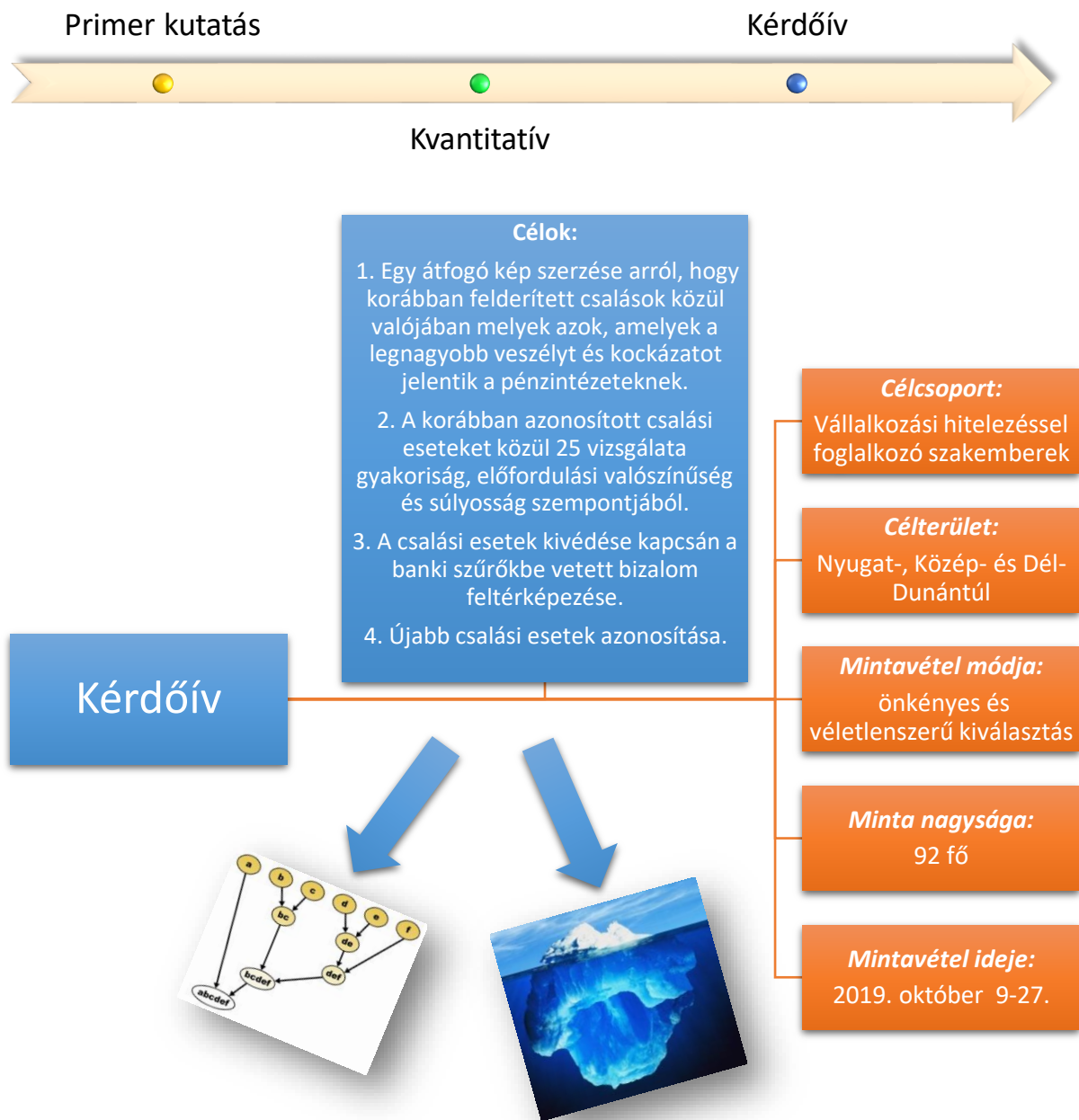
20. ábra: Hipotézisek

Forrás: saját szerkesztés

4.2.3. A primer kutatás logikai váza

21. ábra: A primer kutatás logikai váza

Forrás: saját szerkesztés

4.2.4. Az alkalmazott módszertan bemutatása

A kutatás alkalmazott módszertana a kérdőíves megkérdezés. A megkérdezés az egyik legelterjedtebb primer kutatási módszer, amelynek segítségével egy előre meghatározott

célcsoportot lehet megkérdezni bizonyos segédeszközök igénybevételével. A segédeszköz általában kérdőív formájában jelenik meg. E módszer használatával olyan információk szerezhetők, amelyek más módon nem vagy csak korlátozottan érhetők el. A kérdőív segítségével mérhető az egyes személyek véleménye, tájékozottsága egy bizonyos kérdéskörben, valamint olyan objektív képet fest le a válaszadók nézeteiről, amely más módon csak körülményesen mérhető. A megkérdezési mód általában személyes, írásbeli, telefonos vagy online. Ma már az online a legelterjedtebb. (Veres et al, 2016, pp. 41-42.) A kérdőíves megkérdezések leggyakrabban kvantitatív jellegűek. A kvantitatív technikák közös jellemzője, hogy a vizsgált változók számszerűsíthető értékek, amelyek alkalmasak arra, hogy különböző statisztikákat lehessen elvégezni rajtuk. Ezek lehetnek egyszerűbb leíró statisztikák, vagy egy- és többváltozós statisztikai módszerek attól függően, hogy milyen mérési szinten értelmezhetők. A mérési szint lehet nominális-, ordinális-, intervallum- vagy arányskála. (Veres et al, 2016, pp. 165-166.)

A kutatás során írásbeli mintavételes kutatási technikát alkalmaztam, a legtöbb válaszadó véleménye a téma érzékeny volta miatt papír alapú kérdőív keretében került megkérdezésre, amelyet aztán felrögzítettem az online rendszerbe. A válaszadók egy kisebb szegmensét képezik azok, akik online is hajlandók voltak kitölteni a kérdőívet.

Módszer és kérdezéstechnika: kvantitatív módszer, önkéntes és anonim, online- és papíralapú kérdőíves megkérdezés

A kutatás célterülete: nyugat-, közép- és dél-dunántúli régiók

A kutatás célcsoportja: vállalati hitelezéssel foglalkozó banki szakemberek (főként: kockázatkezelők/kockázatelemzők, hitelelemzők, vállalati tanácsadók/referensek, ügyfélkapcsolattartók, fiókvezetők és régióvezetők)

Mintavétel módja: önkényes és véletlenszerű kiválasztás ötvözése

Minta nagysága: 92 fő (papír alapú kérdőív esetében 74 fő, online kitöltés 18 fő)

Mintavétel ideje: 2019. október 7-29.

Az adatgyűjtés technikai lebonyolítása: a kérdőíveket papíralapon és a kerdoivem.hu oldalon online módon is rögzítettem. A kitöltők önkéntes és anonim formában válaszolhattak az egyes kérdésekre. A kérdőív két fő blokkra oszlott:

- Az első részben néhány relevánsabb alapadatot kértem a válaszadóktól, amelyek zárt jellegű kérdések voltak, így a válaszadók különböző válaszalternatívák közül jelölhették a legmegfelelőbbet.
- Ezt követően a témaspecifikus kérdésekre tértem át. A korábbi, mélyinterjúk kutatás során felfedezett csalási esetek közül 25-öt jelöltem ki elemzésre, amelyeket elsőként előfordulási gyakoriság szerint vizsgáltam. Ezt követően a csalási esetek súlyosságát, előfordulási valószínűségét és kivédhetőségét egy 5 fokozatú Likert skálán mértem különböző blokkokra szedve, majd néhány, a témához kapcsolódó egyedi kérdést tettem fel a válaszadóknak. Végezetül teret adtam a válaszadóknak arra, hogy újabb csalási eseteket írjanak le, vagy kifejtsek a témához kapcsolódó egyéb véleményüket, meglátásukat.

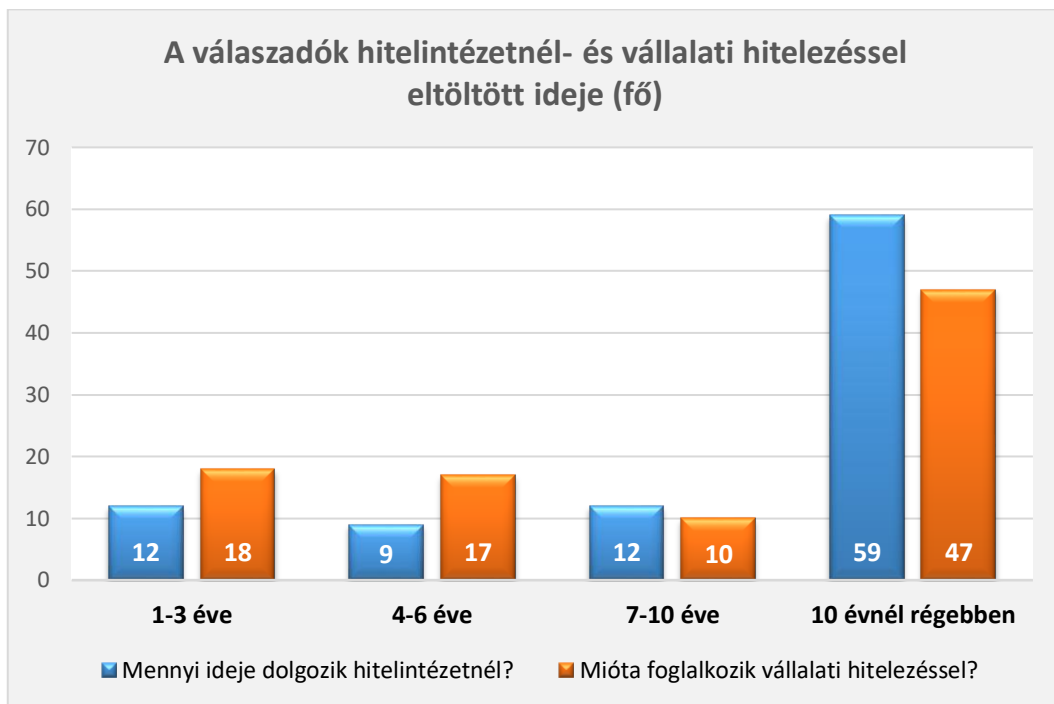
A felmérés módszere: az adatokat leíró statisztikával és klaszteranalízissel elemeztem. A klaszteranalízist az IBM SPSS Statistics program segítségével végeztem el. Az eredmények szemléltetésére a Microsoft Excel program használatával grafikonokat, diagramokat készítettem.

4.2.5. A kutatás eredményei

A kérdőív során 92 fő hitelintézeti szakembert sikerült elérnem. Az alapadatok kapcsán a kutatás szempontjából relevánsabb tényezőket vizsgáltam, továbbra is biztosítva a teljes anonimitást. Ezek a következők:

- mennyi ideje dolgozik hitelintézetnél,
- mióta foglalkozik vállalati hitelezéssel,
- milyen területen dolgozik,
- mi a munkaterületének a helye,
- milyen típusú bankban dolgozik.

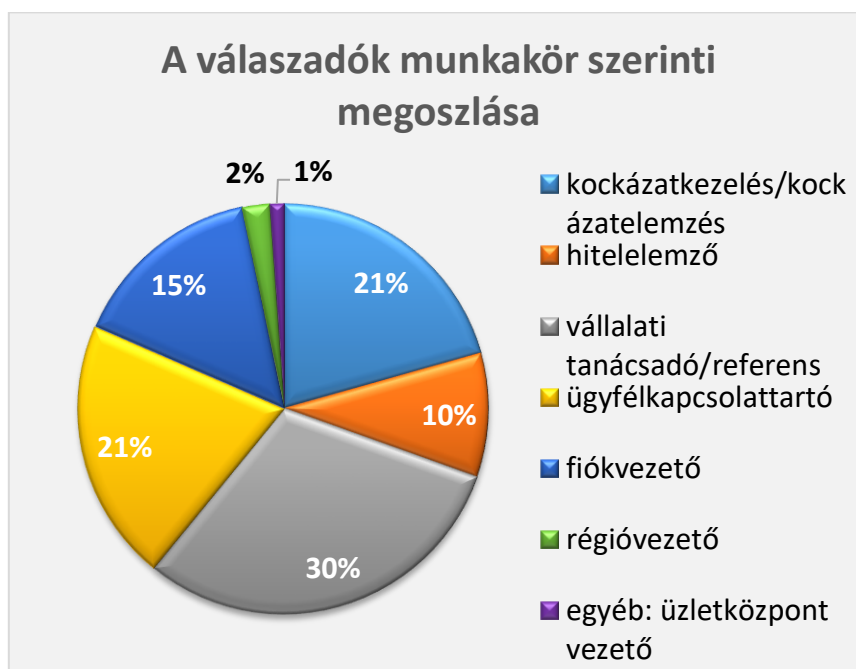
22. ábra: A válaszadók hitelintézetnél- és vállalati hitelezéssel eltöltött ideje

Forrás: saját szerkesztés, a kérdőív adatai alapján

A 22. ábra adataiból látható, hogy a válaszadók többsége 10 évnél régebben dolgozik hitelintézetnél, közülük 47 fő (51,1%) 10 évnél régebb óta foglalkozik vállalati hitelezéssel. A 4-6- és a 7-10 év közötti vállalati hitelezési tapasztalattal rendelkezők aránya összesen 29,3%. A minta ezen eloszlása azért is kedvező a kutatás szempontjából, mert a magas szakmai tapasztalattal rendelkező személyek vélhetően több hitelcsalási üggyellettel is találkoztak, így az eredmények gyakorlati szempontból is objektív képet festenek le.

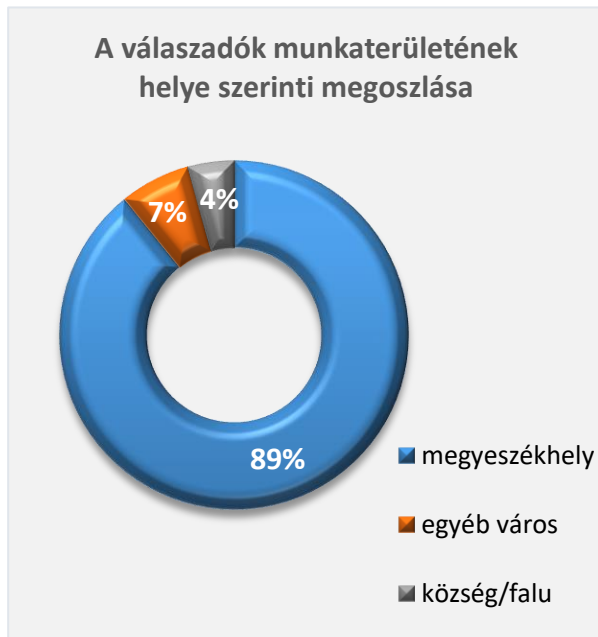
23. ábra: A válaszadók munkakör szerinti megoszlása

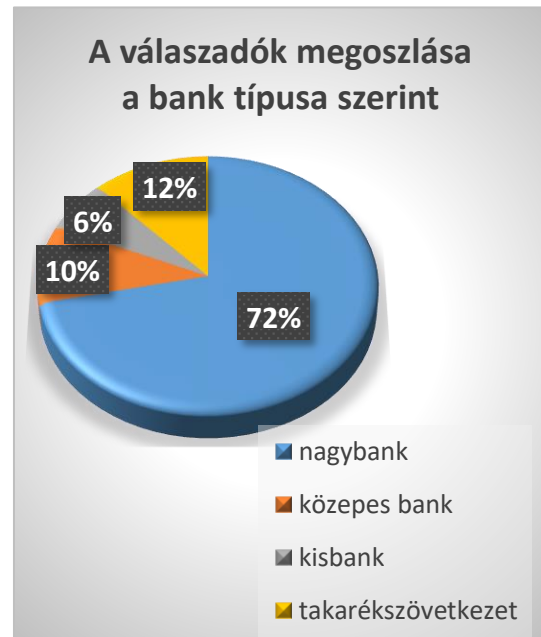
Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A válaszadók munkakörük szerinti megoszlásánál elmondható, hogy a legtöbb kitöltő (30%, 28 fő) a vállalati tanácsadók/referensek köréből került ki, őket követik a kockázatkezelők/kockázatelemzők és az ügyfélkapcsolattartók 21-21%-kal (19-19 fővel). Ez azért lényeges, mert a hitelezési folyamat során elsőként a vállalati tanácsadók és az ügyfélkapcsolattartók kerülnek kontaktusba az ügyféllel, majd a négy szem elve miatt a hitelbírálat a kockázatkezelésen folytatódik, tehát e két szegmens vesz részt legaktívabban a vállalati hitelezésben. A mintán belül a hitelelemzők 10%-ot képviselnek. Mivel a kutatás az egész dunántúli térséget átölelte, ezért a mintában szép számmal akadnak fiókvezetők (15%, 14 fő), valamint sikerült 2 fő régióvezetőt is bevonnom a kitöltésbe. A fiókvezetők és régióvezetők szintén lényeges momentumai a kutatásnak, hiszen a csalási ügyletek a felderítéskor minden esetben eljutnak a döntéshozókhoz.

24. ábra: A válaszadók munkaterületének helye szerinti megoszlása

25. ábra: A válaszadók megoszlása a bank típusa szerint

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

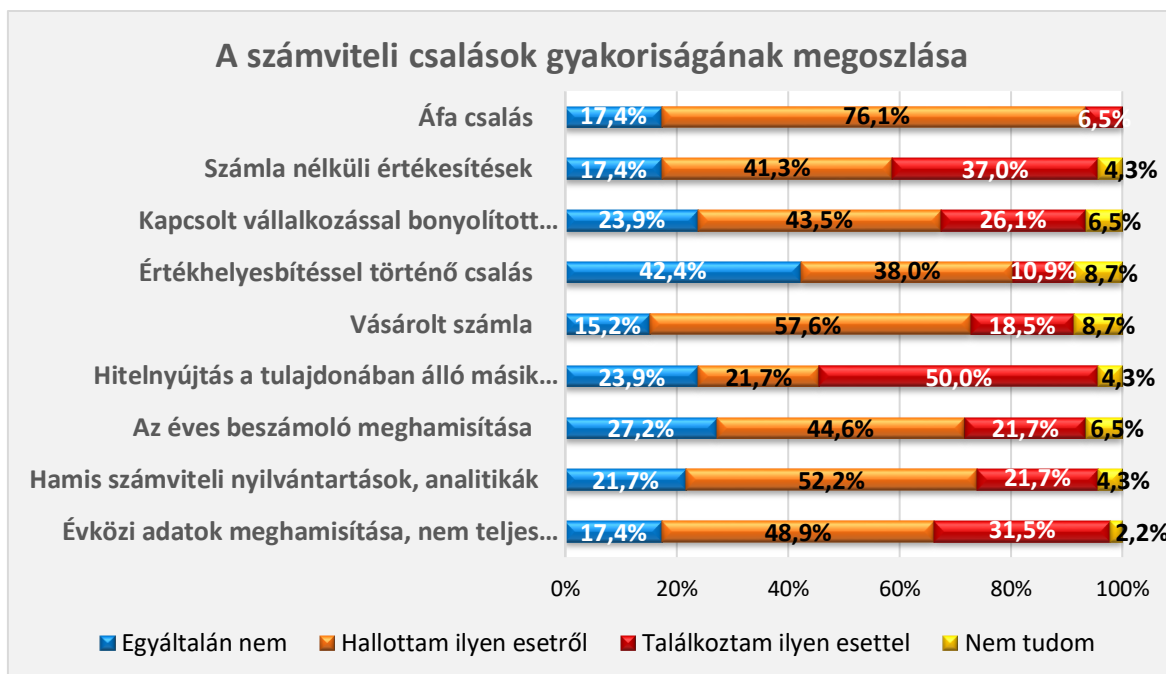
Forrás: saját szerkesztés kérdőív adatai alapján

A válaszadók munkaterületének helye 89%-ban a megyeszékhelyeken van, 7% egyéb városban dolgozik, valamint a takarékszövetkezeti kitöltőknek köszönhetően a kitöltők 4%-a a község/falut jelölte meg. A hitelintézet típusát tekintve a 25. ábrán látható, hogy a válaszadók 72%-a nagybankban tevékenykedik, 12% takarékszövetkezeti dolgozó, 10% közepes bankban- 6% pedig kisbankban dolgozik.

A témaspecifikus kérdések vizsgálata során elsőként azt elemeztem, hogy a kiválasztott 25 csalási esetről hallottak-e, találkoztak-e velük a válaszadók, vagy egyáltalán nem tudnak ilyen esetekről, amely egyúttal rávilágít azok előfordulási gyakoriságára is. A „Nem tudom” opció a válaszadók kérdéssel kapcsolatos tartózkodását hivatott elősegíteni. A csalási eseteket a könnyebb nyomon követhetőség miatt blokkokra szedtem, amelynek alapjai a kvalitatív kutatás során felállított csoportok voltak. Jelen vizsgálatnál a számviteli csalások, fedezetekkel kapcsolatos visszaélések, tulajdonosi/vezetői csalások, banki alkalmazotti csalások játszanak főszerepet, valamint létrehoztam egy egyéb kategóriát is, amelyben azon esetek kerültek összevonásra, amelyek az előző kutatásban külön-külön csoportokból származó egyedi esetek voltak. Az egyes kategóriák elemzésénél a leglényegesebb csalási

eseteket mutatom be röviden, a többi csalási eset részletes leírását a 7.3. melléklet („Csalási esetek magyarázata”) tartalmazza.

26. ábra: A számviteli csalások gyakoriságának megoszlása

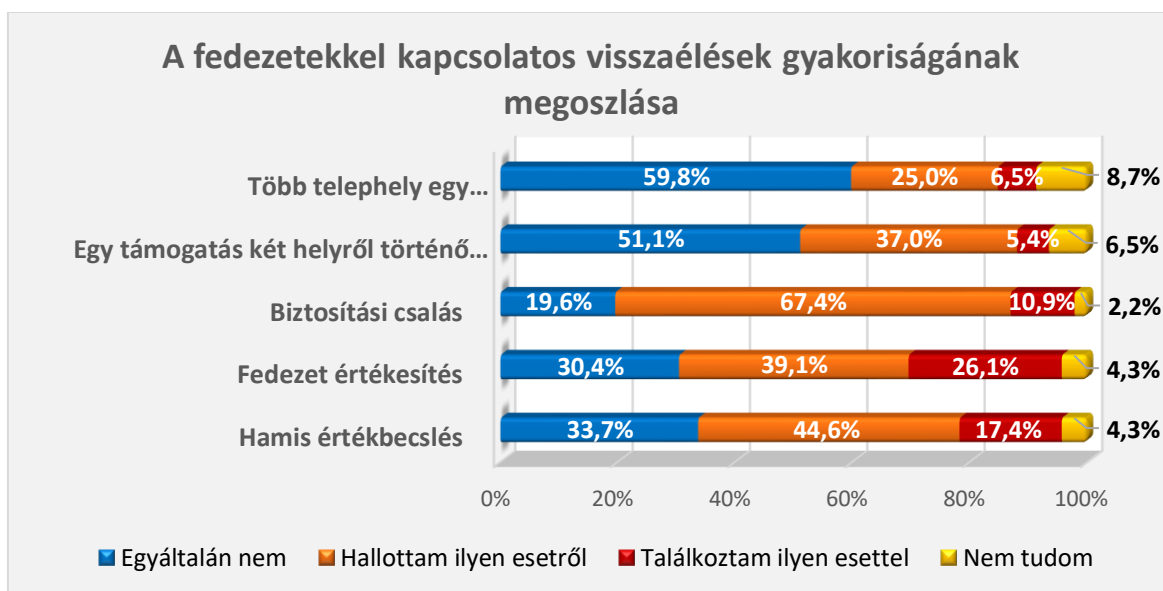

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A 25 csalási esetből 9 a számvitel csalások kategóriájába tartozott. A 26. ábra adataiból látható, hogy a válaszadók fele találkozott, 21,7%-a hallott arról a csalási esetről, amikor a vállalkozó a tulajdonában álló másik cégnek nyújt hitelt, amely által számvitelileg csökkenti a pénzeszközállományát, így ennek alacsony értékével a bank előtt már tudja igazolni folyószámlahitel/forgóeszközhitel igényét, s ha ezt sikeresen megkapta, akkor a hitel folyósítását követően visszautaltatja a másik cégtől a korábban kölcsönadott pénzeszközt. A másik kiugró érték az áfa csalások tekintetében van, itt a válaszadók 76,1%-a hallott ezen kísérletről, 6,5%-a pedig találkozott is vele. Ennek lényege, hogy az ügyfél a hiteligénylésnél a megfinanszíroztatni kívánt tárgy bruttó értékét nettóként tünteti fel, s ezzel vezeti félre a hitelintézetet. Ennek eszköze általában a manipulált árajánlat, előlegheszámla, amely magasabb összegről szól, mint az eszköz nettó értéke, általában a kettő közötti különbséget az Áfa összege. A hitelintézeteknél szabály, hogy az áfát nem finanszírozhatják meg, ezt mint önerőt az ügyfélnek kell viselnie, amit egyébként később visszaigényelhet. Szintén erős értéket képvisel a számviteli csalások között a számla nélküli értékesítés, ugyanis a válaszadók 37%-a találkozott vele, 43,5% pedig hallott róla. E csalási forma során a

vállalkozó az adott készletet számlával veszi meg, ami által kimutatható a könyvekben, de amikor eladja, azt már számla nélkül teszi. Így nincs ellenbizonylat, ami által a készletet ki lehetne vezetni a nyilvántartásokból, holott az fizikailag már nincs meg. A bank szempontjából ez azért veszélyes, mert ha az adott készlet a hitel fedezete és a bank csak a főkönyvet és az analitikákat vizsgálja a hitelezési folyamat során, akkor a hitel esetleges bedőlése esetén a várható megtérülés kifejezetten kétséges. A számviteli csalások halmazában kiemelt nagyságot – 31,5% találkozott vele, 48,1% hallott ilyen esetről – képvisel az évközi adatok meghamisítása, nem teljeskörű könyvelés és főkönyvi kivonatok. Ennek veszélyessége abban rejlik, hogy a hitelintézetek által ezen kimutatásokból számolt mutatók nem a valós képet fogják mutatni.

27. ábra: A fedezetekkel kapcsolatos visszaélések gyakoriságának megoszlása

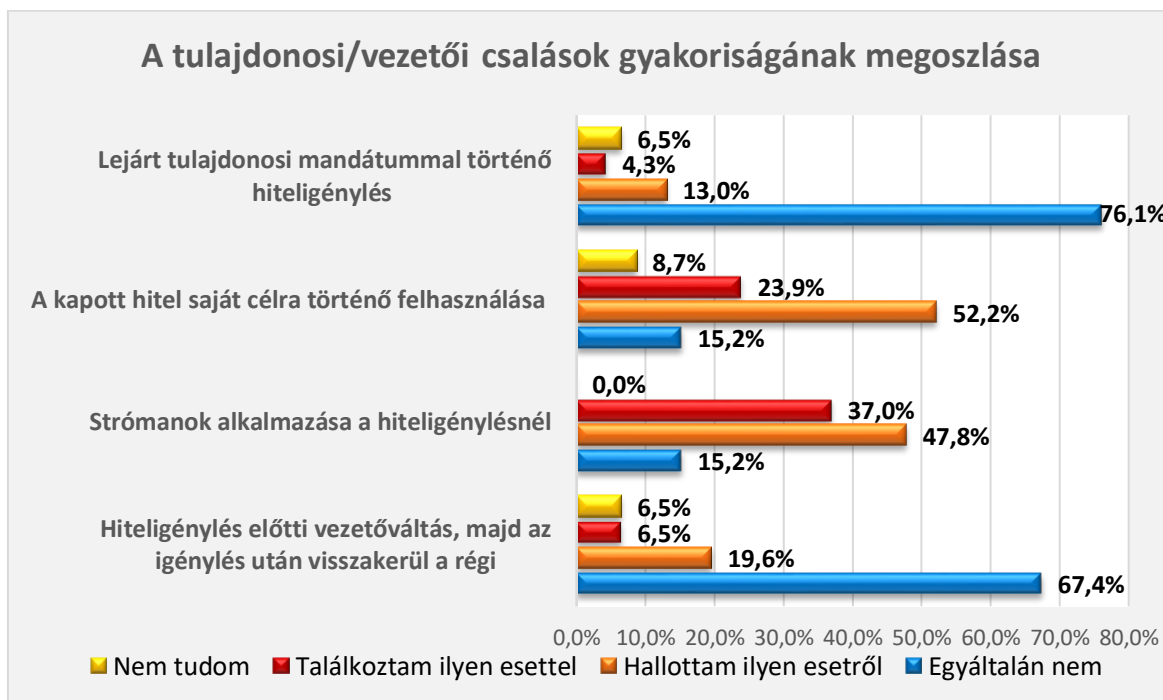

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A fedezetekkel kapcsolatos visszaélések tekintetében látható, hogy a fedezetértékesítéssel találkozott (26,1%) a legtöbb banki szakember, valamint 39,1% hallott ilyen esetről. Ez az a klasszikus eset, amikor is a vállalkozó eladja a hitel biztosítékaul szolgáló ingatlant, készletállományt vagy egyéb más típusú fedezetet. A második leggyakoribb fedezetekkel történő csalási eset a biztosítási csalás, a válaszadók 10,9%-a találkozott vele, 67,4% pedig hallott róla. A biztosítási csalás legtipikusabb példája a bejelentett raktártűz, amikor a fedezet ég el, így kvázi fedezetlenné vált a bank által kihelyezett hitel. Az ügyfél megkapja a biztosítótól a kártérítést, amivel aztán eltűnik a bank látóköréből, így úgy mond kétszeresen

nyert az ügyleten. A hamis értébecslések is magas arányt értek el (17,4% találkozott vele, 44,6% hallott róla). Ennek lényege, hogy a hitel fedezetéül szolgáló ingatlan túlértékelik, ezáltal a bankot megtévesztik, aki a magasabb összegű fedezetért, nagyobb összegű hitelt bírál el.

28. ábra: A tulajdonosi/vezetői csalások gyakoriságának megoszlása

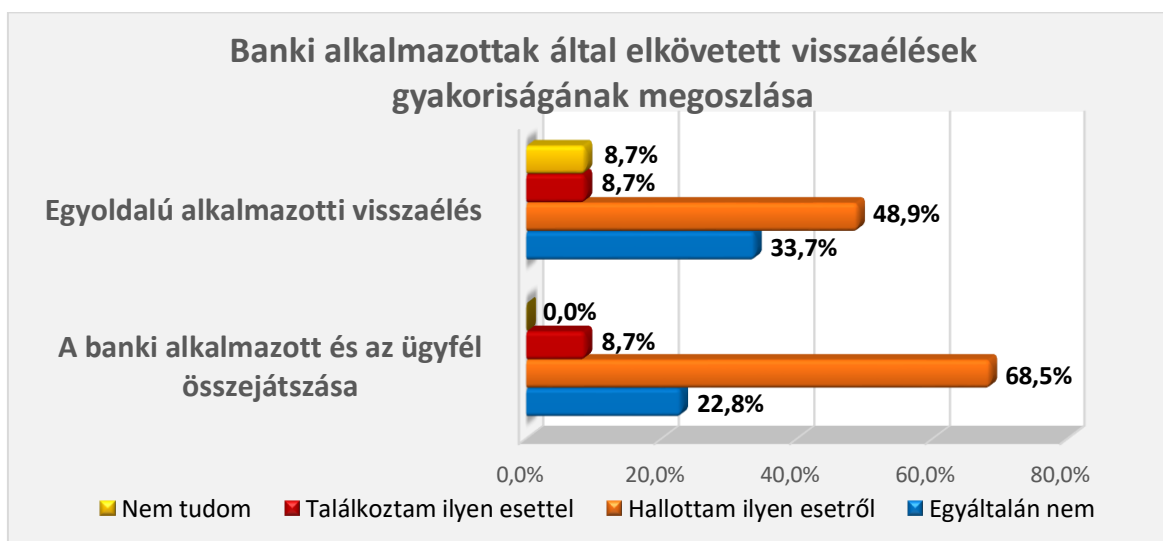

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A tulajdonosi/vezetői csalások tekintetében egyértelműen a strómanokon keresztül történő hiteligenylés a leggyakoribb, a válaszadók 37%-a találkozott ilyen esettel, 47,8% pedig hallott ilyen kísérletről. A strómanok alkalmazása azt jelenti, hogy egy bizonyos körön kívüli személyt, gyakran hajléktalanokat állítanak ügyvezető pozícióba és az ő nevében veszik fel a hiteleket, de ténylegesen nem ő a cégvezető. A tényleges tulajdonos így a háttérbe tud vonulni, ahol olyan ügyleteket kezdeményezhet, ami aggályos. Szintén magas annak a csalási formának az aránya (23,9% találkozott, 52,2% hallott ilyenről), amikor a kapott hitelt a vállalkozó saját célra és használatra és nem a vállalkozásának eredményesebb működése céljára fordította. Például vásárol egy ingatlant, ahol azután életvitel szerűen tartózkodik.

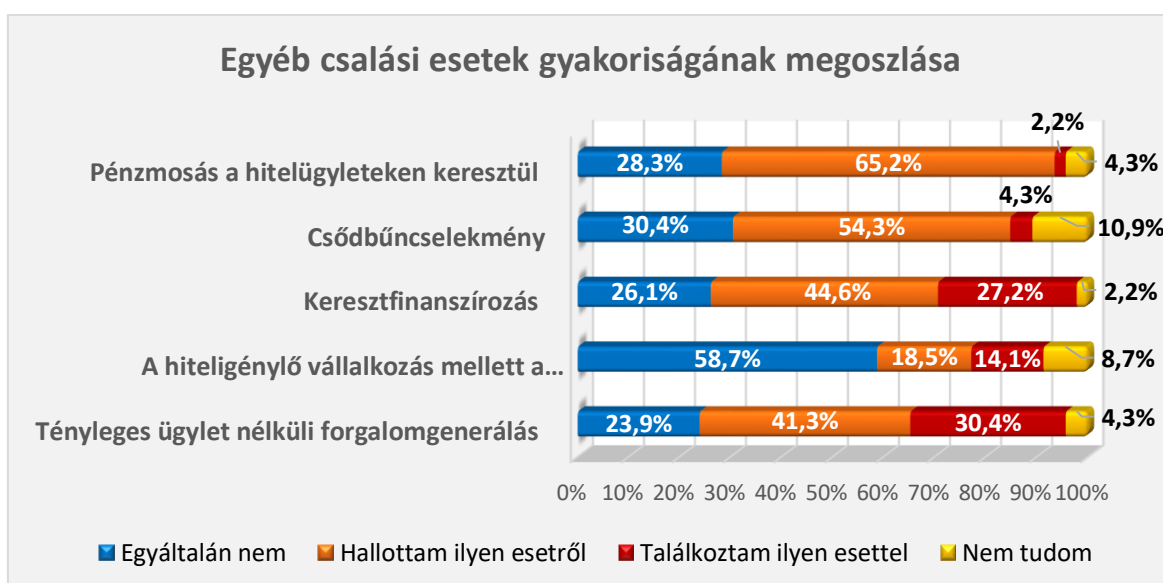
29. ábra: Banki alkalmazottak által elkövetett visszaélések gyakoriságának megoszlása

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A banki alkalmazottak által elkövetett visszaéléseknek két tipikus példája van, az egyoldalú alkalmazotti visszaélés, valamint a banki alkalmazott és az ügyfél összejártsága. Előbbinek a jellegzetessége, hogy a banki alkalmazott egyszemélyben károsítja meg a bankot, míg utóbbi az ügyféllel történő egyezségeen alapszik, például a hitel egy meghatározott százalékaért cserébe az ügyintéző segíti a nem hitelképes vállalkozást a pénzhez jutáshoz. Érdekes egybeesés, hogy mindkét csalási típussal a válaszadók 8,7%-a találkozott és a többség hallott ezen csalárd cselekedetéről.

30. ábra: Egyéb csalási esetek gyakoriságának megoszlása

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

Az általam meghatározott egyéb csalási esetek kategóriájában gyakoriság szempontjából a tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás érte el az első helyet, a válaszadók 30,4%-a találkozott ilyen esettel, 41,3% hallott róla. Ez egy olyan csalási forma, amikor az ügyfél egy céghálón keresztül pörgeti a pénzt, de ezek mögött nincs tényleges teljesítés, s ezáltal tiszta bevétel, hanem mindig ugyanaz a tőke forog körbe többször azt a látszatot keltve, hogy ez egy jól működő vállalkozás, amelynek folyamatosan keletkezik bevétele, ezáltal megéri őt hitelezni. Gyakori jelenség a keresztfinanszírozás is (27,2% találkozott, 44,6% hallott róla), ami azt jelenti, hogy az ügyfél tartozik és kölcsönadó pozícióban is van egy másik vállalkozással szemben, ami által nehezen követhető nyomon, hogy hogyan áll a vállalkozás pénzügyileg. A 30. ábra adataiból az is leolvasható, hogy magas (65,2%) azon válaszadók aránya, akik hallottak a hitelügyleteken keresztül történő pénzmosásról, ezzel szemben viszont csak 2,2% vallotta be, hogy találkozott a gáztettel. Ennek klasszikus példája, amikor az ügyfél hitelt vesz fel, majd azt rövid időn belül visszafizeti, vagy a korábban problémásnak vélt hitelt váratlanul visszafizeti.

A csalási eseteket gyakoriság szempontjából egy jéghegy modellbe ágyazva szemléltetem, amelynek szintjei mutatják a leggyakoribb és a kevésbé gyakoribb ügyleteket. A felszín feletti szint mutatja azokat a csalási eseteket, amelyek nem gyakoriak, így kockázati szempontból sem jelentősek. A felszín alatti szintek mutatják a gyakoribb csalási formákat, a jéghegy aljában azok a csalási esetek vannak elhelyezve, amelyre a válaszadók összességében több mint 70%-ban válaszolták, hogy hallottak az esetről vagy konkrétan találkoztak is vele.

31. ábra: A csalási esetek gyakoriság szerinti jéghegy modellje

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív adatai alapján

A témaspecifikus kérdések következő három blokkját egyben igyekeztem elemezni. Mind a három kérdésnél egy 5 fokozatú Likert skála állt a válaszadók rendelkezésére, amelynek segítségével meg kellett ítélniük az egyes csalási eseteket súlyosság, valószínűség és a kivédhetőségét. Jelen kérdések feltevésével arra kerestem a választ, hogy az egyes csalási esetek milyen típusú veszélyt hordoznak magukban, melyek azok, amelyekre kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a bankoknak, mivel azok súlyosak, valószínűek és védhetetlenek. Ennek megállapításához különböző csoportokba kellett sorolnom az egyes változókat, amelyre a klaszteranalízis jelentette a legkézenfekvőbb megoldást. Az elemzés segít egy csoporton belül a tipikust, a jellemzőket megtalálni. Célja, hogy a megfigyelési egységeket több változó mentén viszonylag homogén csoportokba ossza. (Jánosa, 2015, p. 205.) A klaszteranalízis lehetséges módszerei közül a hierarchikus eljárást választottam, mert ennél a módszerrel volt lehetőség a változók csoportosítására, szemben a többi módszerrel, ahol az egyedeket, vagyis a válaszadókat lehet csoportba vonni. A hierarchikus klaszterelemzés közül az összevonáson alapuló elemzést használtam. Ennek lényege, hogy az eljárás elindításakor minden elem külön egységet alkot, majd lépésenként hoz létre egyre nagyobb

klasztereket mindaddig, míg végül egyetlen klaszterbe nem rakja az összes megfigyelési egységet. (Sajtos-Mitev, 2007, p. 295.)

Az elemzés során a súlyosság, valószínűség, védhetőség témakörét külön-külön dimenzióknak tekintettem, amelyre az IBM SPSS Statistics program segítségével klasztereket alakítottam ki, mindegyikre két-két klasztert hozott a program eredményül. A csoportokat alátámasztó dendogramok a 7.5. mellékletben találhatóak. A klaszterek alapján és a 3 dimenzió mentén a következő kategóriákat képeztem:

2. táblázat: Kategóriák a klaszterek alapján és a 3 dimenzió mentén

Sor-szám	A 3 dimenzió kombinációi	Értékelés a súlyosság és a valószínűség alapján	Javaslat a 3 dimenzió alapján
1.	súlyos + valószínű + nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
2.	súlyos + valószínű + igen	magas veszély	sürgős intézkedés
3.	nem súlyos + valószínű + nem	közepes veszély	tervezés és intézkedés
4.	nem súlyos + valószínű + igen	közepes veszély	intézkedés
5.	súlyos + nem valószínű + nem	közepes veszély	tervezés
6.	súlyos + nem valószínű + igen	közepes veszély	intézkedés
7.	nem súlyos + nem valószínű + nem	közepes veszély	tervezés
8.	nem súlyos + nem valószínű + igen	alacsony veszély	intézkedés

Forrás: saját szerkesztés, a kapott klaszterek alapján

A fenti besorolás a következő tartalommal bír:

1. *A csalási eset súlyos, bekövetkezése valószínű és nem védhető.* Ez a legrosszabb eset, amely kiemelt veszélyt és kockázatot jelent a hitelintézetek számára. Ennek megoldására sürgős tervezés és beavatkozás szükséges, elsősorban a banki szűrőrendszerek és védelmi vonalak fejlesztésével.
2. *A csalási eset súlyos, bekövetkezése valószínű, de védhető.* Mivel megvan a megfelelő védőrendszer, ezért azt sürgősen alkalmazni kell, mert ezen kategóriába eső csalások magas veszélyt jelentenek a hitelintézetek számára.

3. *A csalási eset nem súlyos, viszont a bekövetkezése valószínű és nem védhető.* E csalási esetek kivédésére nincs működőképes védőrendszer, ezért ezt tervezéssel létre kell hozni, majd bevetni. Mivel ezek a csalási esetek nem súlyosak, ezért közepes veszélyt jelentenek a hitelintézetek számára, így a védőrendszer szükséges, de nem elsődleges. A fejlesztés terén prioritást továbbra is az 1. kategória élvez.
4. *A csalási eset nem súlyos, viszont a bekövetkezése valószínű, de kivédhető.* E közepes veszély megelőzése érdekében rendelkezésre áll az alkalmas védőrendszer, így intézkedni kell annak megfelelő használatáról.
5. *A csalási eset súlyos, de a bekövetkezése nem valószínű, viszont nem is védhető.* Mivel ezen csalási esetekre nincs védelem, ezért mindenképpen tervezni kell a jövőre vonatkozóan, de mivel nem valószínű a bekövetkezése hangsúlyt az 1- és a 3. kategóriába tartozó csalási eseteket megelőző eszköz fejlesztésére kell fordítani.
6. *A csalási eset súlyos, de a bekövetkezése nem valószínű, viszont kivédhető.* A csalások visszaszorítására be kell vetni a meglévő védőrendszert, mivel ez már rendelkezésre áll. Tekintettel arra, hogy a bekövetkezése nem valószínű, így csak közepes veszélyt képvisel.
7. *A csalási eset nem súlyos, nem valószínű és nem védhető.* E csalási esetek szintén közepes veszélyt hordoznak magukban, mivel nem okoznak nagy kárt, nem kell tartani attól, hogy elkövetik, viszont ha mégis megtennék, arra nincs védelem. Ezért a jövőre vonatkozóan mindenképpen fejleszteni kell a területet.
8. *A csalási eset nem súlyos, nem valószínű és kivédhető.* Ez a legjobb kategória, hiszen nem tartanak attól, hogy bekövetkezik a csalási eset, de ha mégis, az nem okoz nagy veszteséget, valamint megvan minden eszköz arra, hogy kivédjék. E kategóriába tartozó esetek alacsony veszélyűek, amelynek további redukálása intézkedést igényel.

A 25 csalási esetet a 2. táblázat alapján egy észlelési térképbe kategorizáltam be.

3. táblázat: A csalási esetek észlelési térképe

Csalási eset megnevezése	Súlyosság	Valószínűség	Kivédhető-e	Érzékelt veszélyszint (súlyosság és valószínűség alapján)	Javaslat (érezkelt veszélyszint és a beavatkozási lehetőség alapján)
Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat	súlyos	valószínű	nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák	súlyos	valószínű	nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
Vásárolt számla	súlyos	valószínű	nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
Számla nélküli értékesítések	súlyos	valószínű	nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
Áfa csalás	súlyos	valószínű	nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás
Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél	súlyos	valószínű	igen	magas veszély	sürgős intézkedés
Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás	súlyos	valószínű	igen	magas veszély	sürgős intézkedés
Csődbűncselekmény	súlyos	nem valószínű	nem	közepes veszély	tervezés
Az éves beszámoló meghamisítása	súlyos	nem valószínű	nem	közepes veszély	tervezés
Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
A banki alkalmazott és az ügyfél összejátszása	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Egyoldalú alkalmazotti visszaélés	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Értékhelyesbítéssel történő csalás	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Hamis értékebecslés	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Fedezet értékesítés	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Biztosítási csalás	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd igénylés után visszakerül a régi	súlyos	nem valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
A kapott hitel saját célra történő felhasználása	nem súlyos	valószínű	nem	közepes veszély	tervezés és intézkedés
A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is, s ezt eltitkolja	nem súlyos	valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés

Keresztfinanszírozás	nem súlyos	valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek	nem súlyos	valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel	nem súlyos	valószínű	igen	közepes veszély	intézkedés
Több telephely egy eszközállománnyal	nem súlyos	nem valószínű	igen	alacsony veszély	intézkedés
Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés	nem súlyos	nem valószínű	igen	alacsony veszély	intézkedés

Forrás: saját szerkesztés

1. kategória	súlyos + valószínű + nem	magas veszély	sürgős tervezés és beavatkozás

Az észlelési térképről látható, hogy a legnagyobb veszélyt a számviteli csalások jelentik, ezen belül pedig az évközi adatok meghamisítása, nem teljeskörű könyvelés és főkönyvi kivonat, hamis számviteli nyilvántartások, analitikák, vásárolt számla, számla nélküli értékesítés és az áfa csalás. Ezen csalási esetek kiküszöbölésére sürgős beavatkozás szükséges a bankok részéről, a védőrendszerekbe fektethető erőforrásokat ezen területek fejlesztésére kell invesztálni, valamint maximális odafigyelés szükséges az alkalmazottak részéről a hitelbírálat és a monitoring során. Az évközi adatok meghamisítása kapcsán kiemelt figyelmet kellene fordítani azokra az ügyfelekre, akiknél csak év végi készletelszámolás van, mivel ők tudnak leginkább játszani az évközi számokkal, hiszen bizonytalan, hogy a készlet hogyan alakul az év végén. Bár a hitelbírálat és az adóminősítés nem az évközi adatok alapján történik, viszont a monitoring során a tendencia sokat elárulhat az adott vállalkozásról. A hamis számviteli nyilvántartások és analitikák kapcsán az mondható el, hogy a vállalkozások gyakorta alkalmazzák azt a csalárd eljárást, hogy másféle adatszolgáltatást nyújtanak be az ellenőrző szervezeteknek és mást (hamisított analitikákat) a hitelintézeteknek, ezért lényeges, hogy a hitelintézet és az ellenőrző szerv a hitelezési folyamat során folyamatosan kapcsolatban álljon egymással. A számlavásárlások veszélyszintje szintén nagyon magas. A probléma az, hogy ezen ügyletek révén nincs tényleges teljesítés az árbevétel mögött, viszont a nagyobb volumenű árbevétellel egyenes az út a magasabb összegű hitelfelvétel felé. Később aztán lecsökken az árbevétel, amely gyakorta azt eredményezi, hogy az adós nem tudja visszafizetni a hitelt és a járulékait. A vásárolt számlák tekintetében megoldást jelenthetne a mélyinterjú vizsgálatnál már

ismertetett online könyvelés bevezetése. A számla nélküli értékesítés és az áfa csalás veszélyeiről a korábbiakban már volt szó. A klaszterelemzés arra az eredményre vezetett, hogy e két csalási forma nemcsak hogy gyakori, de igen súlyos is, amelyre jelenleg nincs megfelelő védelmi mechanizmus. A számla nélküli értékesítések ellen talán egy megelőző intézkedés lehetne, ha a monitoringot minden esetben helyszíni szemle keretében és bizonyos partnerek esetében minimum havonta, ad hoc jelleggel végeznék el. Az áfa csalások esetében a védekező stratégiák kialakítása megkezdődött azáltal, hogy az adott eszköz árajánlatát leellenőrzik hasonló paraméterekkel rendelkező eszközök ár összehasonlításával. Az eredmény viszont azt mutatja, hogy a rendszer még nincs kellőképpen kiforrva, úgyhogy erre továbbra is figyelmet kell fordítani.

Az öt legveszélyesebb csalás megelőzésére adott javaslataimat összefoglalóan a 4. táblázat mutatja.

4. táblázat: Javaslato a legmagasabb veszélyszintű csalások megelőzésére

Csalási eset megnevezése	Javaslatom a megelőzésére
Évközi adatok meghamisítása, nem teljeskörű könyvelés, főkönyvi kivonat	Kiemelt figyelem azon partnerekre, akiknél csak évvégi készletelszámolás van.
Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák	A hitelintézet és az ellenőrző szerv folyamatos kapcsolattartása az egész hitelezési folyamat során.
Vásárolt számla	Online könyvelés bevezetése.
Számla nélküli értékesítések	Minden esetben helyszíni szemle, havonta történő monitoring.
Áfa csalás	A már alkalmazásra került ár összehasonlító módszer hatékonyságának javítása.

Forrás: saját szerkesztés

2. kategória	súlyos + valószínű + igen	magas veszély	sürgős intézkedés

A következő kategóriába eső két csalással kapcsolatban az eredményekre nézve elmondható, hogy rendkívüli veszélyforrást jelentenek a hitelintézetek számára, mivel meglehetősen súlyosak és magas a bekövetkezési valószínűségük. Ezt támasztja alá az is, hogy a korábbiakban arról számoltak be a válaszadók, hogy a hitelfelvételnél alkalmazott strómanok által elkövetett csalásról 84,8% hallott vagy találkozott vele. A tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálásnál ez az arány 71,7%. Mivel jelen blokkban a banki szakemberek

azt nyilatkozták, hogy megvan a megfelelő védőrendszer, ezért ezt sürgősen használni kell a kockázat csökkentése érdekében. A tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás megelőzésének egy eszköze a partner folyószámlájának nyomon követése, ezt a jövőben sokkal hatékonyabban lenne célszerű ellenőrizni.

5. kategória	súlyos + nem valószínű + nem	közepes veszély	tervezés

A közepes veszélyszinthez sorolható a csődbűncselekmény és az éves beszámoló meghamisítása, amelyek súlyos bűncselekményeknek tekinthetők, viszont a bekövetkezésük szerencsére nem valószínű. Az éves beszámoló meghamisításának alacsony valószínűségi szintje arra vezethető vissza, hogy a számviteli törvény kötelezővé tette annak közzétételét az e-beszámoló portálon, így nagymértékben visszaszorult az azzal történő trükközés. Az eredmény viszont érdekes abban a vonatkozásban, hogy a megkérdezettek többsége az éves beszámoló hamisítását nem tartja kivédhetőnek.

6. kategória	súlyos + nem valószínű + igen	közepes veszély	intézkedés

A következő kategóriába tartozó csalási esetek szintén közepesen veszélyesek, ami abból adódik, hogy súlyos kimenetelűek, de nem valószínű a bekövetkezésük és még ki is védhetők. A védelemről azonban itt is intézkedni kell, hiszen ha mégis bekövetkezne egy-egy ügylet, az súlyosságából adódóan komoly veszteséget eredményezhet a hitelintézet részére. Erre azért is kell figyelni, mert a gyakoriság vizsgálatok a válaszadók több mint 70%-a nyilatkozta azt, hogy hallott róla vagy találkozott banki alkalmazott és az ügyfél összejátszásán alapuló csalási kísérlettel, vagy a biztosítási csalással, ezért a védőrendszereket ezen csalások visszaszorítása érdekében aktivizálni kell. Az eredményből visszaköszön azonban, hogy a már használt rendszerek közül is vannak jól beváltak. Például az alkalmazottak által elkövetett csalásokat hatékonyan akadályozzák meg a belső csalásfigyelő algoritmusok, de a védőrendszer hatékonyságát tükrözi vissza az a tény, hogy például a hamis értékbecslések egyre inkább visszaszorulóban vannak. Az oka, hogy alkalmaznak belső és külső értékbecslőket is, akik személyesen felelnek a kiadott értékbecslésekért.

3. kategória	nem súlyos + valószínű + nem	közepes veszély	tervezés és intézkedés

A kapott hitel saját célra történő felhasználása szintén a közepesen veszélyes kategóriába tartozik azzal a különbséggel, hogy az elkövetése nem súlyos, viszont valószínű, amelyre jelenleg nincs megfelelő védelem. A jövőre vonatkozóan azonban egy fő fejlesztési irányvonalnak kell lennie az e csalási forma visszaszorítására alkalmas védőrendszer kialakítása, mivel a válaszadók 76,1%-a nyilatkozta azt, hogy hallott vagy találkozott ilyen esettel.

4. kategória	nem súlyos + valószínű + igen	közepes veszély	intézkedés

A következő négy csalási eset közepes veszélyt jelent, mivel nem súlyosak, de valószínűleg bekövetkeznek, viszont ezeket a védőrendszerek hátrítani tudják. Ebből kifolyólag a védekező mechanizmusokat mindenképpen aktivizálni kell, hogy mindinkább visszaszoruljanak a csalási kísérletek, ezáltal redukálódjon ennek kockázati szintje is. A védelmi intézkedések közé tartozik például az, hogy a bankok vizsgálják a cégkapcsolati hálót, így kiküszöbölhetők a kapcsolt vállalkozással és egyéb, a hiteligénylő tulajdonában álló vállalkozásokkal folytatott ügyletekkel kapcsolatos finanszírozási hiteligények.

8. kategória	nem súlyos + nem valószínű + igen	alacsony veszély	intézkedés

Kockázati szempontból alacsony veszélyt képvisel a következő két csalási forma. Csalási eset, amikor a vállalkozó tulajdonában több telephely is van, amelyekről azt állítja, hogy mindegyiken termelés folyik. A probléma az, hogy némely esetben hiába van akár 3-4 telephely is a vállalkozó birtokában, csak egy munkaterületen rendelkezik eszközállománnyal, amelyet mindig átcsoportosít arra a telephelyre, ahol éppen a helyszíni szemle folyik. Ennek bekövetkezésének valószínűsége alacsony, mivel számos területen nehéz kivitelezni ezt az eljárást, ezáltal e csalási típus csak elvétve fordul elő. A lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés szintén nem valószínű, mert a hitelezők a hatályos cégkivonatban ellenőrzik a tulajdonos kilétét. Az ezzel történő visszaélés csak abban az esetben szokott előfordulni, ha az ügyintéző nem fordít kellő figyelmet rá, vagy elmulasztja az adatok ellenőrzését. Bár ez a „legjobb” nevezhető kategória, mégsem szabad a hitelintézeteknek eltekinteni attól a tényről, hogy hibák mindig csúszhatnak a

rendszerbe, ezért nem szabad, hogy lankadjon a figyelmük. Ezt kiküszöbölendő, a kollégákat folyamatosan oktatni kell.

A csalási eseteket kockázati súlyosság, valószínűség és kivédhetőség szempontjából a következő jéghegy modell szemlélteti. A felszín feletti szint az alacsony veszélyszintű csalási ügyleteket tartalmazza. A felszín alatti, középső rész a közepes veszélyességi szintű csalásokat foglalja magába, míg a legmélyebben a magas kockázati szintű csalások kerültek elhelyezésre, amelyek súlyosak, valószínűek és többnyire nincs ellenük hatékony szűrő- és védőrendszer.

32. ábra: A csalási esetek jéghegy modellje az érzékelt veszélyszint alapján

Forrás: saját szerkesztés

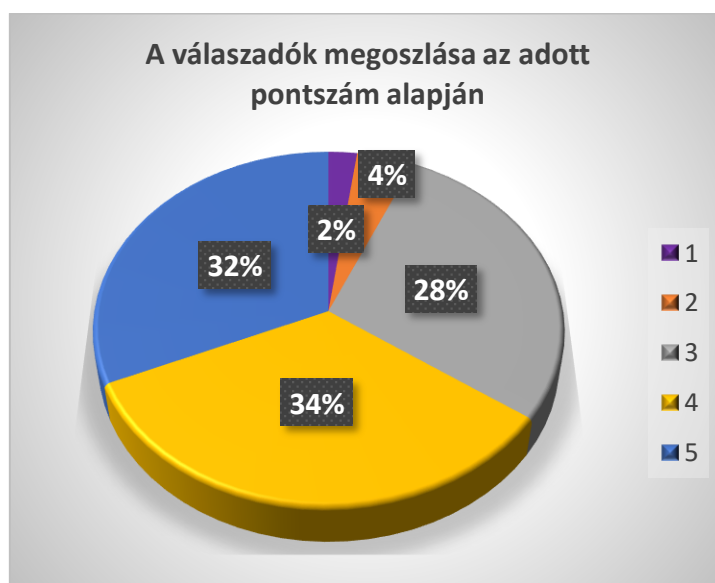
A csalási esetek 3 dimenzió mentén történő vizualizálását a 7.6. mellékletben található diagram tartalmazza. A valószínűség, súlyosság és kivédhetőség szempontjából kapott válaszokból átlagot számítottam, amely alapján a csalási eseteket pontdiagram segítségével ábrázoltam. Az átlagpontok csak a szemléltetés miatt kerültek alkalmazásra.

A kérdőív végén feltettem néhány egyéb, a témához kapcsolódó kérdést, mivel kíváncsi voltam, hogy a válaszadók mit gondolnak a csalás hírnévromboló hatásától, a korrupció bankszektorbeli jelenlétéről, valamint a döntéshozók anyagi megvesztegetéséről és alkalmazottak által elkövetett visszaélésekről.

33. ábra: A válaszadók megoszlása a csalási eset hírnévromboló hatására adott pontszám alapján

Mit gondol, ha egy csalási esetre fény derül, az mennyire rombolja a bank hírnevét?

Egyáltalán nem Teljes mértékben
3.88 / 5

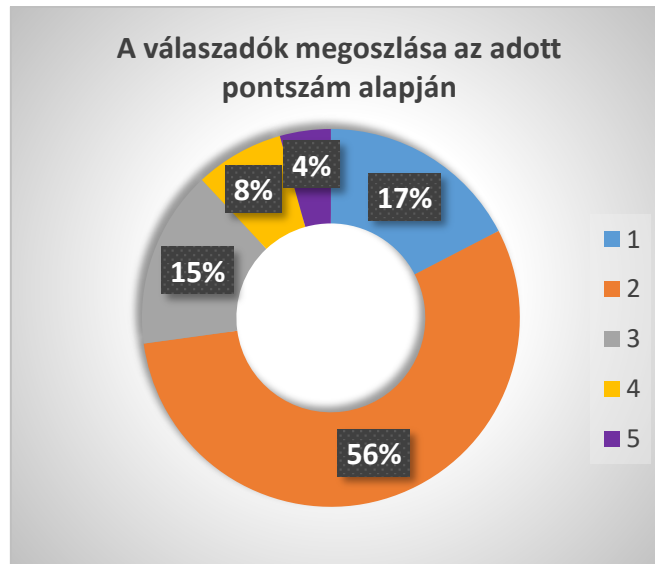
Forrás: kerdoivem.hu eredményei és saját szerkesztés, a kérdőív alapján

A szekunder kutatás során szó esett a bankokat sújtó reputációs kockázatról, amelyet egy-egy csalási eset indukál. Ez a kockázati típus a bank jó hírnevét veszélyeztetni, hiszen a sajtóban megjelenő negatív események befektetői oldalról bizalomvesztést eredményezhetnek, amelynek nem megfelelő kezelése komoly válsághelyzetbe sodorhatja a hitelintézetet. A kapott eredményekből látható, hogy a csalások tekintetében a reputációs kockázatnak valóban van létjogosultsága, hiszen a válaszadók 32% szerint, ha egy csalási esetre fény derül az teljes mértékben rombolja a bank hírnevét. További 34% véli úgy, hogy a csalásoknak nagymértékű presztízsromboló hatása van, 28% pedig közepesnek ítélte ezt a kockázati faktort. A válaszadók csupán 6%-a adott közepesnél alacsonyabb választ, ami azt jelenti, hogy szerintük a bank renoméja nem csorbul, ha kiderül egy csalási eset.

34. ábra: A válaszadók megoszlása a korrupció jelenlétére vonatkozó kérdésre adott pontszám alapján

Mit gondol, a korrupció a banki szektorban a vállalati területen mennyire van jelen Magyarországon?

Egyáltalán nincs jelen Teljes mértékben jelen van
2.26 / 5

Forrás: kerdoivem.hu eredményei és saját szerkesztés, a kérdőív alapján

Kíváncsi voltam arra, hogy a válaszadók mit gondolnak arról, hogy napjaink egyik legsúlyosabb és leggyakoribb gazdasági bűnözési formája, a korrupció mennyire van jelen a bankszektorban, azon belül is a vállalati területen. A korrupciót a szakirodalom négy szemszögből definiálja:

- **Korrupct gyakorlat:** a korrupciónak az a formája, amikor azért adnak, kapnak, kérnek, felajánlanak közvetlen vagy közvetett módon valamely anyagi értékét, hogy rossz irányú befolyást gyakoroljanak a másik partner cselekedeteire.
- **Csalási gyakorlat:** félrevezetés, vagy annak a kísérlete, valamely mulasztással járó cselekedet, hamis színben történő feltüntetetés, amelyet azért követnek el, hogy valamely személy pénzügyi hasznot érjen el, vagy mentesüljön valamely kötelezettség alól.
- **Korlátozó gyakorlat:** olyan csalárd cselekedet, amikor egy személyt megfenyegetnek közvetlenül vagy közvetett módon, azért hogy a cselekedeteit befolyásolják.
- **Összejátszó gyakorlat:** két vagy több partner között a közös, illegális cél elérése érdekében kötött megállapodás, ideértve egy kívülálló személy cselekedeteinek helytelen befolyásolását. (Báger, 2012, p. 8.)

A kérdőív eredményei azt mutatják, hogy a szakemberek a banki szektorban a vállalati területen a korrupció jelenlétét meglehetősen alul reprezentálják, a válaszok módusza 2, a kitöltők 56%-a gondolta úgy, hogy inkább nem fordul elő a korrupció, viszont ez azt jelenti, hogy nem is zárják teljesen ki. A válaszadók 17%-a nyilatkozott úgy, hogy a korrupció egyáltalán nincs jelen a bankszektorban, míg 4% szerint ez a fajta bűncselekmény nagyon gyakran előfordul. A korrupció és a bankszektor kapcsolatát tekintve egy 2018-as nemzetközi felmérés azt az eredményt hozta, hogy a bankszektorban igen erőteljesen van jelen a korrupció, a pénzügyi intézményeknél vizsgált 338 visszaélési esetben 36%-a korrupcióból adódott. (ACFE, 2018, p. 25.) Bár ezek az esetek nincsenek szétválogatva külön vállalati szektorra, mégis egy képet adnak arról, hogy ezzel a visszaélési forrással és ennek megelőzésével a bankszektorban is kiemelten foglalkozni kell.

35. ábra: A válaszadók megoszlása a döntéshozó megvesztegetésére vonatkozó kérdésre adott pontszámok alapján

Mit gondol, milyen gyakran fordul elő a döntéshozó/döntési folyamatban résztvevők anyagi megvesztegetése a hitelbírálat során?

Egyáltalán nem fordul elő   Nagyon gyakran előfordul
1.73 / 5

Forrás: kerdoivem.hu eredményei és saját szerkesztés, a kérdőív alapján

Némiképp a korrupcióval összefüggésben megkérdeztem a kitöltőket, hogy mit gondolnak a döntéshozók, a döntési folyamatban résztvevők anyagi megvesztegetése előfordul-e a hitelbírálat során. A 35. ábra mutatja, hogy a válaszadók túlnyomó többsége (91%) úgy gondolja, hogy inkább nem- vagy egyáltalán nem fordul elő ez az eset. Teljesen azonban

nem lehet kizárni ezt a lehetőséget, mivel a válaszadók közül voltak, akik úgy vélték, hogy előfordul (4%) és volt aki úgy nyilatkozott (2%), hogy nagyon gyakran előfordul a döntéshozók anyagi megvesztegetése.

36. ábra: A válaszadók megoszlása az alkalmazottak által elkövetett csalások kérdésre adott pontszámok alapján

Mit gondol, milyen gyakran fordulnak elő az alkalmazottak által elkövetett csalások?

Egyáltalán nem fordul elő Nagyon gyakran előfordul
1.99 / 5

Forrás: kerdoivem.hu eredményei és saját szerkesztés, a kérdőív alapján

A kapott eredmények arra világítanak rá, hogy kevésbé fordulnak elő a banki alkalmazottak által elkövetett csalások. Ez összhangban van az első témaspecifikus kérdésnél kapott eredménnyel, ahol a válaszadók csupán 8,7%-a nyilatkozta, hogy találkozott ilyen jellegű visszaéléssel. Bár kis szeletet képvisel a perecből, de nem szabad elsiklani afelett, hogy 4% úgy gondolja, hogy a banki alkalmazotti visszaélések nagyon gyakran előfordulnak. Ebből kifolyólag a HR szerepe kulcsfontosságú a kiválasztás során, hiszen nem mindegy, hogy milyen kompetenciákkal alkalmazzák a banki munkavállalókat. A HR munkatársaknak fel kell ismerniük a rejtett, megingathatósági jellemvonásokat is a kiválasztási folyamat során.

Az újabb csalási esetek azonosítására való törekvésem csak több-kevesebb sikert ért el. Nyitott kérdésként teret adtam a válaszadóknak arra, hogy írjanak le olyan csalási ügyleteket, amelyeket a kérdőív nem tartalmazott. Erre négy választ kaptam, amelyek a következők:

- A hitelintézet megtévesztésére irányul, amikor egy külső forrást is igénylő beruházás esetében a hitelkérelem benyújtását megelőzően a tulajdonosok magánszemélyként vesznek fel hitelt, amelyet a beruházás során a vállalkozás szabad pénzeszközeként tüntetnek fel, mintha az a vállalkozás tevékenységéből származna. A hitelintézet a beruházáshoz szükséges hitel igénylése során tévesen azt látja, hogy a vállalkozás jól működik, s megfelelő mértékű önerővel rendelkezik. Ez esetben a probléma ott jelentkezik, hogy a tulajdonos vagyona terheltté válik, illetve hiteltörlesztési kötelezettsége keletkezik, s a vállalkozások esetében az ilyen módon megvalósított beruházások kétirányú törlesztési kötelezettséggel járnak, amely sok esetben nehéz helyzetbe sodorja a vállalkozást és veszélyezteti annak likviditását.
- Számviteli szempontból egy forrásoldali visszaélés tárgya lehet az eredménytartalék. Ennek a csalási módszernek a lényege, hogy a vállalkozó a megtermelt eredményt nem veszi ki a vállalkozásból, hanem eredménytartalékként elkönnyveli, majd azt amikor pénzre van szüksége egyfajta adóoptimalizált formában tagi hitelként veszi ki a vállalkozásból. A hitelintézet semmilyen törvénytelen tevékenységet nem támogathat, abban nem működhet közre.
- Hitelintézetek elleni csalás megvalósulhat hamis bankgarancia használatával is, vagyis amikor a hiteligenyítés során az ügyfél egy olyan, másik bank írásbeli kötelezettségvállalását, kvázi kezességvállalását csatolja biztosíték gyanánt, amely hamisított.
- Csalási esetnek tekinthető, amikor egy túlárazott eszköz vásárlásához folyamodnak finanszírozási igényhez.

4.2.6. Hipotézisvizsgálat

Hipotézis 1: A legsúlyosabb visszaéléseket a banki alkalmazottak csalási esetei jelentik.

A megkérdezett válaszadók szinte egyöntetűen (97,8%) úgy vélték, hogy a banki alkalmazott és az ügyfél összejártsága a legsúlyosabb visszaélési forma, mivel az 5 fokozatú Likert skálán 90 fő 5-ös pontszámot (nagyon súlyos), 2 fő pedig 4-es pontszámot (súlyos) jelölt. Ilyen magas súlyossági szintet ezen kívül egyik csalási forma sem ért el. Az alátámasztó diagram a 7.6. mellékletben található.

Az első hipotézist elfogadom.

Hipotézis 2: A banki szűrők- és védőrendszerek leginkább a számviteli csalási eseteket képesek felismerni és kivédeni.

Az észlelési térképről leolvasható, hogy a nyolc olyan eset közül, amelyeket a banki szűrők nem tudnak kivédeni hat egyértelműen a számviteli csalások kategóriájába tartozik. Az öt legmagasabb veszélyszintű csalás, amely súlyos, bekövetkezése valószínű és nem védhető, egytől egyig számviteli eredetű.

A második hipotézist elutasítom.

Hipotézis 3: A fedezetekkel kapcsolatos visszaélések a leggyakoribb csalási formák.

A gyakoriság szempontjából felállított jéghegy modellben látható, hogy a fedezetekkel kapcsolatos csalások többsége (hamis értékbecslés, fedezet értékesítés, egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása) a jéghegy középső szintjén helyezkednek el, valamint a legkevésbé gyakori kategóriába került a több telephelyen bemutatott egyazon eszközállomány típusú csalás. A leggyakoribb csalások a jéghegy aljában helyezkednek el, ahol a 12 csalásból csak a biztosítási csalás a fedezet jellegű visszaélés. A leggyakoribb csalási formák között egyértelműen a számviteli csalások dominálnak.

A harmadik hipotézist elutasítom.

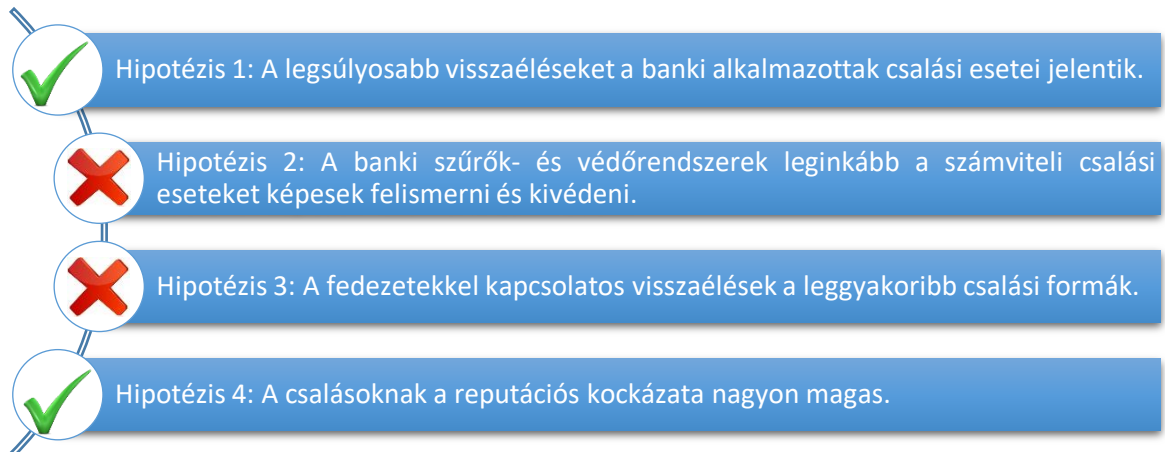
Hipotézis 4: A csalásoknak a reputációs kockázata nagyon magas.

A kérdőív eredményeiből megállapítottam, hogy a csalások tekintetében a reputációs kockázat valóban magas veszélyfaktorú, hiszen a válaszadók 32% szerint, ha egy csalási esetre fény derül az teljes mértékben rombolja a bank hírnevét. További 34% véli úgy, hogy

a csalásoknak nagymértékű presztízsromboló hatása van, 28% pedig közepesnek ítélte ezt a kockázati faktort.

A negyedik hipotézist elfogadom.

37. ábra: A hipotézisvizsgálat eredményei

Forrás: saját szerkesztés

5. ÖSSZEGZÉS

A kutatásom legfőbb célkitűzése az volt, hogy átfogó képet kapjak arról, hogy a korábban azonosított csalási formák közül valójában melyek azok, amelyek a legnagyobb veszélyt és kockázatot jelentik a hitelintézetek számára.

A szekunder kutatás során elsőként vizsgáltam a fehérgalléros- és a gazdasági bűnözés fogalmát. Ez a kutatás szempontjából elkerülhetetlen volt, hiszen a csalás, mint kriminológiai kifejezés e tényezőkre vezethető vissza. A gazdasági bűnözés volumenét számokban is igyekeztem bemutatni, amelyhez a PwC kétévenként kiadott jelentéseit vizsgáltam meg. A jelentések azt a célt szolgálják, hogy rávilágítsanak azokra az elkövetési formákra, amelyek a legnagyobb veszélyt jelentik a vállalkozások számára. A számok azt mutatják, hogy Magyarországon erőteljes a gazdasági bűnözés jelenléte. A PwC jelentései mellett elemeztem még a KPMG nemzetközi szintű banki csalási felmérését is, amelyből az derült ki, hogy a bankszektor legnagyobb kihívását a kibertámadások hordozzák magukban. Magyarországi viszonylatban a konkrét hitelcsaláshoz kapcsolódó bűncselekményeket vettem górcső alá, amelyhez a BRFK statisztikai adatbázisát hívtam segítségül. A legfontosabb megállapításom az volt, hogy bár évről évre csökken az elkövetések darabszáma, az okozott kár értéke mégis növekvő tendenciát mutat, ami azt jelenti, hogy egy-egy bűncselekmény jóval szervezettebben kerül végrehajtásra, amely nagyobb mértékű veszteséget is okoz.

A piaci trendek után áttértem a kutatás főszereplőjének számító csalás vizsgálatára, kriminológiai és pszichológiai oldalról egyaránt. Ezt követően a banki kockázatkezelés rendszerét tekintettem át, ahol a fő fókusz a csalás kockázata és annak csökkentése körül összpontosult. Ezzel összefüggésben bemutattam a külső- és belső védelmi vonalakat. A bankok kockázatvállalási hajlandóságát igyekeznek keretek közé szorítani a bázeli szabályok, az ezek alapjain nyugvó Hitelintézeti törvény és a Felügyelet. A külső szabályozók kutatása kapcsán ismerkedtem meg mélyrehatóbban a bázeli szabályokkal, ahol a második ajánlás harmadik pillére előírja, hogy a kötelező nyilvánosságra hozatal égisze alatt a hitelintézetek minden évben kockázati jelentést készítsenek, amelyet aztán publikálnak a nagyközönségnek. Így adott volt a feladat, hogy a téma elmélyítése érdekében tüzetesebben áttekintsem ezeket a dokumentumokat, ezért 7 nagybank kockázati jelentését vizsgáltam meg a csalás szempontból. Arra a megállapításra jutottam, hogy a hitelintézetek

erősen tartózkodnak a témában, annak nyilvánosságra hozatalában. Arra következtetek, hogy e kérdéskör kifejtése reputációs kockázatot, a presztízsvesztes veszélyét hordozza magában. A hitelintézetek valószínűleg tartanak attól, hogy a csalási kockázat részletezésével a belső kontrollfunkciók hiányos résterületeire, a banki szűrők és védőrendszerek támadható pontjaira mutatnak rá, amit aztán egy jól irányzott csalási kísérlettel meg is tudnának törni. A belső védelmi vonalak közül a compliance szervezet és a fraud management funkcióját és feladatait mutattam be részletesebben, de említést tettem a belső ellenőrzés és a kockázati (risk) kontrolling fontosságáról is.

A saját primer kutatásom kétirányú volt. Elsőként kvalitatív technikát, mélyinterjú módszerrel alkalmaztam, amelynek célja az volt, hogy felderítsem a megtévesztő és csalási eseteket, majd azokat rendszerezem. Ehhez 12 banki szakember volt a segítségemre, amelynek eredményeképpen 38 csalási esetet azonosítottam. A primer kutatásom másik irányát kvantitatív technikával, kérdőíves módszerrel bonyolítottam le, amelynek célja az volt, hogy a korábban felderített csalások közül 25-öt vizsgáljak gyakoriság, súlyosság, bekövetkezési valószínűség és kivédhetőség szempontjából. A kérdőívet 92 fő banki szakember töltötte ki. A vizsgált csalási eseteket a gyakoriság szempontjából egy jéghegy modellbe ágyazva szemléltettem, amelynek a felszín feletti szintje mutatja a kevésbé gyakori előfordulású csalásokat, míg a fokozatosan mélyülő szintek a növekvő gyakoriságú csalásokat foglalják magukba. Gyakoriság szempontjából elmondható, hogy elsősorban a számviteli csalások területéhez tartozó elkövetési formákkal találkozott a banki szakemberek többsége, így például az évközi adatok meghamisításával, áfa csalással, a számla nélküli értékesítésekkel. A legkevésbé gyakori esetek közé a tulajdonosi csalások sorolhatók, például a lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligenylés, vagy bizonyos információk eltítkolása.

A csalási esetek súlyosságát, bekövetkezési valószínűségét és védhetőségét illetően hierarchikus klaszteranalízist alkalmaztam, mindhárom dimenzió mentén két-két klasztert hoztam létre. A klaszterek alapján és a három dimenzió mentén különböző kategóriákat alakítottam ki, amelyek meghatározták az egyes csalási esetek veszélyszintjét. A dolgozatom legfőbb produktuma az e módszer alapján megalkotott észlelési térkép. A klaszterek kombinációjának és az érzékelt veszélyszintnek a figyelembe vételével javaslatokat fogalmaztam meg az egyes csalási ügyletekkel kapcsolatos hitelintézeti feladatokat illetően. A vizualizálás érdekében, a veszélyszint alapján létrehoztam egy újabb, komplexebb

jéghegy modellt, amelynek a legmélyebb szintjén rejlenek a legkritikusabb csalási esetek, például a már korábban említett évközi adatok meghamisítása, hamis számviteli nyilvántartások, vásárolt számla, számla nélküli értékesítések, strómanok alkalmazása, áfa csalás vagy a tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás. A felszín feletti szinten az alacsony veszélyszintű elkövetési formák kaptak helyet, így a lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés vagy a több telephely, egy eszközállomány típusú csalás.

A kérdőív utolsó kérdéseiből azt is megtudtam, hogy a megkérdezett banki szakemberek 66%-a szerint a nyilvánosságra kerülő csalási eseteknek súlyos hírnévromboló hatásuk van, valamint a többség úgy gondolja, hogy a korrupció nincs jelen a bankszektorban a vállalati szegmensben. A döntéshozók anyagi megvesztegetése és az alkalmazottak által elkövetett csalások szintén alul reprezentáltak a válaszadók körében. Végezetül sikerült néhány újabb csalási esetet is azonosítanom, ilyen például a tulajdonos magánszemélyként történő hitelfelvétele, az eredménytartalékkal történő visszaélés, a hamis bankgarancia és a túlárzott eszközök finanszírozásához történő hiteligénylés.

És hogy vajon miért követnek el hitelcsalásokat a vállalkozók, mi motiválja őket eme csalárd tett véghezvitelére? Sokszor előfordul, hogy a vállalkozó a hitelkérelem benyújtásakor tudja meg első körben, hogy nem hitelképes, mert már a beszámolóból látszik, hogy negatív a saját tőke, veszteséges a cég. Ez azért van, mert sok cégvezetőnek hiányzik a szervezési-vezetési ismerete, legalábbis a pénzügyi oldalon. Minimális számviteli, könyvelési, adóügyi ismeretük sincs és mindent ráhagynak a könyvelőre. A vállalkozók gyakran beleesnek abba a hibába, hogy minden költségről számlát kérnek és elszámoltatják a vállalkozásban, viszont azért, hogy kevesebb adót kelljen fizetniük a pénztárgépet nem használják folyamatosan. Ezáltal abba a csapdába esnek, hogy a költségeik nagyon magasak lesznek, viszont ezzel szemben nem lesz elég bevételük és így veszteséges lesz a vállalkozás. Erre sok esetben nem hívja fel a figyelmet a könyvelő. Az is látszik, hogy számos esetben csak könyvelő van, aki nem tudja finanszírozási tanácsokkal ellátni a vállalkozókat. A cégvezetőnek legalább negyedévente rá kellene néznie a könyvelésre és úgy megakadályozható lenne, hogy a vállalkozás esetleg hitelképtelen legyen. A vállalkozók általában azért csálnak az adatszolgáltatással, mert olyan gazdasági környezetet alakítanak ki a pénzügyi kultúra alacsony szintje miatt, ami likviditási kényszert szül. Persze van, amikor a csalás motivációja nem a hitelképességen múlik, hanem eleve a büntett a fő mozgatórugó, pláne amikor többszázmillió tételekről van szó.

A kutatásom rámutatott arra, hogy a legtöbb csalással szemben a jelenlegi banki szűrő- és védőrendszerek kielégítően működnek, az ismert csalási kísérletek ellen ma már hatékonyan tudnak fellépni. Vannak azonban olyan magas kockázati szintű csalási típusok, amelyek ellen jelenleg nincs megfelelő védelmi mechanizmus. Fontos lenne, hogy a hitelintézetek proaktívan közelítsék meg a problémát, ezen területekre strukturálják az erőforrásaikat, hiszen a csalások megfékezése egy stratégiai cél kell hogy legyen, az eredményesség és a hosszú távú likviditás fenntartása érdekében.

Fontos kérdés, hogy vajon mit hoz a jövő. A banki védőrendszerek jövőjére vonatkozóan talán némi kihívást jelenthet a digitalizáció és a különböző Fintech megoldások megjelenése. Egyrészt pozitívként elmondható, hogy a technikai vívmányainak köszönhetően még nagyobb ellenőrzési lehetőségük lesz a bankoknak és kevesebb kifizetési lehetőségük lesz a csalóknak, valamint a folyamatok egyre inkább automatizálódni fognak. A kiberbiztonsági elemek azonban rejthetnek némi aggodalmakat, hiszen a különböző Fintech-hez köthető újítások a hackereknek nyújtanak új terepet. A jövőre vonatkozó másik fontos kérdés lenne, hogy hogyan lehetne összeintegrálni a banki, a NAV-os és a rendőrségi adatbázisokat annak érdekében, hogy a csalások mindinkább visszaszoríthatók legyenek. Ez persze kérdéseket vet fel a banki titoktartás és az adatbiztonság szempontjából, viszont véleményem szerint a rendszerek összehangolása potenciális csalásmegelőző forrás lehetne. Fennáll azonban a veszélye, hogy többoldalú hozzáférhetőség miatt egy ilyen egyesített adatbázist könnyebben meghekkkelhetnek bizonyos vállalkozások. A fellelhető információkat akár meg is hamisíthatják, ezáltal jobbnak feltüntetve magukat a valós helyzethez, vagy külső finanszírozási oldalról rosszabb helyzetbe hozva a konkurenciát versenyelőnyt teremthetnek maguknak.

Összességében kijelenthetem, hogy egy dolgozatomban kifejtett és részletesen bemutatott csalási esetek, valamint az észlelési térkép egyfajta gyakorlati útmutatót nyújthat a banki- és rendőrségi területen dolgozók számára egyaránt a csalások minél hatékonyabb felderítése, felismerése és megelőzése tekintetében. Emellett jól hasznosítható a témában kutatók számára is. A banki védőrendszerek jövőjére vonatkozóan Agatha Christie szavaival zárom a dolgozatomat:

„Mindig van egy kiskapu, amelyiken ki lehet bújni, ha az ember elég ügyes ahhoz, hogy megtalálja!” (Agatha Christie)

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. BÁGER Gusztáv: *Korrupció*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012. ISBN 978-963-059252-9
2. BALÁZS Judit – Benedek József – Dancsik Bálint – Eszterhai Viktor – Fábíán Gergely – Freisleben Vilmos – Gyura Gábor – Hidasi Judit – Kardkovács Kolos – Kocziszky György – Sárvári Balázs – Sebestyén Géza – Varga József – Varga Norbert: *Etikus közgazdaságtan*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank, 2019. ISBN 978-615-5318-22-1
3. ERDŐS Mihály – Mérő Katalin: *Pénzügyi közvetítő intézmények*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010. ISBN 978-963-059-960-4
4. GÁL Erzsébet: *Praktikus bankszakmai ismeretek*. Budapest: Saldo Kiadó, 2011. ISBN 978-963-638-390-9
5. GÁL István László: *Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007. ISBN 978-963-05-8536-1
6. GEIS, Gilber: *White-collar and corporate crime*. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2011. ISBN 978-0-313-38054-9
7. GOTTSCHALK, Petter – Gunnesdal, Lars: *White-Collar Crime in the Shadow Economy: Lack of Detection, Investigation and Conviction Compared to Social Security Fraud. Cover pattern*. Cham: Springer Nature, 2018. ISBN 978-3-319-75291-4
8. ILLÉS Ivánné: *Bankmenedzsment*. Budapest: Perfekt Kiadó, 2004. ISBN 963-394-613-1
9. JÁNOSA András: *Adatelemzés IBM SPSS Statistics megoldások alkalmazásával*. Budapest: Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., 2015. ISBN 978-963-9878-41-9
10. KOVÁCS Levente – Marsi Erika: *Bankmenedzsment, banküzemtan*. Budapest: Magyar Bankszövetség, 2018. ISBN 978-963-89653-1-8
11. MALHOTRA, Naresh K. – Simon Judit: *Marketingkutató*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009. ISBN 978-963-058-648-1

12. MOLNÁR Gábor: *Gazdasági bűncselekmények*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2009. ISBN 978-963-258-077-7
13. SAJTOS László – Mitev Ariel: *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó, 2007. ISBN 978-963-9659-08-7
14. SÓVÁGÓ Lajos: *Hitelbírálat*. Budapest: UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., 2001. ISBN 963-388-339-3
15. TÓTH Mihály: *Gazdasági Bűnözés és bűncselekmények*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, 2002. ISBN 963-224-653-5
16. VERES Zoltán – Hoffmann Márta – Kozák Ákos: *Bevezetés a piackutatásba*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2016. ISBN 978-963-05-9675-6
17. WALTER György: *Kereskedelmi banki ismeretek*. Budapest: Alinea Kiadó, 2016. ISBN 978-615-530-399-9
18. BAKI László – Dr. Rajczy Péter – Temesvári Márta: *A működési kockázatok mérése és kezelése a Magyar Nemzeti Bankban. [elektronikus dok.]* Budapest: Magyar Nemzeti Bank, 2004. PDF fájl. ISSN 1585-5651. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 16. Hozzáférés (URL): <https://www.mnb.hu/letoltes/mt32.pdf>
19. BALLÁNÉ Szentpáli Edit: *A megtévesztés lelki háttere. [elektronikus dok.]* Megjelent: MISKOLCI JOGI SZEMLE 13. évfolyam 2. szám 1. kötet 80, 2018. PDF fájl. ISSN 1788-0386. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 30. Hozzáférés (URL): https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/20180201/8_ballane.pdf
20. FÜSTÖS Hajnalka: *A Bázeli ajánlások és a CRD módosításai, valamint hatásuk a hazai hitelintézeti szektor tőke megfelelési mutatójára és szavatoló tőkéjére. [elektronikus dok.]* Megjelent: Gazdaság & Társadalom 8. évfolyam 2. szám, 2016. PDF fájl. ISSN 0865-7823. Letöltés időpontja: 2019. október 12. Hozzáférés (URL): <http://real.mtak.hu/49427/>
21. GÁL István László: *A pénzmosás hatályos büntetőjogi szabályozása Magyarországon. [elektronikus dok.]* Megjelent: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék, 2007. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 22. Hozzáférés (URL): <https://www.mnb.hu/letoltes/pszafhu-rtfkonf-gali.pdf>

22. HEGEDŰS Mihály: *A család motiváció és hatása a Kis- és középvállalkozó Szektorban.* [elektronikus dok.] Megjelent: TAYLOR 6 (1-2), 2014. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 20. Hozzáférés (URL): <http://www.iskolakultura.hu/index.php/taylor/article/view/12844/12700>
23. INZELT Éva: *Korrupció: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái.* [elektronikus dok.] PhD értekezés. Budapest: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2015. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 23. Hozzáférés (URL): https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/20637/Disszertacio_InzeltEva_EDI_T.pdf?sequence=1
24. IRK Ferenc: *Fehérgalléros bűnözés, elitbűnözés, menedzserdeviancia.* [elektronikus dok.] Megjelent: Jog- Állam – Politika 2014/1. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 1. Hozzáférés (URL): <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/irk.pdf>
25. JADHAV, Anirudha: *Fighting Fraud in Financial Services: A Guide to Choosing the Right Technology Solution.* [elektronikus dok.] Megjelent: 2018. Letöltés időpontja: 2019. október 20. Hozzáférés (URL): <https://www.tcs.com/content/dam/tcs/pdf/Industries/Banking%20and%20Financial%20Services/fighting-fraud-in-financial-services.pdf>
26. KONDOROSI András: *Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben.* [elektronikus dok.] PhD értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 29. Hozzáférés (URL): <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kondorosi-andras/kondorosi-andras-muhelyvita-ertekezes%20pdf.pdf>
27. LAMANDA Gabriella – Tamásné Vőneki Zsuzsanna: *Banki kockázati jelentések tartalomelemzése.* [elektronikus dok.] Megjelent: Vezetéstudomány, XLIX. évf. 06. szám, 2018. PDF fájl. ISSN 0133-0179. Letöltés időpontja: 2019. október 14. Hozzáférés (URL): http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3602/1/VT_2018n6p46.pdf

28. SZENDREI Ferenc: *A pénzmosás. [elektronikus dok.]* PhD értekezés. Pécs: PTE-ÁJK, 2010. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2018. október 25. Hozzáférés (URL): <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedesertekezes.pdf>
29. SUTHERLAND, Edwin Hardin: *White-Collar Criminality. [elektronikus dok.]* Megjelent: American Sociological Review, Vol. 5, No. 1, 1940 február. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 14. Hozzáférés (URL): [https://www.asanet.org/sites/default/files/savvy/images/asa/docs/pdf/1939%20Presidential%20Address%20\(Edwin%20Sutherland\).pdf](https://www.asanet.org/sites/default/files/savvy/images/asa/docs/pdf/1939%20Presidential%20Address%20(Edwin%20Sutherland).pdf)
30. SUTHERLAND, Edwin Hardin: *White Collar Crime. [elektronikus dok.]* New York: Dryden Press, 1949. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 14. Hozzáférés (URL): <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106001087888&view=1up&seq=11>
31. TAMÁSNÉ Vőneki Zsuzsanna: *Működési kockázatkezelés a válság után. [elektronikus dok.]* Megjelent: Gazdaság és Pénzügy magyar nyelvű kiadás 2018/4. szám (5. évfolyam). PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 25. Hozzáférés (URL): <http://www.bankszovetseg.hu/Public/gep/2018/321-333%20Tamasne%20Voneki.pdf>
32. TÓTH Mihály: *A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. [elektronikus dok.]* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 2015/4. ISSN 2064-4515. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 25. Hozzáférés (URL): https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2015_03_Toht.pdf
33. VEIT Krisztina: *Szakmai szkepticizmus a könyvvizsgálatban. A csalásfelderítés a szakmai szkepticizmus közötti kapcsolat. [elektronikus dok.]* Megjelent: SZAKma 2014. júliusi-augusztusi lapszám. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 28. Hozzáférés (URL): http://new.szak-ma.hu/data/cikk/10/81/cikk_100081/Veit_Krisztina-Szakmai_szkepticizmus_a_konyvvizsgalatban.pdf
34. Budapest Bank Zrt: *Csalásmenedzsment. [elektronikus dok.]* Megjelent: é.n. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 20. Hozzáférés (URL): <https://docplayer.hu/3879799-Budapest-bank-csalasmenedzsment-szempontok.html>

35. Magyar Bankszövetség: *A compliance (megfelelőség biztosítási) funkció működtetésének legjobb gyakorlata (Best Practice Kódex) [elektronikus dok.]* Megjelent: Budapest, 2017. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 22. Hozzáférés (URL): http://www.bankszovetseg.hu/Content/alapdokumentumok/6_melleklet_Compliance_Best_Practice_Kodex_HUN.pdf
36. MKB Bank Zrt: *Az MKB Bank Zrt. Bankbiztonsági Igazgatósága Üzletbiztonsági munkatárspozícióba keres kollégát. [elektronikus dok.]* Megjelent: é.n. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 20. Hozzáférés (URL): https://www.mkb.hu/sw/static/file/Uzletbiztonsagi_munkatars.pdf

Internetes források

37. FRUHLINGER, Josh: *What is phishing? How this cyber attack works and how to prevent is. [online]* Megjelent: 2019. szeptember 5. Letöltés időpontja: 2019. október 8. Hozzáférés (URL): <https://www.csoonline.com/article/2117843/what-is-phishing-how-this-cyber-attack-works-and-how-to-prevent-it.html>
38. LASHER, Liz: *Best Practices in Fraud Management: Q&A with Bob Shiflet. [online]* Megjelent: 2018. február 5. Letöltés időpontja: 2019. október 8. Hozzáférés (URL): <https://www.fico.com/blogs/best-practices-fraud-management-qanda-bob-shiflet>
39. MISKÓ Judit Anna: *Még szilárdabb alapokat kap az uniós bankszabályozás. [online]* Megjelent: 2019. július 22. Letöltés időpontja: 2019. október 20. Hozzáférés (URL): <https://www.portfolio.hu/bank/20190722/meg-szilardabb-alapokat-kap-az-unios-bankszabalyozas-331901>
40. SZÉP Árpád Olivér: *Mi a gazdasági csalás? Hogyan büntetik? Mit tegyél, ha megvádoltak vele? [online]* Megjelent: 2019. március 20. Letöltés időpontja: 2019. október 2. Hozzáférés (URL): <https://drszep.hu/gazdasagi-csalas/>
41. TOMA Attila: *A kár fogalom változása és értelmezése avagy az elkövető „befektetésének” hatása a csalási cselekmény minősítésére. [online]* Megjelent: 2019. május 15. Letöltés időpontja: 2019. október 1. Hozzáférés (URL): <https://ujbtk.hu/dr->

[toma-attila-a-kar-fogalom-valtozasa-es-ertelmezese-avagy-az-elkoveto-befektetesenek-hatasa-a-csalasi-cselekmeny-minositesere/](#)

42. TÓTH Dávid: *Kockázatelemzés egyes gazdasági bűncselekmények kapcsán.* [online] Megjelent: 2019. június 20. Letöltés időpontja: 2019. október 6. Hozzáférés (URL): https://ujbtk.hu/dr-toth-david-kockazatelemzes-egyes-gazdasagi-buncselekmenyek-kapcsan/#_ftn20
43. Ado Online: *Informatikával a csalások ellen.* [online] Megjelent: 2014. augusztus 5. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 26. Hozzáférés (URL): <https://ado.hu/szamvitel/informatikaval-a-csalasok-ellen/>
44. Európai Tanács: *A bankszektorra vonatkozó tőkekövetelmények.* [online] Frissítve: 2019. március 12. Letöltés időpontja: 2019. október 18. Hozzáférés (URL): <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/>
45. Law Offices of Randy Collins: *White Collar Criminal Defense in Orange County and Riverside.* [online] Megjelent: é.n. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 19. Hozzáférés (URL): <https://mycaliforniadevenseattorney.com/white-collar/>
46. Lupovici Ügyvédi Iroda: *Csalás.* [online] Megjelent: 2017. január 8. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 18. Hozzáférés (URL): <https://www.ugyvedipraxis.hu/buntetojog/csalas>
47. Magyar Nemzeti Bank (MNB): *Felügyeleti keretrendszer. Az MNB felügyeleti és fogyasztóvédelmi mandátuma.* [online] Megjelent: é.n. Letöltés időpontja: 2019. október 29. Hozzáférés (URL): <https://www.mnb.hu/felugyelet/felugyeleti-keretrendszer>
48. PwC: *A PwC Magyarországról.* [online] Megjelent: é.n. Letöltés dátuma: 2019. szeptember 14. Hozzáférés (URL): <https://www.pwc.com/hu/hu/rolunk.html>

Jelentések

49. ACFE: *Report to the nations. 2018 Global study on occupational fraud and abuse.* [elektronikus dok.] Megjelent: 2019. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 30. Hozzáférés (URL): <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/acfepublic/2018-report-to-the-nations.pdf>
50. Budapest Bank Zrt: *Nyilvánosságra hozatali követelmények.* [elektronikus dok.] Megjelent: Budapest, 2019. május 31. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 21. Hozzáférés (URL): https://www.budapestbank.hu/info/sajtoszoba/images/attach/Bank_P3_2018_pdf.pdf
51. Erste Bank Hungary Zrt: *2018. évi Kockázati Jelentés.* [elektronikus dok.] Megjelent: Budapest: 2019. április 29. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 22. Hozzáférés (URL): https://www.erstebank.hu/content/dam/hu/ebh/www_erstebank_hu/kozlemenyek/2019/04/EBH_Pillar3_2018_HU.pdf
52. K&H Bank Zrt: *III. pillér szerinti Kockázati jelentés.* [elektronikus dok.] Megjelent: 2019. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 21. Hozzáférés (URL): <https://www.kh.hu/documents/20184/67767449/Kock%C3%A1zati+jelent%C3%A9s+-+2018+%28B%C3%A1zel+III+-+3.pill%C3%A9r+szerinti+k%C3%B6zz%C3%A9tel%29/8419336b-3c06-434f-a4c7-8ced74c6a43c>
53. KPMG: *Global Banking Fraud Survey. The multi-faceted threat of fraud: Are banks up to the challenge?* [elektronikus dok.] Megjelent: 2019. május 28. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 2. Hozzáférés (URL): <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/05/global-banking-fraud-survey.pdf>
54. MKB Bank Zrt.: *Nyilvánosságra hozatal az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendeletének követelményei alapján.* [elektronikus dok.] Megjelent: Budapest, 2019. április 10. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 22. Hozzáférés (URL): <https://www.mkb.hu/sw/static/file/1.sz.mellekelt-2018evesCRRszerintiBeszamoloMod.pdf>

55. OTP Bank Nyrt: *Nyilvánosságra hozandó információk 2018. december 31. [elektronikus dok.]* Megjelent: Budapest, 2019. április 12. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 21. Hozzáférés (URL):
https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/190412_Nyilvanossagra_hozando_051.pdf
56. PwC: *A gazdasági bűnözés konstans veszélyt jelent. A 2018. évi felmérés a globális és magyar gazdasági bűnözésről és visszaélésekről. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2018. február 19. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 15. Hozzáférés (URL):
https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/gazdasagibunozes_hu_18.pdf
57. PwC: *Alábecsült veszélyek? 2016. évi felmérés a globális és magyar gazdasági bűnözésről. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2016. február 24. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 15. Hozzáférés (URL):
https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/globalis_gazdasagi_bunozes_felmeres/assets/gazdasagibunozes2016_web.pdf
58. PwC: *Globális bűnözés: az üzleti életet fenyegető globális veszély. 2014. évi felmérés a globális és magyar gazdasági bűnözésről. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2014. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 14. Hozzáférés (URL):
https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/globalis_gazdasagi_bunozes_felmeres/assets/globalis_gazdasagi_bunozes_2014_magyar_riport.pdf
59. PwC: *Globális Gazdasági Bűnözés felmérés. Számítógépes bűnözés: Mennyire felkészültek a hazai vállalatok a veszélyekre? Magyarországi jelentés 2011. december. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2011. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. szeptember 14. Hozzáférés (URL):
<https://www.pwc.com/hu/en/publications/assets/globalis-gazdasagi-bunozes-felmeres.pdf>
60. Raiffeisen Bank Zrt.: *A Raiffeisen Bankcsoport kockázatkezelésre vonatkozó információinak nyilvánosságra hozatala 2018. év végére vonatkozóan. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2019. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 22. Hozzáférés (URL):
https://www.raiffeisen.hu/documents/10423/182204/kockazatkzelesi_informaciok_bankcsoport_2018.pdf

61. UniCredit Bank Hungary Zrt.: Az *UniCredit Bank Hungary Zrt. 2018. évre vonatkozó kockázatkezelési jelentése. [elektronikus dok.]* Megjelent: 2019. PDF fájl. Letöltés időpontja: 2019. október 21. Hozzáférés (URL):
https://www.unicreditbank.hu/content/dam/cee2020-pws-hu/Rolunk/befektetok/Pillar3_jelentes_konsz_2018_HU_final.pdf

Jogszabályok

62. 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
63. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
64. 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
65. 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
66. Az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről

Egyéb források

67. VARGA-LENGYELTÓTI Szilvia: *Vállalkozási hitelcsalások nyomában.* TDK dolgozat, 2018. PDF fájl.
68. VARGA-LENGYELTÓTI Szilvia: *ÚNKP 2018-2019 szakmai záró beszámoló.* 2019, PDF fájl.
69. VARGA-LENGYELTÓTI Szilvia: *Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen.* TDK-dolgozat, 2019. PDF fájl.

7. MELLÉKLETEK

7.1. A mélyinterjú kérdései

1. Milyen fő szempontok alapján vizsgálják meg a hitelkérelmeket?
2. Melyek azok a tényezők, amelyek alapján egyértelműen elutasítják a hitelkérelmeket?
3. Munkája során találkozott már a hitelfelvételnél csalókkal?
4. Melyek voltak eddigiekben a főbb csalási módozatok?
5. Tudna néhány konkrét példát említeni?
6. Milyen információkkal akarták megtéveszteni?
7. Hogy derítettek fényt a hamis információkra?
8. Próbáltak már csalni az ügyfelek a különböző biztosítékokkal?
9. Ön szerint melyek a legtipikusabb csalási trükkök és módszerek?
10. Vajon mi motiválja csalásra a vállalkozásokat?
11. Milyen védőrendszerei vannak a bankoknak, hogy kiszűrésre kerülhessenek a csalások?
12. A jövőre nézve mit kellene fejleszteni ezeken a védőrendszereken? Melyek azok a résterületek, amelyre jelenleg nincs megoldás és veszélyt jelentenek a bankra nézve?
13. A pénzmosás hogyan kapcsolódik a hitelügyletekhez? Hallott olyanról, hogy hitelfelvétellel mosták tisztára a fekete pénzt?

7.2. A primer kutatás során használt (papír alapú) kérdőív sablonja

KÉRDŐÍV

Vállalati hitelcsalások

Tisztelt Válaszadó!

Varga-Lengyeltóti Szilvia vagyok, a Budapesti Gazdasági Egyetem Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg végzős, mesterszakos hallgatója. A tudományos diákköri kutatásom és a szakdolgozatom tárgya a **vállalkozások által elkövetett hitelcsalások**. A kutatás már 2018. őszén megkezdődött, amelynek célja az volt, hogy felfedjem a vállalati hitelezési folyamat során alkalmazott megtévesztő és csalási eseteket, s azokat rendszerezem. A kutatás során 12 mélyinterjút készítettem nagybanki- és takarékszövetkezeti szakemberekkel, amelynek eredményeként 38 csalási esetet azonosítottam. A legfőbb motivációm, hogy a jelen kutatási tevékenységem során átfogó képet kapjak arról, hogy a korábban felderített csalások közül valójában melyek azok, amelyek a legnagyobb veszélyt és kockázatot jelentik a hitelintézeteknek, ezért kérdőíves felméréssel vizsgálom meg az elkövetett csalási eseteket előfordulási valószínűség, gyakoriság és súlyosság szempontjából. További célom, hogy az előző kutatásomban azonosított csalási és gyanús esetek listáját még tovább bővítsem. A kutatásom megvalósítását az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programja támogatja.

A lenti kérdőív kitöltésével Ön is nagyban hozzájárulna a kutatásom sikeréhez. Szeretném felhívni a figyelmét, hogy a kérdőív kitöltése **önkéntes és teljesen anonim**. A kérdések megválaszolása körülbelül 20 percet vesz igénybe. A témaspecifikus kérdések kitöltését segíti a mellékelt „*Csalási esetek magyarázata*” nevű segédlet, amelyben igyekeztem részletesen leírni, hogy az egyes csalási esetek alatt mit értek.

Nagyon köszönöm, hogy időt szakít a kérdőív kitöltésére és ezzel segíti mind a tudományos diákköri- mind a szakdolgozatom elkészítését!

Üdvözlettel:

Varga-Lengyeltóti Szilvia

ALAPADATOK

---

1. Mennyi ideje dolgozik hitelintézetnél?
  - kevesebb, mint 1 éve
  - 1-3 éve
  - 4-6 éve
  - 7-10 éve
  - 10 évnél régebben

2. Mióta foglalkozik vállalati hitelezéssel?
  - kevesebb, mint 1 éve
  - 1-3 éve
  - 4-6 éve
  - 7-10 éve
  - 10 évnél régebben

3. Milyen területen dolgozik?
  - kockázatkezelés/kockázatelemzés
  - hitelelemző
  - vállalati tanácsadó/referens
  - ügyfélkapcsolattartó
  - fiókvezető
  - régióvezető
  - egyéb:.....

4. Mi a munkaterületének helye?
  - főváros
  - megyeszékhely
  - egyéb város
  - község/falu
  - egyéb: .....

5. Milyen típusú bankban dolgozik?
  - nagybank
  - közepes bank
  - kisbank
  - takarékszövetkezet
  - egyéb: .....

TÉMASPECIFIKUS KÉRDÉSEK

1. Előfordult-e már a pályafutása során, vagy hallott-e a következő csalási esetekről?

Sor-szám	Csalás megnevezése	Egyáltalán nem	Hallottam ilyen esetről	Találkoztam ilyen esettel	Nem tudom
1.	Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat				
2.	Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák				
3.	Az éves beszámoló meghamisítása				
4.	Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek				
5.	Vásárolt számla				
6.	Értékhelyesbítéssel történő csalás				
7.	Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel				
8.	Számla nélküli értékesítések				
9.	Hamis értébecslés				
10.	Fedezet értékesítés				
11.	Biztosítási csalás				
12.	Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása				
13.	Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd igénylés után visszakerül a régi				
14.	Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél				
15.	Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás				
16.	A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja				
17.	Keresztfinanszírozás				
18.	A kapott hitel saját célra történő felhasználása				
19.	Csődbűncselekmény				
20.	Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül				

21.	A banki alkalmazott és az ügyfél összejárása				
22.	Egyoldalú alkalmazotti visszaélés				
23.	Több telephely egy eszközállománnyal				
24.	Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligenylés				
25.	Áfa csalás				

2. Milyen **súlyosnak** érzi az alábbi csalási eseteket? (1 = Nem súlyos, 5 = Nagyon súlyos)

Sor-szám	Csalás megnevezése	1	2	3	4	5
1.	Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat					
2.	Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák					
3.	Az éves beszámoló meghamisítása					
4.	Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek					
5.	Vásárolt számla					
6.	Értékhelyesbítéssel történő csalás					
7.	Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel					
8.	Számla nélküli értékesítések					
9.	Hamis értékbecslés					
10.	Fedezet értékesítés					
11.	Biztosítási csalás					
12.	Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása					
13.	Hiteligenylés előtti vezetéváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi					
14.	Strómanok alkalmazása a hiteligenylésnél					
15.	Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás					
16.	A hiteligenyülő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja					
17.	Keresztfinanszírozás					
18.	A kapott hitel saját célra történő felhasználása					
19.	Csődbűncselekmény					
20.	Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül					

21.	A banki alkalmazott és az ügyfél összejártsása					
22.	Egyoldalú alkalmazotti visszaélés					
23.	Több telephely egy eszközállománnyal					
24.	Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés					
25.	Áfa csalás					

3. Mennyire érzi napjainkban **valószínűnek** az alábbi csalási esetek bekövetkezését a gyakorlatban? (1 = Egyáltalán nem valószínű, 5 = nagyon valószínű)

Sor-szám	Csalás megnevezése	1	2	3	4	5
1.	Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat					
2.	Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák					
3.	Az éves beszámoló meghamisítása					
4.	Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek					
5.	Vásárolt számla					
6.	Értékhelyesbítéssel történő csalás					
7.	Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel					
8.	Számla nélküli értékesítések					
9.	Hamis értékbecslés					
10.	Fedezet értékesítés					
11.	Biztosítási csalás					
12.	Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása					
13.	Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi					
14.	Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél					
15.	Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás					
16.	A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja					
17.	Keresztfinanszírozás					
18.	A kapott hitel saját célra történő felhasználása					
19.	Csődbűncselekmény					

20.	Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül					
21.	A banki alkalmazott és az ügyfél összejártszása					
22.	Egyoldalú alkalmazotti visszaélés					
23.	Több telephely egy eszközállománnyal					
24.	Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés					
25.	Áfa csalás					

4. Mennyire érzi úgy, hogy az alábbi csalási eseteket a banki szűrők és védőrendszerek **ki tudják védeni**? (1 = egyáltalán nem tudják kivédeni, 5 = teljes mértékben ki tudják védeni)

Sor-szám	Csalás megnevezése	1	2	3	4	5
1.	Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat					
2.	Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák					
3.	Az éves beszámoló meghamisítása					
4.	Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek					
5.	Vásárolt számla					
6.	Értékhelyesbítéssel történő csalás					
7.	Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel					
8.	Számla nélküli értékesítések					
9.	Hamis értékbecslés					
10.	Fedezet értékesítés					
11.	Biztosítási csalás					
12.	Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása					
13.	Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi					
14.	Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél					
15.	Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás					
16.	A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja					
17.	Keresztfinanszírozás					
18.	A kapott hitel saját célra történő felhasználása					

19.	Csőbűncselekmény					
20.	Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül					
21.	A banki alkalmazott és az ügyfél összejárása					
22.	Egyoldalú alkalmazotti visszaélés					
23.	Több telephely egy eszközállománnyal					
24.	Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés					
25.	Áfa csalás					

5. Mit gondol, ha egy csalási esetre fény derül, az mennyire rombolja a bank hírnevét? (1 = egyáltalán nem, 5 = teljes mértékben)

1   2   3   4   5

6. Mit gondol, a korrupció a banki szektorban a vállalati területen mennyire van jelen Magyarországon? (1 = egyáltalán nincs jelen, 5 = teljes mértékben jelen van)

1   2   3   4   5

7. Mit gondol, milyen gyakran fordul elő a döntéshozó/döntési folyamatban résztvevők anyagi megvesztegetése a hitelbírálat során?
(1 = egyáltalán nem fordul elő, 5 = nagyon gyakran előfordul)

1   2   3   4   5

8. Mit gondol, milyen gyakran fordulnak elő az alkalmazottak által elkövetett csalások? (1 = egyáltalán nem fordul elő, 5 = nagyon gyakran előfordul)

1   2   3   4   5

9. Kérem röviden írja le, ha ismer olyan csalási ügyletet, amelyet a kérdőív nem tartalmazott.

10. Kérem írja le, ha van egyéb megjegyzése a témához kapcsolódóan.

7.3. Csalási esetek magyarázata

Csalási esetek magyarázata

1. **Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat:** A számviteli adatokkal történő csalás elsősorban az évközi adatok meghamisítására fókuszál, amikor is egy nem teljes körű könyvelést és főkönyvi kivonatot nyújtanak be a pénzügyintézet számára, ezáltal a számított pénzügyi mutatók nem a valós képet tükrözik. Az évközi számokkal főként azok tudnak könnyen játszani, akiknél csak év végi készletelszámolás van, év közben nem vezetnek erről nyilvántartást, így a bank számára bizonytalan, hogy az adott ügyfél készlete hogyan alakul az év végén.
2. **Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák:** A fő visszaélési források egy része erősen koncentrálódik a számviteli nyilvántartásokra, analitikákra, évközi adatokra és a beszámolókra. Ez úgy valósul meg, hogy a vállalkozás más analitikát szolgáltat be a hitelintézetnek és más az ellenőrző szerveknek.
3. **Az éves beszámoló meghamisítása:** valótlan adatokat tartalmazó beszámolót bocsátanak a bank rendelkezésére.
4. **Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek:** A vállalkozó a tulajdonában álló másik cégnek nyújt hitelt, ami által csökken a pénzeszköz állománya. Miután a pénzeszköz csökken, a bank előtt tudja igazolni, hogy neki forgóeszköz- vagy folyószámla típusú hitelre van szüksége. Ha megkapja a hitelt, akkor a folyósítást követően a másik cégtől visszautaltatja a korábban kölcsönadott pénzeszközt.
5. **Vásárolt számla:** A számlavásárlások révén nincs tényleges teljesítés az árbevétel mögött. A vállalkozó valakitől vásárol számlát például 50 millió forint értékben, viszont ez mögött csak 5 millió forint értékű a tényleges teljesítés, az 50 millió viszont azt mutatja, mintha jelentős árbevétele lenne. Az is gyakran előfordul, hogy könyveléstechnikailag, akár a hamis számlák révén addig finomítják, növelik az árbevételt, amíg meg nem kapják a hitelt. A nagyobb volumenű árbevétellel egyenes az út a nagyobb összegű hitelfelvételhez. Ezt követően persze visszacsökken az árbevétel, s sok esetben nem tudják visszafizetni a hitelt és a járulékait.

6. **Értékhelyesbítéssel történő csalás:** A fedezetekkel számvitelileg is lehet csalni, az ingatlanok felértékelése révén. A vállalkozás könyveiben az ingatlan például 50 milliós áron szerepel, majd egy ingatlanpiaci robbanás után ennek értéke emelkedett 100 millió forintra. Ilyenkor joga van a vállalkozásnak a tárgyi eszközei között nyilvántartott, 50 millió forinttal szereplő ingatlant akár 100 millióra felértékelni értékhelyesbítés elszámolással, a megfelelő bizonylatok megléte esetén. Előfordulhat azonban, hogy bizonyos kenőpénzzel kapható akár 150 millió forintra szóló értékbecslés. Ez nemcsak, hogy a cég vagyontát növeli, de ha esetleg jelzáloghitelt akar felvenni az ingatlanra, akkor a valós értéknél arányaiban jóval nagyobb hitelt is megkaphat.
7. **Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel:** Előfordulhat, hogy a hitelcél olyan telek, ingatlan vagy ingóság megvásárlása, amelynek eladója az ügyfél közeli hozzátartozója vagy esetleg kapcsolt vállalkozása. Ennek a hitelből való megfinanszíroztatása egy komoly csalási forma, mivel így a vállalkozó tulajdonában marad úgymond a „megvásárolt” vagyontárgy és a kihelyezett hitel is. Egyszerűbben megfogalmazva, probléma akkor áll fenn, amikor az adásvétel során a tulajdonos lényegében változatlan marad, s úgy kerül sor a hiteligénylésre és az adás-vételre.
8. **Számla nélküli értékesítések:** Például van kimutatva a nyilvántartásokban 100 millió készlete a vállalkozásnak, a helyszínen azonban csak 5 millió áll rendelkezésre. Ez abból adódik, hogy a vállalkozó számlával veszi meg a készletet, ami által ki lehet mutatni, de amikor eladja, akkor azt számla nélkül teszi meg. Ilyenkor nincs ellenbizonylat, ami által a készletet csökkenteni lehetne, holott az fizikailag már nincs meg. A számla nélküli értékesítések a bank számára azért veszélyesek, mert ha a készlet a fedezet és a bank csak a főkönyvet és analitikát vizsgálja meg akár hitelnyújtáskor, akár a monitoring során, azaz nem tart helyszíni szemlét, akkor elég nagy a kockázata, hogy a hitel bedőlése esetén a realizálható megtérülés nem lesz túl nagy.
9. **Hamis értékbecslés:** A hitel fedezetéül szolgáló ingatlant vagy egyéb fedezetet nem reális áron értékelik, hanem túlértékelik, így a bank a magas értékű fedezetért nagyobb összegű hitelt bírál el.
10. **Fedezet értékesítés:** A vállalkozó eladja a fedezetül szolgáló ingatlant, készletállományt vagy az egyéb más fedezetet.
11. **Biztosítási csalás:** Ennek tipikus példája lehet a raktártűz, amikor maga a fedezet ég el. Ez akkor szokott gondot jelenteni a bank számára, ha maga a biztosítás vagy a biztosítás engedményezés nem megfelelően lett rögzítve és megkötve a szerződésben. Az ügyfél a biztosítótól megkapja a kártérítést, de a bank fedezete leégett, kvázi fedezetlenné vált a kihelyezett hitel. Az ügyfél pedig a megkapott kártérítéssel eltűnik a bank látóköréből.
12. **Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása:** Nem szabályos, ha a hiteligénylés időpontjában az ügyfél már egy más pénzügyintézetnél is igénylést nyújtott

be, azaz párhuzamosan próbál meg egyazon támogatást két helyről előfinanszíroztatni. Jellemzően agrártámogatások esetében fordult elő, amelyek sajátossága, hogy a támogatásról szóló okirat kiadását követően akár 9-12 hónap is eltelik a tényleges kifizetésig. Ezt az ügyfél hitel formájában előfinanszírozhatja a bankkal, ekkor a hitel fedezete a jövőbeni támogatás. Probléma akkor keletkezik, amikor két pénzügyintézetnél kerül benyújtásra igénylés egyazon támogatás előfinanszírozására, de mivel a támogatás csak egy helyen képezhet és képez valós fedezetet, a másik pénzügyintézetnél biztosítéki csalás következik be.

13. **Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi:** Elég gyakori az, hogy hitelfelvétel előtt tulajdonos vagy vezetőváltás történik a vállalkozásban. Amennyiben egy kapcsolt vállalkozásban közeli hozzátartozók a tulajdonosok, akiknek nem problémamentes a cégkapcsolati rendszerük, akkor nem ritka, hogy a hiteligénylés előtt hirtelen kikerülnek a vállalkozásból. Ezáltal kvázi tisztára mossák a cégkapcsolati rendszert, ami már nem zárja ki a bankok általi megfinanszírozást. Csalássá azáltal válhat a dolog, hogy a hitel folyósítása után a korábban leváltott, problémásnak ítélt vezető visszakerült az eredeti pozíciójába.
14. **Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél:** Ez esetben egy bizonyos személyt állítanak ügyvezető pozícióba, s az ő nevében vesznek fel hiteleket, de ténylegesen nem ő vezeti a céget. A strómanok általában körön kívüli személyek, nem ritkán például hajléktalanok. A tényleges tulajdonos így a háttérbe tud vonulni, ahol olyan ügyleteket kezdeményezhet, ami aggályokat vethet fel, viszont ezáltal a felelősség alól mentesülni tud.
15. **Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás:** Csalási esetnek számít, amikor egy céghálón keresztül pörgeti az ügyfél a pénzt, de ezek mögött nincs tényleges teljesítés, „új” bevétel. Ezen tranzakciók során ugyanaz a tőke forog körbe többször azt a látszatot keltve, hogy az egy jól működő vállalkozás, amelynek folyamatosan keletkezik bevétele.
16. **A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is, s ezt eltitkolja:** A hiteligénylő elmulasztja bejelenteni, hogy a megfinanszíroztatni kívánt vállalkozás mellett egy másik, hasonló tevékenységi körrel rendelkező céget egyéni vállalkozóként működtet. Ezek többnyire olyan vállalkozások, amelyek rendelkeznek a szükséges engedélyekkel, de az ügyfél „alvó” vállalkozásként működteti azokat. Ilyen esetben egyik pillanatról a másikra átcsoportosítható a bevétel egyik vállalkozásból a másikba.
17. **Keresztfinanszírozás:** Az ügyfél tartozik és kölcsönadó pozícióban is van egy másik vállalkozással szemben, s ilyenkor nehezen követhető le, hogy hogyan áll a vállalkozás pénzügyileg.
18. **A kapott hitel saját célra történő felhasználása:** A megkapott hitelből a vállalkozó például olyan ingatlant vásárol, ahol azután életvitelszerűen tartózkodik, magyarul saját

- használatra és nem a vállalkozás eredményesebb működésének céljára fordította a kapott hitelösszeget.
19. **Csődbűncselekmény:** A vállalkozó saját maga viszi csődbe az üzletet azért, hogy a hitelt ne kelljen visszafizetnie.
  20. **Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül:** Az ügyfél hitelt vesz fel, majd azt rövid időn belül visszafizeti, vagy a korábban problémásnak ítélt hitelt váratlanul teljesen visszafizeti.
  21. **Banki alkalmazott és az ügyfél összejátszása:** Például a hitel egy meghatározott százalékáért cserébe az ügyintéző segíti a nem hitelképes vállalkozást a pénzhez jutáshoz.
  22. **Egyoldalú alkalmazotti visszaélés:** a banki alkalmazott egyszemélyben károsítja meg a bankot.
  23. **Több telephely egy eszközállománnyal:** Megeshet, hogy egy vállalkozás tulajdonában több telephely is van, amiről azt állítja a hiteligénylő, hogy mindegyiken munka, termelés folyik, amiből bevétele keletkezik, s ezáltal a nagyobb összegű hitelre is alkalmas lenne. A probléma az szokott lenni, hogy valóban van akár 4-5 telephelye is a vállalkozónak, viszont csak egy területen rendelkezik eszközállománnyal, amelyet mindig átcsoportosít arra a telephelyre, ahol éppen folyik a helyszíni szemle. Egyszerűbben fogalmazva a banki alkalmazottaknak mindig ugyanazok az eszközök kerülnek bemutatásra csak más-más helyszínen.
  24. **Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés:** Előfordulhat, hogy a cégkivonatban az ügyvezető mandátuma lejárt és így ír alá egy meghatározott hitelügyletet. A meg nem hosszabbított mandátum a cég jogszerű működését is ellehetetleníti, hiszen ekkor nincs cégjegyző, akinek érvényes lenne a jogköre. Ez alapvetően a cégnek a jogi hibája, és ha ennek tudatában próbál hitelhez jutni, akkor az már a csalási kategóriába sorolható.
  25. **Áfa csalás:** Az ügyfél a hiteligénylésben a bruttó árakat nettóként tünteti fel, s ezzel próbálja megtéveszteni a hitelintézetet. Ennek egy jellemző módszere, hogy manipulált árajánlatokat, előlegszámlákat nyújtanak be a finanszírozónak. Az így meghitelezni kívánt Áfát pedig később visszaigényli. Általános szabály, hogy visszaigényelhető Áfa nem finanszírozható. Ez általában beruházási- vagy forgóeszközhitelknél fordul elő, amikor az ügyfélnek nincs annyi tőkéje, hogy az önerőt és az Áfa összegét is kifizesse, ezért ezt magasabb összegről szóló előlegszámlával akarja kompenzálni, azaz a bank többet hitelez meg, mint az eszköz nettó értéke, ami nem szabályos.

7.4. A kérdőív eredményei a kerdoivem.hu oldal alapján

Forrás: <http://www.kerdoivem.hu/res/105621637566816/>

A "Vállalati hitelcsalások" kérdőív eredményei

A kitöltők statisztikai adatai:

A válaszadók létszáma:: 92

Az eredmények összefoglalása

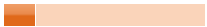

1. Mennyi ideje dolgozik hitelintézetnél?

kevesebb, mint 1 éve	0		0%
1-3 éve	12		13%
4-6 éve	9		9.8%
7-10 éve	12		13%
10 évnél régebben	59		64.1%
Összes válasz	92		

2. Mióta foglalkozik vállalati hitelezéssel?

kevesebb, mint 1 éve	0		0%
1-3 éve	18		19.6%
4-6 éve	17		18.5%
7-10 éve	10		10.9%
10 évnél régebben	47		51.1%
Összes válasz	92		

3. Milyen területen dolgozik?

kockázatkezelés/kockázatelemzés	19		20.7%
hitелеlemző	9		9.8%
vállalati tanácsadó/referens	28		30.4%
ügyfélkapcsolattartó	19		20.7%
fiókvezető	14		15.2%
régióvezető	2		2.2%
egyéb	1		1.1%
Összes válasz	92		

Egyéb válaszok:

- Üzletkp. Vezető

4. Mi a munkaterületének helye?

főváros	0		0%
megyeszékhely	82		89.1%
egyéb város	6		6.5%
község/falu	4		4.3%
egyéb	0		0%
Összes válasz	92		

5. Milyen típusú bankban dolgozik?

nagybank	66		71.7%
közepes bank	9		9.8%
kisbank	6		6.5%
takarékszövetkezet	11		12%
egyéb	0		0%
Összes válasz	92		

6. Előfordult-e már a pályafutása során, vagy hallott-e a következő csalási esetekről?

1. Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat

Egyáltalán nem	16		17.4%
Hallottam ilyen esetről	45		48.9%
Találkoztam ilyen esettel	29		31.5%
Nem tudom	2		2.2%

2. Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák

Egyáltalán nem	20		21.7%
Hallottam ilyen esetről	48		52.2%
Találkoztam ilyen esettel	20		21.7%
Nem tudom	4		4.3%

3. Az éves beszámoló meghamisítása

Egyáltalán nem	25		27.2%
Hallottam ilyen esetről	41		44.6%
Találkoztam ilyen esettel	20		21.7%
Nem tudom	6		6.5%

4. Hitelnújtás a tulajdonában álló másik cégnek

Egyáltalán nem	22		23.9%
Hallottam ilyen esetről	20		21.7%
Találkoztam ilyen esettel	46		50%
Nem tudom	4		4.3%

5. Vásárolt számla

Egyáltalán nem	14		15.2%
Hallottam ilyen esetről	53		57.6%
Találkoztam ilyen esettel	17		18.5%
Nem tudom	8		8.7%

6. Értékhelyesbítéssel történő csalás

Egyáltalán nem	39		42.4%
Hallottam ilyen esetről	35		38%
Találkoztam ilyen esettel	10		10.9%
Nem tudom	8		8.7%

7. Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel

Egyáltalán nem	22		23.9%
Hallottam ilyen esetről	40		43.5%
Találkoztam ilyen esettel	24		26.1%
Nem tudom	6		6.5%

8. Számla nélküli értékesítések

Egyáltalán nem	16		17.4%
Hallottam ilyen esetről	38		41.3%
Találkoztam ilyen esettel	34		37%
Nem tudom	4		4.3%

9. Hamis értékbecslés

Egyáltalán nem	31		33.7%
Hallottam ilyen esetről	41		44.6%
Találkoztam ilyen esettel	16		17.4%
Nem tudom	4		4.3%

10. Fedezet értékesítés

Egyáltalán nem	28		30.4%
Hallottam ilyen esetről	36		39.1%
Találkoztam ilyen esettel	24		26.1%
Nem tudom	4		4.3%

11. Biztosítási csalás

Egyáltalán nem	18		19.6%
Hallottam ilyen esetről	62		67.4%
Találkoztam ilyen esettel	10		10.9%
Nem tudom	2		2.2%

12. Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása

Egyáltalán nem	47		51.1%
Hallottam ilyen esetről	34		37%
Találkoztam ilyen esettel	5		5.4%
Nem tudom	6		6.5%

13. Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd igénylés után visszakerül a régi

Egyáltalán nem	62		67.4%
Hallottam ilyen esetről	18		19.6%
Találkoztam ilyen esettel	6		6.5%
Nem tudom	6		6.5%

14. Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél

Egyáltalán nem	14		15.2%
Hallottam ilyen esetről	44		47.8%
Találkoztam ilyen esettel	34		37%
Nem tudom	0		0%

15. Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás

Egyáltalán nem	22		23.9%
Hallottam ilyen esetről	38		41.3%
Találkoztam ilyen esettel	28		30.4%
Nem tudom	4		4.3%

16. A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja

Egyáltalán nem	54		58.7%
Hallottam ilyen esetről	17		18.5%
Találkoztam ilyen esettel	13		14.1%
Nem tudom	8		8.7%

17. Keresztfinanszírozás

Egyáltalán nem	24		26.1%
Hallottam ilyen esetről	41		44.6%
Találkoztam ilyen esettel	25		27.2%
Nem tudom	2		2.2%

18. A kapott hitel saját célra történő felhasználása

Egyáltalán nem	14		15.2%
Hallottam ilyen esetről	48		52.2%
Találkoztam ilyen esettel	22		23.9%
Nem tudom	8		8.7%

19. Csődbűncselekmény

Egyáltalán nem	28		30.4%
Hallottam ilyen esetről	50		54.3%
Találkoztam ilyen esettel	4		4.3%
Nem tudom	10		10.9%

20. Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül

Egyáltalán nem	26		28.3%
Hallottam ilyen esetről	60		65.2%
Találkoztam ilyen esettel	2		2.2%
Nem tudom	4		4.3%

21. A banki alkalmazott és az ügyfél összejártsága

Egyáltalán nem	21		22.8%
Hallottam ilyen esetről	63		68.5%
Találkoztam ilyen esettel	8		8.7%
Nem tudom	0		0%

22. Egyoldalú alkalmazotti visszaélés

Egyáltalán nem	31		33.7%
Hallottam ilyen esetről	45		48.9%
Találkoztam ilyen esettel	8		8.7%
Nem tudom	8		8.7%

23. Több telephely egy eszközállománnyal

Egyáltalán nem	55		59.8%
Hallottam ilyen esetről	23		25%
Találkoztam ilyen esettel	6		6.5%
Nem tudom	8		8.7%

24. Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés

Egyáltalán nem	70		76.1%
Hallottam ilyen esetről	12		13%
Találkoztam ilyen esettel	4		4.3%
Nem tudom	6		6.5%

25. Áfa csalás

Egyáltalán nem	16		17.4%
Hallottam ilyen esetről	70		76.1%
Találkoztam ilyen esettel	6		6.5%
Nem tudom	0		0%

7. Milyen súlyosnak érzi az alábbi csalási eseteket? (1 = Nem súlyos, 5 = Nagyon súlyos)

1. Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat

2. Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák

3. Az éves beszámoló meghamisítása

4. Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek

5. Vásárolt számla

6. Érték helyesbítéssel történő csalás

4	35		38%
5	32		34.8%

7. Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel

1	4		4.3%
2	5		5.4%
3	36		39.1%
4	25		27.2%
5	22		23.9%

8. Számla nélküli értékesítések

1	0		0%
2	9		9.8%
3	14		15.2%
4	29		31.5%
5	40		43.5%

9. Hamis értékbecslés

1	2		2.2%
2	2		2.2%
3	12		13%
4	17		18.5%
5	59		64.1%

10. Fedezet értékesítés

1	2		2.2%
2	0		0%
3	8		8.7%
4	14		15.2%
5	68		73.9%

11. Biztosítási csalás

1	2		2.2%
2	0		0%
3	2		2.2%
4	23		25%
5	65		70.7%

12. Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása

1	0		0%
2	0		0%
3	8		8.7%

4	31		33.7%
5	53		57.6%

13. Hiteligénylés előtti vezetőkiváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi

1	0		0%
2	9		9.8%
3	8		8.7%
4	34		37%
5	41		44.6%

14. Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél

1	0		0%
2	5		5.4%
3	4		4.3%
4	16		17.4%
5	67		72.8%

15. Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás

1	0		0%
2	2		2.2%
3	17		18.5%
4	36		39.1%
5	37		40.2%

16. A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja

1	2		2.2%
2	10		10.9%
3	25		27.2%
4	33		35.9%
5	22		23.9%

17. Keresztfinanszírozás

1	4		4.3%
2	8		8.7%
3	22		23.9%
4	36		39.1%
5	22		23.9%

18. A kapott hitel saját célra történő felhasználása

1	0		0%
2	4		4.3%
3	24		26.1%

4	25		27.2%
5	39		42.4%

19. Csődbűncselekmény

1	0		0%
2	0		0%
3	2		2.2%
4	22		23.9%
5	68		73.9%

20. Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül

1	0		0%
2	0		0%
3	5		5.4%
4	10		10.9%
5	77		83.7%

21. A banki alkalmazott és az ügyfél összejárása

1	0		0%
2	0		0%
3	0		0%
4	2		2.2%
5	90		97.8%

22. Egyoldalú alkalmazotti visszaélés

1	0		0%
2	3		3.3%
3	0		0%
4	9		9.8%
5	80		87%

23. Több telephely egy eszközállománnyal

1	4		4.3%
2	4		4.3%
3	10		10.9%
4	28		30.4%
5	46		50%

24. Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés

1	4		4.3%
2	8		8.7%
3	10		10.9%

4	17		18.5%
5	53		57.6%

25. Áfa csalás

1	0		0%
2	0		0%
3	0		0%
4	9		9.8%
5	83		90.2%

8. Mennyire érzi napjainkban valószínűnek az alábbi csalási esetek bekövetkezését a gyakorlatban? (1 = Egyáltalán nem valószínű, 5 = nagyon valószínű)

1. Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat

1	6		6.5%
2	31		33.7%
3	31		33.7%
4	10		10.9%
5	14		15.2%

2. Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák

1	5		5.4%
2	33		35.9%
3	28		30.4%
4	15		16.3%
5	11		12%

3. Az éves beszámoló meghamisítása

1	29		31.5%
2	27		29.3%
3	20		21.7%
4	12		13%
5	4		4.3%

4. Hitelnyújtás a tulajdonában álló másik cégnek

1	10		10.9%
2	20		21.7%
3	31		33.7%
4	25		27.2%
5	6		6.5%

5. Vásárolt számla

1	8		8.7%
2	20		21.7%
3	33		35.9%
4	12		13%
5	19		20.7%

6. Értékhelyesbitéssel történő család

1	22		23.9%
2	31		33.7%
3	21		22.8%
4	8		8.7%
5	10		10.9%

7. Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel

1	8		8.7%
2	27		29.3%
3	32		34.8%
4	17		18.5%
5	8		8.7%

8. Számla nélküli értékesítések

1	8		8.7%
2	18		19.6%
3	18		19.6%
4	28		30.4%
5	20		21.7%

9. Hamis értékbecslés

1	30		32.6%
2	29		31.5%
3	26		28.3%
4	6		6.5%
5	1		1.1%

10. Fedezet értékesítés

1	23		25%
2	26		28.3%
3	24		26.1%
4	11		12%
5	8		8.7%

11. Biztosítási család

12. Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása

13. Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi

14. Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél

15. Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás

16. A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja

17. Keresztfinanszírozás

18. A kapott hitel saját célra történő felhasználása

19. Csődbűncselekmény

20. Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül

21. A banki alkalmazott és az ügyfél összejártsága

22. Egyoldalú alkalmazotti visszaélés

23. Több telephely egy eszközállománnyal

24. Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés

25. Áfa csalás

9. Mennyire érzi úgy, hogy az alábbi csalási eseteket a banki szűrők és védőrendszerek ki tudják védeni? (1 = egyáltalán nem tudják kivédeni, 5 = teljes mértékben ki tudják védeni)

1. Évközi adatok meghamisítása, nem teljes körű könyvelés, főkönyvi kivonat

2. Hamis számviteli nyilvántartások, analitikák

3. Az éves beszámoló meghamisítása

4	22		23.9%
5	24		26.1%

4. Hiteinyújtás a tulajdonában álló másik cégnek

1	2		2.2%
2	14		15.2%
3	31		33.7%
4	22		23.9%
5	23		25%

5. Vásárolt számla

1	24		26.1%
2	27		29.3%
3	31		33.7%
4	10		10.9%
5	0		0%

6. Értékhelyesbitéssel történő csalás

1	2		2.2%
2	19		20.7%
3	33		35.9%
4	14		15.2%
5	24		26.1%

7. Kapcsolt vállalkozással bonyolított ügyletekhez történő hitelfelvétel

1	2		2.2%
2	16		17.4%
3	21		22.8%
4	31		33.7%
5	22		23.9%

8. Számla nélküli értékesítések

1	27		29.3%
2	20		21.7%
3	22		23.9%
4	22		23.9%
5	1		1.1%

9. Hamis értékbecslés

1	2		2.2%
2	5		5.4%
3	22		23.9%

4	12		13%
5	51		55.4%

10. Fedezet értékesítés

1	10		10.9%
2	9		9.8%
3	28		30.4%
4	23		25%
5	22		23.9%

11. Biztosítási család

1	16		17.4%
2	13		14.1%
3	24		26.1%
4	27		29.3%
5	12		13%

12. Egy támogatás két helyről történő előfinanszíroztatása

1	12		13%
2	6		6.5%
3	27		29.3%
4	16		17.4%
5	31		33.7%

13. Hiteligénylés előtti vezetőváltás, majd az igénylés után visszakerül a régi

1	6		6.5%
2	8		8.7%
3	19		20.7%
4	30		32.6%
5	29		31.5%

14. Strómanok alkalmazása a hiteligénylésnél

1	6		6.5%
2	4		4.3%
3	29		31.5%
4	37		40.2%
5	16		17.4%

15. Tényleges ügylet nélküli forgalomgenerálás

1	8		8.7%
2	17		18.5%
3	16		17.4%

4	39		42.4%
5	12		13%

16. A hiteligénylő vállalkozás mellett a tulajdonos egyéni vállalkozó is egy másik cégben, s ezt eltitkolja

1	6		6.5%
2	4		4.3%
3	21		22.8%
4	18		19.6%
5	43		46.7%

17. Keresztfinanszírozás

1	6		6.5%
2	8		8.7%
3	38		41.3%
4	24		26.1%
5	16		17.4%

18. A kapott hitel saját célra történő felhasználása

1	8		8.7%
2	20		21.7%
3	31		33.7%
4	25		27.2%
5	8		8.7%

19. Csődbűncselekmény

1	10		10.9%
2	17		18.5%
3	37		40.2%
4	26		28.3%
5	2		2.2%

20. Pénzmosás a hitelügyleteken keresztül

1	0		0%
2	12		13%
3	25		27.2%
4	36		39.1%
5	19		20.7%

21. A banki alkalmazott és az ügyfél összejárása

1	2		2.2%
2	10		10.9%

3	25		27.2%
4	37		40.2%
5	18		19.6%

22. Egyoldalú alkalmazotti visszaélés

1	6		6.5%
2	8		8.7%
3	29		31.5%
4	35		38%
5	14		15.2%

23. Több telephely egy eszközállománnyal

1	4		4.3%
2	11		12%
3	30		32.6%
4	32		34.8%
5	15		16.3%

24. Lejárt tulajdonosi mandátummal történő hiteligénylés

1	2		2.2%
2	2		2.2%
3	6		6.5%
4	15		16.3%
5	67		72.8%

25. Áfa csalás

1	18		19.6%
2	10		10.9%
3	36		39.1%
4	25		27.2%
5	3		3.3%

10. Mit gondol, ha egy csalási esetre fény derül, az mennyire rombolja a bank hírnevét?

Egyáltalán nem Teljes mértékben
3.88 / 5

A 92 számú kitöltő válaszainak átlaga 3.88 (1-től 5-ig skálázva).

11. Mit gondol, a korrupció a banki szektorban a vállalati területen mennyire van jelen Magyarországon?

Egyáltalán nincs jelen Teljes mértékben jelen van
2.26 / 5

A 92 számú kitöltő válaszainak átlaga 2.26 (1-től 5-ig skálázva).

12. Mit gondol, milyen gyakran fordul elő a döntéshozó/döntési folyamatban résztvevők anyagi megvesztegetése a hitelbírálat során?

Egyáltalán nem fordul elő Nagyon gyakran előfordul
1.73 / 5

A 92 számú kitöltő válaszainak átlaga 1.73 (1-től 5-ig skálázva).

13. Mit gondol, milyen gyakran fordulnak elő az alkalmazottak által elkövetett csalások?

Egyáltalán nem fordul elő Nagyon gyakran előfordul
1.99 / 5

A 92 számú kitöltő válaszainak átlaga 1.99 (1-től 5-ig skálázva).

14. Kérem röviden írja le, ha ismer olyan csalási ügyletet, amelyet a kérdőív nem tartalmazott. (Opcionális kérdés)

1) Hamis bankgarancia.

2) -

3) Nincs ilyen.

4) Túlárazott eszköz vásárlásához finanszírozás igénylés.

5) A tulajdonosok magánszemélyként vesznek fel hitelt, amelyet a beruházás során a vállalkozás szabad pénzeszközeiként tüntetnek fel, mintha az a vállalkozás tevékenységéből származna. A pénzintézet a beruházáshoz szükséges hitel igénylése során tévesen azt látja, hogy a vállalkozás jól működik, és van megfelelő önereje, de ez nem igaz.

6) Eredménytartalékkal történő csalás, lényege, hogy a vállalkozó a megtermelt eredményt nem veszi ki a vállalkozásból, hanem eredménytartalékként elkönyveli, majd azt később tagi hitelként kiveszi.

15. Kérem írja le, ha van egyéb megjegyzése a témához kapcsolódóan. (Opcionális kérdés)

1) Volt kérdés a csalás presztizsromboló szerepéről. Ez kettős, mert ha a csalásban közreműködött a pénzintézet/dolgozója az presztizs romboló, ha viszont pont a csalás

leleplezésében játszott szerepet az nem negatív.

2) Az elkövetett csalási kísérletek kiszűrésére megfelelő eszközeink állnak rendelkezésre.

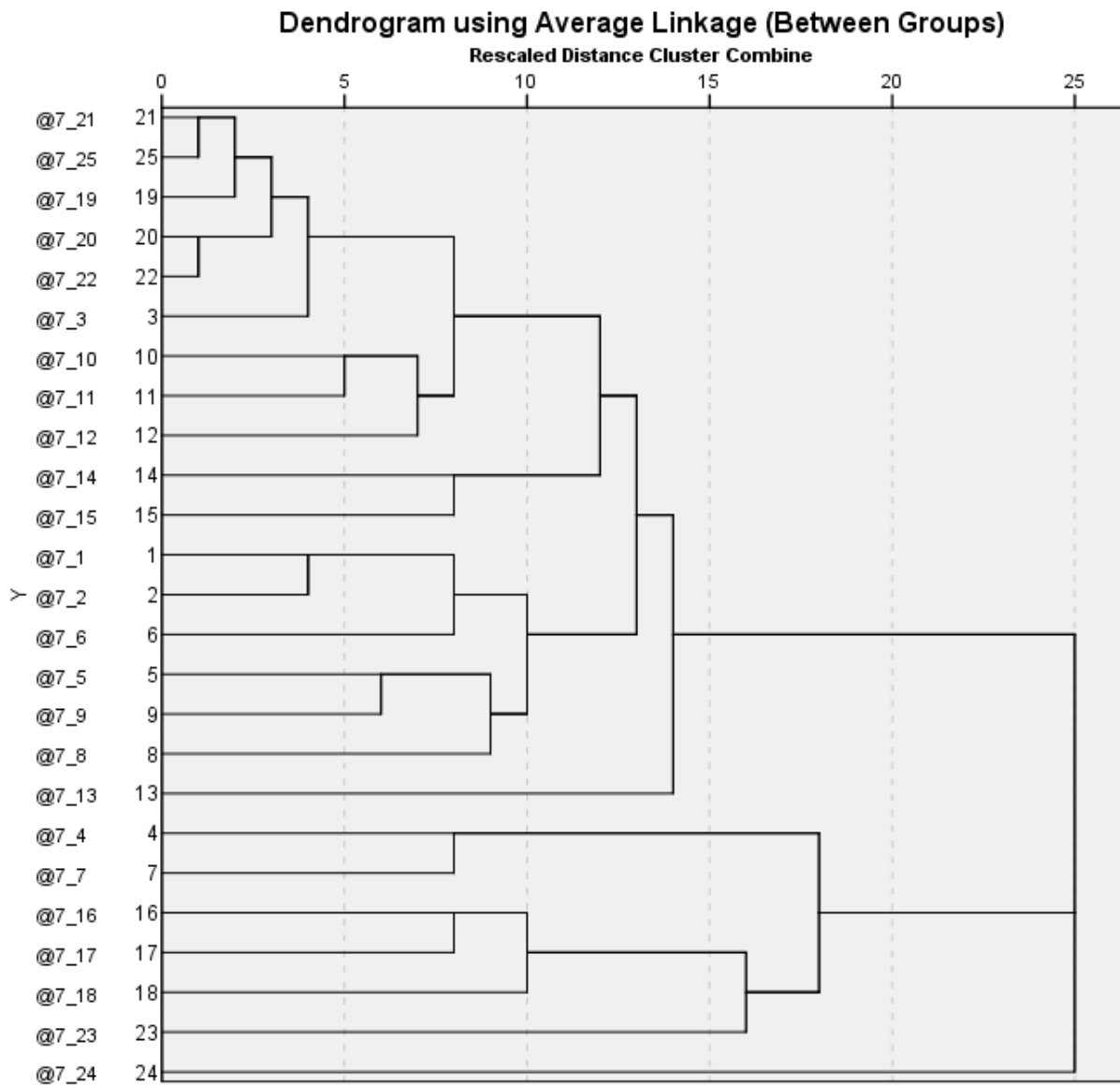
Ennek egyik legfontosabb eszköze egy megbízható, tapasztalt kolléga. A jelentős része ezek alapján (90%) kiszűrhető. Több tényező viszont nehezen ellenőrizhető (pl. pénzügyi adatok hamisítása, számla hamisítás stb.), de összességében ritka az előfordulása.

3) A legnagyobb veszély mindig alkalmazotti oldalból fakad.

4) A naprakész elektronikus szolgáltatások és az online információk elérhetősége miatt egyre nehezebb visszaélni a cégeknek. Az évek során nagyon sokat fejlődött a bankok információhoz jutása, a termék paraméterek szofisztikálásával, a külső partnerek (pl. értébecslők személyes felelősségvállalásával) egyre kevesebb a csalás. (pl. ma már az adott eszköz árajánlatát is leellenőrizzük, hasonló paraméterekkel rendelkező eszköz árösszehasonlításával)

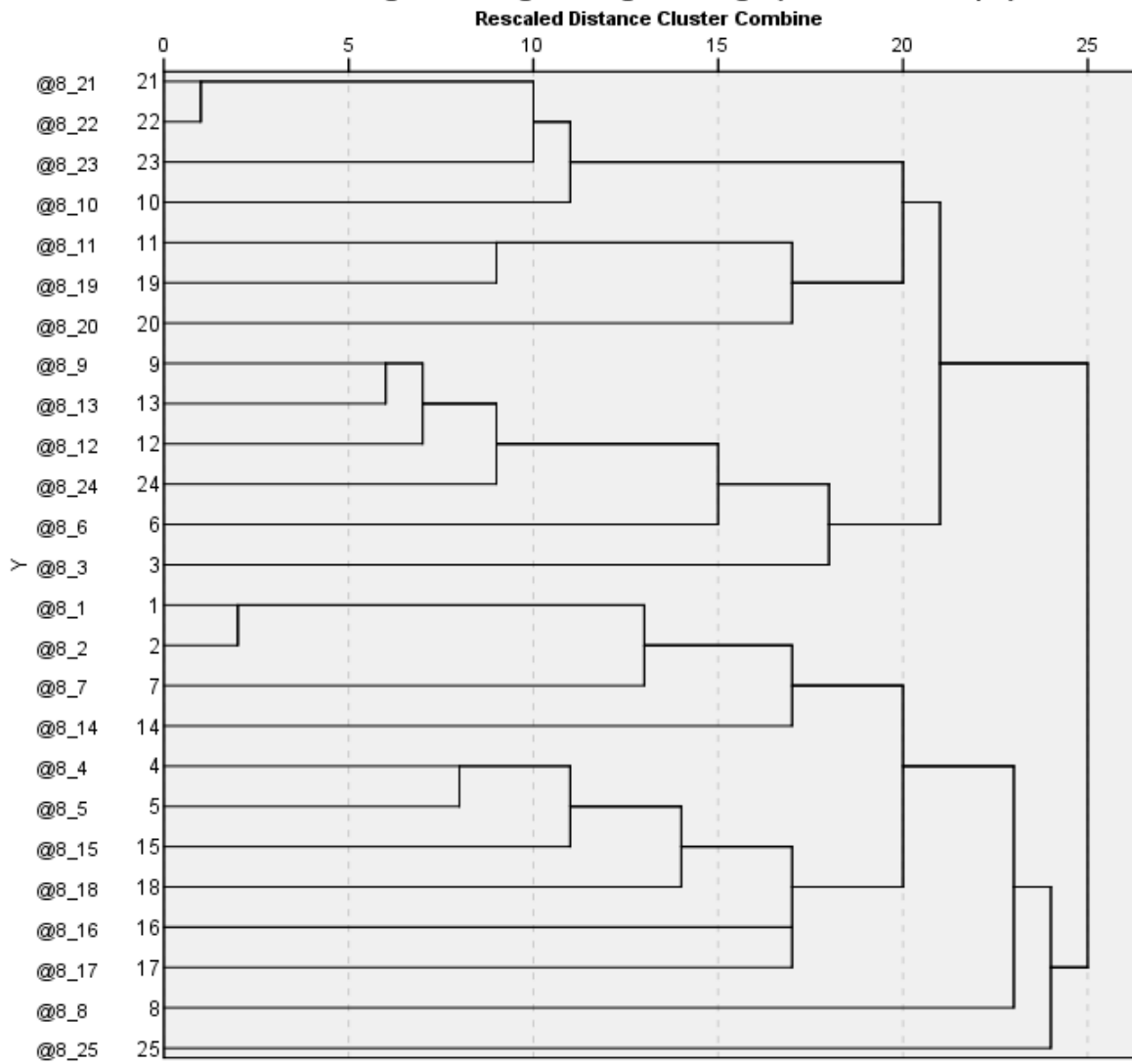
Magyarázat: Az „Összes válasz” az adott kérdésekre adott válaszokat összesítve mutatja. Százalékos bontásban ábrázoltuk, hogy a kitöltők milyen arányban jelölték be az egyes válaszlehetőségeket.

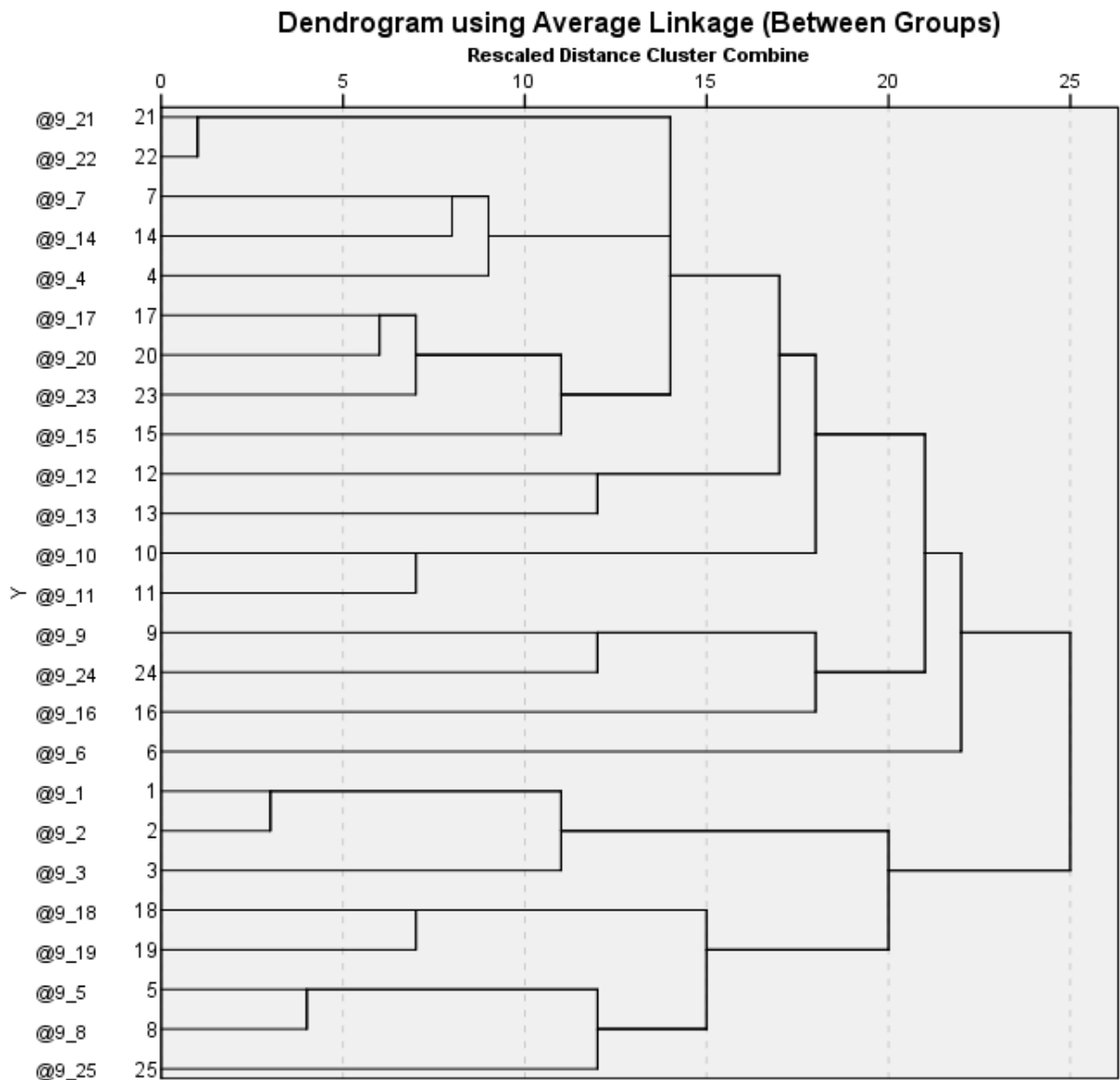
7.5. A klaszteranalízis során kapott dendrogramok

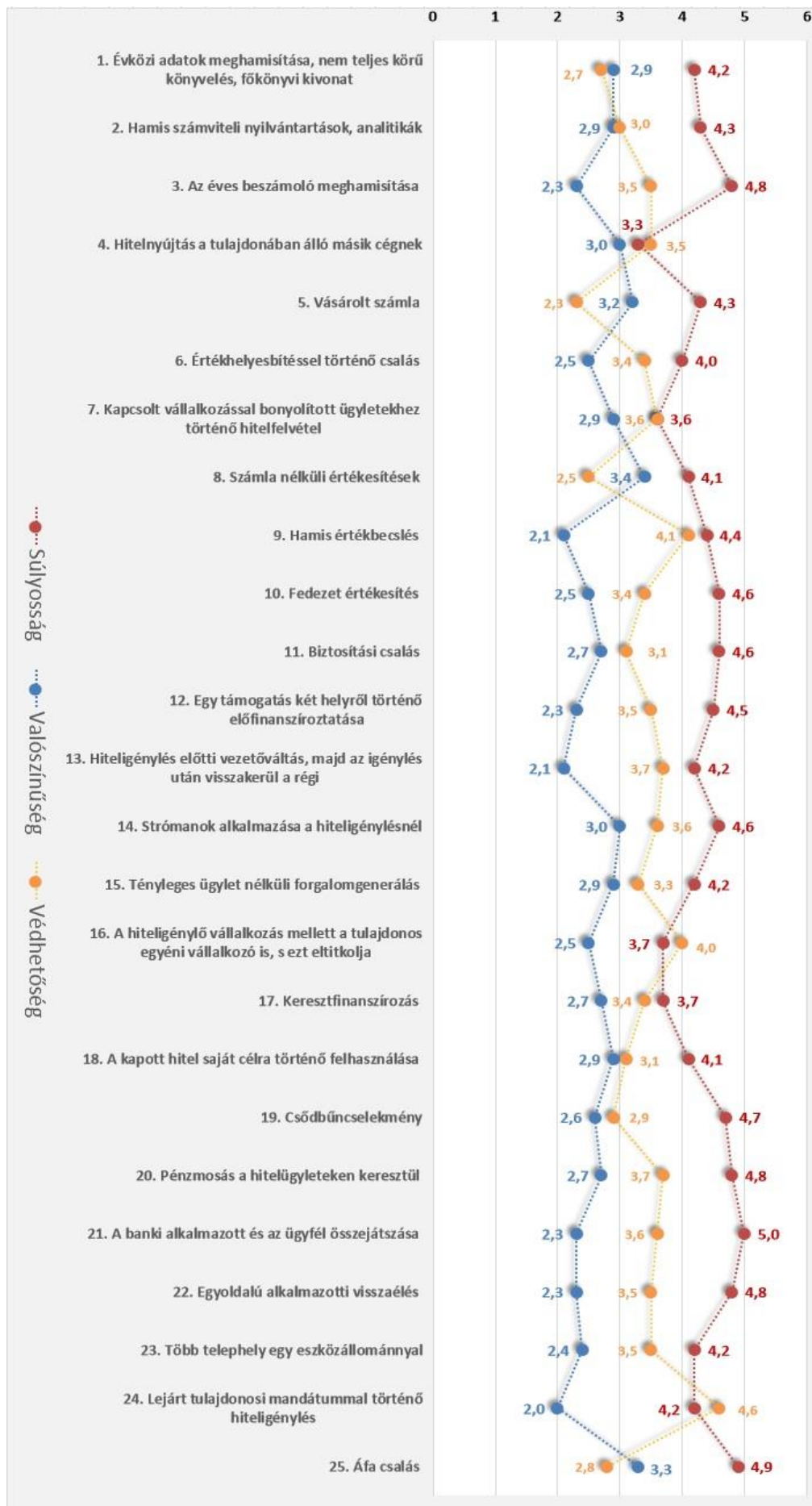
Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)

7.6. A családi esetek súlyosság-, valószínűség-, védhetőség szempontjából történő ábrázolása az átlagok alapján

38. ábra: A családi esetek súlyosság-, valószínűség-, védhetőség szempontjából történő ábrázolása

Forrás: saját szerkesztés

SZERZŐI NYILATKOZAT

Alulírott **Varga-Lengyeltóti Szilvia** büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Zalaegerszeg, 2019. december 19.

---

hallgató aláírása

SAKIDOLGOZATI KUTATÁSI KONCEPCIÓ KÍSÉRŐ LAP**Hallgató neve:** VARGA-LENGYELTÓTI SZILVIA**Neptun kódja:** FAS72E**A szakdolgozat címe:** Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen**A szakdolgozat témavezetője:** Balázsne Dr. Lendvai Marietta**Neve, beosztása:** főiskolai docens

Vállalom, hogy a fenti témában a témavezetői teendőket ellátom és az elkészült dolgot **határidőre**, írásban véleményezem.

Zalaegerszeg, 2019. év ..... hó ..... nap

.....
témavezető/konzulens

A szakdolgozat kutatási koncepciója:A kutatás tárgya és célja:

*A szakdolgozatom tárgya a hitelintézetek és őket sértő gazdasági társaságok által elkövetett gazdasági bűncselekmények közötti kapcsolat feltérképezése. A témám gazdasági szempontból azért is indokolt, mert Magyarországon a hitelhez jutást komoly feltételek nehezítik, amelyek az elmúlt években egyre szigorúbbak lettek. Napjainkban ezért magas azon vállalkozások aránya, amely úgynevezett **hitelcsaláshoz** folyamodik. A bankok a hitelkihelyezések előtt komolyan megvizsgálják az ügyfelet, **adósminősítést** végeznek. A döntést objektív és szubjektív tényezők is befolyásolnak. Vannak a bankok által felállított úgynevezett „**K.O.**” **kritériumok** (pl. negatív saját tőke, tartósan veszteséges működés, aktív KHR listás tulajdonos stb.), amelyek közül ha akár csak egy is teljesül, akkor a kérelmező elesik a hiteltől. Ennek kiküszöbölésére sokszor megtévesztő információkat szolgáltatnak a bank felé, hamis adatokat közölnek, amelynek révén megkapják a tőkét. Ez a gazdasági bűncselekmények egy komoly válfaja, hiszen egyrészt sérti pénzügyintézetek érdekeit, másrészt torzítja a szabad versenyt, mivel a büntetett elkövető úgymond jogosulatlan gazdasági előnyt szerez. Legtöbb esetben ez a fajta bűncselekmény szorosan összefonódik a **számvitel rendjének megsértésével**, hiszen a bankok a pénzügyi beszámoló, gazdasági mutatószámok alapján is minősítenek. Tény, hogy a legfőbb sértett a bank, de ne feledkezzünk meg arról, hogy a bankok a náluk elhelyezett betéteket adják ki hitelként, így ez a fajta törvénytelen pénzszerzés a gazdasági szereplők egy tágabb rétegét is érinti.*

A legfőbb motivációm, hogy a kutatási tevékenységem során jobban megismerjem a banki kockázatokat és kockázatkezelést, valamint a gazdasági bűnözés különböző vetületeit. Másrészt úgy gondolom, hogy hitelintézetek szempontjából is jó, ha tisztában vannak vele milyen kiskapukat játszanak ki a hitelt kérők és hogy melyek azok a tipikus csalások, amelyeket a vállalkozások alkalmaznak a céljaik elérése érdekében.

***Kutatásom legfőbb célja**, hogy felfedjem azokat a gazdasági bűncselekményeket, amelyeket a bankok ellen követnek el a teljes hitelezési folyamat során. **Azonosítanám, csoportosítanám, rendszerezném** az előforduló hitelcsalásokat. Bővebben kitekintnék arra, hogy a hitelbírálólat és a monitoring során melyek azok az információk, amelyek a gyanúra okot adó körülmények. **A kutatásom további célja**, hogy láthatóvá tegyem azt, hogy a pénzügyintézetek ellen elkövetett hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények közül melyek a legtipikusabbak és a legsúlyosabbak, amelyhez egy kérdőíves megkérdezés lesz a segítségemre. A felmérés eredményeit egy **jéghegy modellbe** ágyazva tervezem elhelyezni, az egyes szintekre a csalási esetek kerülnek bekövetkezési valószínűség és kockázati súlyosság alapján. **A kutatásom legfőbb eredményeként** elkészülne egy*

olyan **komplex modell**, amely útmutatóként szolgálhat a banki szakemberek és rendőrség munkatársai számára. Emellett jól hasznosítható lesz a témában kutatók számára is.

Bibliográfia, szakirodalmi feldolgozottság:

A szekunder kutatás során vizsgálnám a fehérgalléros- és gazdasági bűnözést, a csalások kriminológiai- és pszichológiai hátterét, valamint a kapcsolódó banki kockázatokat és kockázatkezelést. Forrásként elsősorban a témához kapcsolódó szakkönyveket, szakdolgozatokat, disszertációkat és szócikket dolgoznék fel. Információkat keresnék arra vonatkozóan, hogy a hitelezéshez kapcsolódó bűncselekmények milyen számban fordultak elő az elmúlt évek viszonylatában Magyarországon, milyen nagyságú kárt okozva ezzel a hitelintézeteknek. Ehhez a BRFK statisztikai adatbázisát hívom segítségül, amely jelen állapot szerint 2013-2018. I. féléve között tartalmazza az adatokat, így ezen időszorból egyfajta trendet lehet felállítani. Emellett a hitelintézetek kockázati jelentéseit elemezném a csalás szempontjából.

Fontosabb irodalomjegyzék a témához:

Szakkönyvek, disszertációk:

1. Baki László – Rajczy Péter – Temesvári Márta: A működési kockázatok mérése és kezelése a Magyar Nemzeti Bankban. Budapest: Magyar Nemzeti Bank, 2004. ISSN 1585-5651 (online)
2. Erdős Mihály – Mérő Katalin: Pénzügyi közvetítő intézmények. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010. ISBN 978-963-059-960-4
3. Gál Erzsébet: Praktikus bankszakmai ismeretek. Budapest: Saldo Kiadó, 2011. ISBN 978-963-638-390-9
4. Geis, Gilber: White-collar and corporate crime. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2011. ISBN 978-0-313-38054-9
5. Jánosa András: Adatelemzés IBM SPSS Statistics megoldások alkalmazásával. Budapest: Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., 2015. ISBN 978-963-9878-41-9
6. Kovács Levente – Marsi Erika: Bankmenedzsment, banküzemtan. Budapest: Magyar Bankszövetség, 2018. ISBN 978-963-896-531-8
7. Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2009. ISBN 978-963-258-077-7
8. Malhotra, Naresh K. – Simon Judit: Marketingkutatás. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009. ISBN 978-963-058-648-1

9. Veres Zoltán – Hoffmann Márta – Kozák Ákos: Bevezetés a piackutatásba. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2016. ISBN 978-963-05-9675-6
10. Walter György: Kereskedelmi banki ismeretek. Budapest, Alinea Kiadó, 2016. ISBN 978-615-530-399-9
11. Inzelt Éva: Korruptió: fehérgallérral vagy anélkül. A fehérgalléros bűnözés változó tartalma és formái. PhD értekezés. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2015.
12. Kondorosi András: Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben. PhD értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019.

Internetes források:

1. <https://www.fico.com/blogs/best-practices-fraud-management-qanda-bob-shiflet>
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 28.)
2. <https://www.portfolio.hu/bank/20190722/meg-szilardabb-alapokat-kap-az-unios-bankszabalyozas-331901>
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 28.)
3. <https://drszep.hu/gazdasagi-csalas/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 29.)
4. <https://bsr.bm.hu/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 29.)
5. https://ujbtk.hu/dr-toth-david-kockazatelemzes-egyeb-gazdasagi-buncselekmenyek-kapcsan/#_ftn20 (letöltés dátuma: 2019. augusztus 29.)
6. <https://www.mnb.hu/felugyelet/felugyeleti-keretrendszer>
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 30.)
7. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/05/global-banking-fraud-survey.pdf> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 30.)
8. https://www.otpbank.hu/static/portal/sw/file/190412_Nyilvanossagra_hozando_051.pdf
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 30.)
9. <https://ujbtk.hu/dr-toma-attila-a-kar-fogalom-valtozasa-es-ertelmezese-avagy-az-elkoveto-befektetesenek-hatas-a-csalasi-cselekmeny-minositesere/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 30.)
10. https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/gazdasagibunozes_hu_18.pdf
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 30.)
11. <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/acfepublic/2018-report-to-the-nations.pdf>
(letöltés dátuma: 2019. augusztus 31.)

12. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 31.)
13. <https://www.ugyvedipraxis.hu/buntetojog/csalas> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 31.)

Az alkalmazandó primer kutatási technikák rövid ismertetése:

A **primer kutatás** lebonyolításához **kvalitatív és kvantitatív technikákat** egyaránt alkalmaznék. Az előbbi már egy korábbi kutatás során megvalósult, amelynek keretein belül azt vizsgáltam, hogy azok a gazdasági társaságok, amelyek nem hitelképesek hogyan juthattak mégis tőkéhez, milyen módszerekkel csapták be a bankokat. Ennek felderítéséhez **mélyinterjút** készítettem olyan szakemberekkel, akik ezekben a témákban jártasok. A megkérdezettek főként banki szakterületen dolgozók, kockázatelemzők, ügyfél kapcsolattartók, hiteltanácsadók voltak. Az érzékeny témára való tekintettel az adatokat anonim módon kezeltem. Az interjú főbb fókuszterületei:

- Hogyan és miket vizsgálnak meg egy-egy hitelkérelem során és melyek azok az információk, amelyek gyanúra adhatnak okot és amelyek további vizsgálatra szorulnak.
- Hitelcsalásokkal kapcsolatos példák, amelyeket a válaszadó eddig tapasztalt pályafutása során.
- Milyen védőrendszerek állnak a hitelintézet rendelkezésére, hogy kiszűrésre kerüljenek a hitelcsalások.

Kvantitatív technika segítségével a korábbiakban mélyinterjúk keretében összegyűjtött legtipikusabb csalási eseteket kérdőíves felméréssel vizsgálnám meg gyakoriság, bekövetkezési valószínűség, súlyosság és védhetőség szempontjából. Az online kutatáshoz egy **5 fokozatú Likert-skálát** alkalmaznék, valamint nyitott kérdésként teret adnék a válaszadóknak arra, hogy további csalási és csalásgyanús eseteket írjanak le. A célcsoportot a vállalkozási hitelezéssel és kockázatkezeléssel foglalkozó banki szakemberek jelentenék. A kapott információk kiértékelésére az **IBM SPSS Statistics** programot hívnám segítségül. A kvantitatív kutatás produktuma egy **észlelési térkép** és egy olyan **jéghegy modell** lenne, amely kockázati szempontból tartalmazza a legfőbb csalási eseteket. A kutatásom gyakorlatban is hasznosítható lesz azáltal, hogy egyfajta útmutatót nyújthat a banki szakemberek és a rendőrség munkatársai számára egyaránt.

A kutatás tervének, menetrendjének bemutatása:

A szakdolgozat összeállítása a releváns szakirodalom feldolgozásával kezdődik, amely magyar és nemzetközi forrásokat egyaránt tartalmaz. A kvantitatív vizsgálathoz a kérdőívet a kutatási célok alapján állítom össze, amely a teljesség igénye nélkül a mélyinterjúk kutatásom eredményeképpen felderített csalási eseteket tartalmazza. A kvantitatív technikával készített kérdőívet az interneten teszem közzé, elektronikus formában, valamint papíralapon is terjesztem azt a banki szakemberek körében. A kitöltési határidő leteltével kiértékelem a kérdőívet, s azok eredményeit ábrák és grafikonok segítségével vizualizálom.

A fenti kutatási koncepcióval összhangban a szakdolgozat főbb fejezetei és azok tartalma:

1. fejezet: a dolgozat bevezetését, a témaválasztás indoklását és a téma aktuális voltát mutatom be.

- 2. fejezet:** ebben a fejezetben a piaci trendekre térek ki, bemutatom a fehérgalléros- és a gazdasági bűnözést, majd górcső alá veszem a csalásokról fellelhető statisztikákat.
- 3. fejezet:** jelen fejezet részét képezi annak a bemutatása, hogy a csalás miként helyezkedik el a banki kockázati rendszerben. Elsőként magát a csalást mutatom be kriminológiai- és pszichológiai oldalról egyaránt. Ismertetem a téma szempontjából legfontosabb banki kockázatot, a csalás kockázatát, majd a banki kockázatkezelés rendszerét a külső és belső védelmi vonalak felvázolásával.
- 4. fejezet:** a dolgozatom fő gyakorlati részét képezi. Jelen fejezetben mutatnám be a kutatásom előzményeit, annak eredményeit, amely a kvalitatív technikával elkészített mélyinterjúkon alapul. Ezt követően statisztikai módszerekkel elemzem a mélyinterjúk eredményeiből összeállított kérdőívemet. A főbb csalási eseteket gyakoriság, bekövetkezési valószínűség, súlyosság és védhetőség szerint vizsgálom, amelynek produktuma egy olyan jéghegy modell lesz, amelynek egyes szintjei kockázati szempontból tartalmazza a főbb csalási típusokat. Ennek fundamentuma azon észlelési térkép lesz, amely az érzékelt veszélyszint alapján kategorizálja be az egyes csalási eseteket.
- 5. fejezet:** a szakdolgozat összefoglaló része.
- 6. fejezet:** irodalomjegyzék.
- 7. fejezet:** mellékletek, ide értve a mélyinterjú- és kérdőív kérdéseit, egyéb szemléltető ábrákat.

A kutatási koncepciót elfogadom/nem fogadom el.

Zalaegerszeg, 201..... év ..... hó ..... nap

Témavezető neve

Aláírás

Balázné Dr. Lendvai Marietta

ÖSSZEFOGLALÁS

Vállalati hitelcsalások a kockázati mérlegen

Varga-Lengyeltóti Szilvia

Levelező tagozat / pénzügy mesterszak / vállalati pénzügy szakirány

A szakdolgozatom tárgya a hitelintézetek és őket sértő gazdasági társaságok által elkövetett gazdasági bűncselekmények közötti kapcsolat feltérképezése. A témám gazdasági szempontból azért is indokolt, mert Magyarországon a hitelhez jutást komoly feltételek nehezítik, amelyek az elmúlt években egyre szigorúbbak lettek. Napjainkban ezért magas azon vállalkozások aránya, amely úgynevezett hitelcsaláshoz folyamodik. A kutatásom legfőbb célkitűzése az volt, hogy átfogó képet kapjak arról, hogy az azonosított csalási formák közül valójában melyek azok, amelyek a legnagyobb veszélyt és kockázatot jelentik a hitelintézetek számára.

A szekunder kutatás során elsőként vizsgáltam a fehérgalléros- és a gazdasági bűnözés fogalmát. A gazdasági bűnözés volumenét számokban is igyekeztem bemutatni, amelyhez a PwC kétévenként kiadott jelentéseit vizsgáltam meg. Magyarországi viszonylatban a konkrét hitelcsaláshoz kapcsolódó bűncselekményeket vettem górcső alá, amelyhez a BRFK statisztikai adatbázisát hívtam segítségül. A piaci trendek után áttértem a kutatás főszereplőjének számító csalás vizsgálatára, kriminológiai és pszichológiai oldalról egyaránt. Ezt követően a banki kockázatkezelés rendszerét tekintettem át, ahol a fő fókusz a csalás kockázata és annak csökkentése körül összpontosult. Ezzel összefüggésben bemutattam a külső- és belső védelmi vonalakat.

A saját primer kutatásom kétirányú volt. Elsőként kvalitatív technikát, mélyinterjú módszer alkalmaztam, amelynek célja az volt, hogy felderítsem a megtévesztő és csalási eseteket, majd azokat rendszerezem. Ehhez 12 banki szakember volt a segítségemre, amelynek

eredményeképpen 38 csalási esetet azonosítottam. A primer kutatásom másik irányát kvantitatív technikával, kérdőíves módszerrel bonyolítottam le, amelynek célja az volt, hogy a korábban felderített csalások közül 25-öt vizsgáljak gyakoriság, súlyosság, bekövetkezési valószínűség és kivédhetőség szempontjából. A kérdőívet 92 fő banki szakember töltötte ki. A vizsgált csalási eseteket a gyakoriság szempontjából egy jéghegy modellbe ágyazva szemléltettem, amelynek a felszín feletti szintje mutatja a kevésbé gyakori előfordulású csalásokat, míg a fokozatosan mélyülő szintek a növekvő gyakoriságú csalásokat foglalják magukba. Gyakoriság szempontjából elmondható, hogy elsősorban a számviteli csalások területéhez tartozó elkövetési formákkal találkozott a banki szakemberek többsége.

A csalási esetek súlyosságát, bekövetkezési valószínűségét és védhetőségét illetően hierarchikus klaszteranalízist alkalmaztam, mindhárom dimenzió mentén két-két klasztert hoztam létre. A klaszterek alapján és a három dimenzió mentén különböző kategóriákat alakítottam ki, amelyek meghatározták az egyes csalási esetek veszélyszintjét. A dolgozatom legfőbb produktuma az e módszer alapján megalkotott észlelési térkép. A klaszterek kombinációjának és az érzékelt veszélyszintnek a figyelembe vételével javaslatokat fogalmaztam meg az egyes csalási ügyletekkel kapcsolatos hitelintézeti feladatokat illetően. A vizualizálás érdekében, a veszélyszint alapján létrehoztam egy újabb, komplexebb jéghegy modellt, amelynek a legmélyebb szintjén rejlenek a legkritikusabb csalási esetek, a felszín feletti szinten pedig az alacsony veszélyszintű elkövetési formák kaptak helyet.

A kérdőív utolsó kérdéseiből azt is megtudtam, hogy a megkérdezett banki szakemberek 66%-a szerint a nyilvánosságra kerülő csalási eseteknek súlyos hírnévromboló hatásuk van, valamint a többség úgy gondolja, hogy a korrupció nincs jelen a bankszektorban a vállalati szegmensben. A döntéshozók anyagi megvesztegetése és az alkalmazottak által elkövetett csalások szintén alul reprezentáltak a válaszadók körében. Végezetül sikerült néhány újabb csalási esetet is azonosítanom, ilyen például a tulajdonos magánszemélyként történő hitelfelvétele, az eredménytartalékkal történő visszaélés, a hamis bankgarancia és a túlárzott eszközök finanszírozásához történő hiteligenyítés.

Összességében kijelenthetem, hogy a dolgozomban kifejtett és részletesen bemutatott csalási esetek, valamint az észlelési térkép egyfajta gyakorlati útmutatót nyújthat a banki- és rendőrségi területen dolgozók számára egyaránt a csalások minél hatékonyabb felderítése, felismerése és megelőzése tekintetében. Emellett jól hasznosítható a témában kutatók számára is.